

צ'בזטי מוזהר"ן

קמא

דף נב: נג:

עם

ביאור חברותא
ללימוד בעיון

תורה לה

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת

ובעל מח גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר

(ה"מ שמו שמה)

ליקוטי

הנכבדות" בתוך הטיקלאַ האמור כוזהר (כסא משפטים ד' קיג ובשאר מקומות [2]) בקליפו' נוגה [7]. וקליפו' נוגה רוצה שישתקע שם הנפש, אזי היא נותנת אותן בתוך טיפת זיווגו של עם הארץ, כדי שיתקַפץ הנפש ההוא" ביותר [1]. נמצא שבני עמי הארץ הם נפשות יקות, אלא שהם **כצופרים האחריות בפה** [1]. מאין אנו יודעים הדר תפארתם אלא ע"י תורתם. כשאנו רואים שהם ת"ה, בידוע שיש להם נפש יקרה. וכל התורה שהם מגלים, הוא הכל גילוי להשוואה. כי הנפש היא" כנ"ל. והתורה שהם מגלים בני ע"ה, הם בחי' ניצוצות. ועולה להשכינה בבחי' מ"נ, בבחי' הזי כמאי ברא קאתינא. ובשביל זה צריך לכבדם, כי ע"י הכבוד יתגלה ביותר התורה מהתעלמותה, היינו הנפש. כי ישר הכל הוא הכבוד, כמ"ש **לכבודי בראתיו וכו'**, והנפש משתוקקת להכלל בו בשרשו. וזה הוזהרו בבני ע"ה לכבדם, כדי שישתוקק התורה שהיא הנפש להכלל בשרשו, שהוא הכבוד. ועי"ז מהם תצא תורה: **וזה"פ, דרשו' ה'**. ע"י איזה חכמה תוכל לדרוש אותה, הדר מפרש, **ועוזו**, היינו ע"י התורה ולא ע"י חכמו' אחרים, שהם סכלות והשך כנגד חכמות התורה. ועי"ז מה תזכה להכמות התורה, **בקשו פניו תמיד**, ע"י צדקה של א"י. כמובא במדרש (בר"ר פ' מד [18]), וקהלת סדר א [12]) אין בקשת פנים אלא צדקה, כמ"ש (תהלים פה) **צדק לפניו יחלץ**. ואין תמיד אלא א"י (שוחר טוב תהלים קה וע' ר"ח שער התשובה פ"ז), כמ"ש (דברים יא) **תמיד עיני ה' אלקיך בה** :

לח [2] (שמות טז) **מרכבות פרעה** וחילו ירה בים וכו'.

א כי צריך כל אדם לפשפש א"ע בכל עת [7], אם הוא דבוק בהש"י. והסימן של דביקות הוא **תפילין**, כי תפלין הם סימן על הדביקות [12]:

ב וא"א לבא לבחי' תפילין, שהוא שיעלה את הדיבור ויתקנהו. כי הדיבור שהוא רוח פיו של הקב"ה, שהוא בחי' מלכות פה [10], הוא בחי' ים, שכל הנחלים הולכים לתוכו, כמ"ש (קהלת א) **כל הנחלים הולכים אל הים** [7]. והוא בחי' אדני, כמ"ש (תהלים נא) **אדני שפתי תפתח**, וכשפוגמין הדיבור שהוא אדני אוי"ה ע"י הפגם נעשה מרוח פיו, **רוח סערה** [13]. כי כ"ז אותיות כ"א כלול מעשרה, גי' ר"ע ונעשה מבחי' הדיבור היינו מבחי' **אדני ר"ע** אותיות, **סערה**. ס"ה הוא אדני ור"ע אותיות. וזה בחי' (תהלים קמה) **רוח סערה עושה דברו**, שעושים ומתקנים את הדיבור ומעלים אותו מבחי' **רוח סערה** : ורוח סערה הזה הוא מקמרג הגדול שממנו באים כל הקמרונים והנסיונות. והוא אחר הדברים, שהוא יונק מהדיבור, כשמוצא תתח לינק. היינו **לפתח הטאת** (בראשית ד') וכתוב (מיכה ז) **שמור פתחי פיך וכו'**. וכמ"ש כוזהר (וירא ד' קיט ע"ב) **ויהי אחר הדברים והאלקים נסה את אברהם** [2]. והוא מסער גופי' דב"נ [14], וכל המלשינות והרעות שדוברים על אדם, בא מרוח סערה, מאחר הדברים הוזה, כי הוא בחי' קץ **כל בשר** [22], שעושה קץ וסוף לכל בשר: ובני אדם שהם דנים

דרשו ה' לז מרכבות פרעה לח

מוזהרין נב.

את כל אדם לכף הוכה, וחוקרים תמיד על חובות בני אדם, הם מבחי' **קץ כל בשר** [22], כמ"ש (איוב כה) **קץ שם לחושך ולכל תכלית הוא חוקר** (עיי'ן כוזהר מקץ קצג ע"א) [13] שהוא חוקר תמיד לעשות תכלית וכליון לכל דבר, ולעורר דין ולהלשין ולקמרג, כמ"ש (ישעיהו נז) **והרשעים כיום נגרש כי השקט לא יוכל** : **וצריך** כל אדם לראות **לאַכפּוּא סמרא דקין כל בשר** תחת הדיבור של הקדושה, כמ"ש כוזהר (ויהי ד' רלח ע"א)(ובוזהר בלק רז). **אופרי לגפן עירא** [12], גפן דא כ"י. כמ"ש (תהלים פ) **וַיִּקְרָד גִּפְן זֹאת**, וכמ"ש (בראשית מט) **זֹאת אשר דָּגַר**. וכשהוא כופף את רוחו סערה, דהיינו שהוא נוטל ממנו כל הדיבורים שנפלו לתוכו, אז **יקום** **סערה לדממה** (תהלים קז):

ג וצריך להעלות את הדיבור לשרשו, שהוא הזרוע, שהם חמש אצבעין שביד שמאל, שהם חמשה גבורות, שהם בחי' ה' מוצאות הפה [12]. כי עיקר הדיבור ע"י ה' מוצאות הפה שהם הגבורות, כמ"ש (שם קו) **מי ימלא גבורות ה'**, שע"י גבורות נעשה הדיבור [12]. כמ"ש (שם קמה) **וגבורתך ידברו**, וכמ"ש (ירמיה כג) **הלא כה דברי כאש נאום ה'** : **והתחלת עליות** של הדיבור הוא מראשו, היינו מהמוכרח האמת שיש בהדיבור, שהוא נקרא ראש. כי יש כמה אמת, כמ"ש [22] (סנהדרין צז). אמת נעשה עדרים [2], וכמ"ש (תהלים קיט) **ראש דברך אמת**. כי קודם תיקונו היה בבחינות (דניאל ח') **וַתִּשְׁלַף אִמַּת אֲרֻחָה**. ולא היה יכול לדבר שום דבר אמת, מחמת שרוח סערה בלבל אותו, כמו שכתוב (תהלים קז) **יעלו שמים ירדו תהומות**. וכשמתקנו אזי אין לו בלבול : וזה בחינות (פסחים ג'). עיקם הכתוב מית אותיות שלא להוציא דבר מגונה מפיו. זה רמז כשרוח סערה שולט, אזי אין ביכולת לדבר בדרך יושר, כי הרוח מבלבל אותו, וצריך לעקם את הדרך :

ד ותיקון הדיבור, הוא על ידי התורה שלומדין בצר לאדם, בעניות ובדחקות, שהוא בחי' לילה, סלא שאז שולטנותא דקין כל בשר. כמ"ש [22] **קץ שם לחשך**, וכתוב (בראשית א') **ולחושך קרא לילה**. והז"ל אמרו (הגיגה ד' יב ע"ב) [22] הלומד תורה בלילה מושכין עליו חומ"ה של חסד ביום. חסד הוא בחי' בוקר דאברהם, כמ"ש כוזהר (מקץ רג ע"א) [12] **בוקר אור** [2], דא בוקר דאברהם, **והאנשים שלחחו אינון** מארי דינין, **המה וחמוריהם אינון** וכל סָטָר מְסַאָבָא. וכמ"ש (רות ג) **שכבי עד הבוקר** [12]. אזי נופלים כל הַמְקַטְרִיגִים השולטים על הדיבור, ואז הדיבור יוצא בישר ושבת והלל להקב"ה, כמ"ש (תהלים פג) **אלקים אל דָּמִי לָךְ** [12], וכמ"ש (תהלים ל) **למען יזמרך כבוד ולא ידום**, ואז ברין יהו **כוכבי בוקר וכו'** (איוב לח):

הוא בחי' בוקר דאברהם, כמ"ש כוזהר (מקץ רג ע"א) [12] **בוקר אור** [2], דא בוקר דאברהם, **והאנשים שלחחו אינון** מארי דינין, **המה וחמוריהם אינון** וכל סָטָר מְסַאָבָא. וכמ"ש (רות ג) **שכבי עד הבוקר** [12]. אזי נופלים כל הַמְקַטְרִיגִים השולטים על הדיבור, ואז הדיבור יוצא בישר ושבת והלל להקב"ה, כמ"ש (תהלים פג) **אלקים אל דָּמִי לָךְ** [12], וכמ"ש (תהלים ל) **למען יזמרך כבוד ולא ידום**, ואז ברין יהו **כוכבי בוקר וכו'** (איוב לח):

כמובא בפע"ה שער התפילין פ"ז על פסוק [1] **שימני כחותם על לבך** שע"י לימוד התורה בלילה אוי כאור הבוקר עולה ראש המלכות (שהוא בחינות הדיבור כנ"ל) ויושבת ברווח דו"א ומקבלת הרשימו שבהוה דו"א. וז"א מקבל הרשימו שלו וע"י התפלה נכנסין מוחין חדשים והרשימו יוצאין בבחי' תפילין וכו' :

תורה אר 32 פסוקים קהלת א (יב) כי בנס לא ידע האדם את עמי פזנים שְׂמָחוּם בַּצְדָּה דְּעָה וּבְצִיּוּם הַתְּאוּבוֹת בַּפֶּה בָּהֶם יִשְׂמְחוּ בְּיָד יִשְׂמְחוּ לַעֲת רָעָה כִּשְׂפִיל עֲלֵיהֶם פִּתְאֵם:
 וְשִׁיעֲרוּ מִן הַלְלוּ לַעֲשֵׂי בְשֵׁמִי וְלִבְכוּרֵי בְּרֵאשִׁית יִצְרָאֵל אֲשֶׁר שָׂאֵהוּ:
 תהלים קה (ד) דָּוִד וְיִשְׂרָאֵל וְעָמֵי אֲרֻמֵּי בְּשֵׁמִי מִיְּמֵי מִלְּחָמָה:
 תהלים פה (ד) צִדֵק לִפְנֵי יְהוָה וְיִשְׁׁל דְּבָרִים עֲקֵב יָד יָבֵב אֲרֵץ אֲשֶׁר יִקְרָא אֲלֵיהֶם דְּרַשׁ אֲמַת מִיָּד עֵינֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַ מְרִשִׁית הַשָּׁמַיִם וְעַד אֲחֵרֵת שָׁמַיִם:
 תורה לח

קהלת א (ו) כל נפלים הלכים אל הים והים והים אינון עמי מים שְׂמָחוּם הַלְלוּם שֶׁם הֵם שְׂבִיבֵם:
 וְיָבֵב יָבֵב נָא (ז) אֲרֵץ שְׂפִינֵי מִתְקַח וְעַל יָבֵב תִּתְקַח:
 וְיִתְקַח א (ח) וְאֲרָא וְהֵבֵה רִחוֹ סְעִרָה בָּהֶם מִן הַשָּׁמַיִם עַד יָדוֹל וְאֵשׁ מִתְלַקַּח וְנָגַהּ לֹא שְׂבִיב הַמְּוִתָה עֵצוֹן הַשָּׁמַיִם מִתּוֹךְ הָאֵשׁ:
 תהלים קמה (ח) אֵשׁ וְגֵדֵר שְׁלֵג וְקִיטָר רִחוֹ סְעִרָה עֲשֵׂה דְבָרֶיךָ:
 בראשית ד (ו) וְהָלָא אִם תִּשְׂבֵּב שָׂאת וְאִם לֹא תִשְׂבֵּב בִּפְתָח הַשָּׂאת רִבִּין וְאֲלֹךְ מִתּוֹכָהּ וְאָמַת תִּשְׁמַלֵּב בָּ:
 מיכה א (ו) אֵל תִּמְאֲנֵנוּ בְּרַע אֲלֵינוּךְ בְּהַ מְרִשִׁית מִשְׁכַּת מִיְּתָרְךָ שְׂמֵר פִּתְחֵי שַׁר:
 בראשית יורא כג (א) וְיָהִי אֲחֵר תְּהָרִים הַמֶּלֶךְ וְהַאֲלֹהִים נִסָּה אֵת אֲבָרְתֶיךָ וְיִאֶסֶר אֵלֶיךָ אֲבָרְתֶיךָ וְיִאֶסֶר אֵלֶיךָ אֲבָרְתֶיךָ וְיִאֶסֶר דְּבָרֶיךָ:
 בראשית נח ו (ג) וְיִאֶסֶר אֱלֹהִים לִנְח קָץ לֵן בַּיָּם בָּא לִפְנֵי כִי מִלְחָה וְאֲרָז חֲסֵם מִפְּנֵיהֶם וְנִגְנֵי מִשְׁחִים אֵת תֵּלְחָה:
 איוב כג (ג) קָץ שֶׁם לְחֹשֶׁךְ וְלִבְלֵל תְּכִלִּית הוּא תִּתְקַן אֲבָא אֶפְלֵ וְצִלְמוֹת:
 שיר השירים ה (ו) שִׁימֵנִי כְּחֹתֶם עַל לִבֵּךְ בְּחֹתֶם עַל וּדְוָךְ כִּי עֵזֶה כְּפוֹת אֲהַבֶּה קֶשֶׁת כִּשְׂאוֹל קִמְאָה וְרִשְׁפִּיהּ רִשְׁפִּיהּ אֵשׁ שְׂלֵמִתְהֵי:
 ישעיהו נז (כ) וְהִרְשָׁעִים קִיָּם נִגְרָשׁ כִּי תִשְׁקֵט לֹא יוֹכֵל וְיִגְרָשׁוּ מִיְּמִינוֹ רִשְׁפֵי נִשְׁיָהּ:
 בראשית ורח מט (יא) אֲסִרֵי לָגֶפֶן עִירָה עִירָה לְדִשְׁרָךְ בְּנֵי אֲנָנוּ כִּסֵּם בְּיָן לְבִשְׁוּ עֲבֹדִים עֲבֹדִים מִפְּנֵי מוֹתוֹ:
 תהלים פ (טו) אֱלֹהִים בְּצִלָּת שׁוֹב נָא וְנִבְטֵי מִפְּנֵיהֶם וְיָרָא וְיִקְרָא נָא:
 זאת:

בראשית ורח מט (כח) כל אלה שבש"י ישראל שנים עשר וזאת אשר דבר ללם אביהם וברין אותם איש אשר בכרפניה ברין אותם:
 תהלים ק (כט) יָקִם סְעִרָה לְדִשְׁרָךְ וְהִשְׁמִינֵהוּ עַל הַלְלוֹתָם:
 תהלים ק (כ) יִבְלֵל מְבוֹרֹת יִקְרָא יִשְׁעֵיךְ עַל תְּהִלָּתוֹ:
 תהלים קמה (ח) אֵשׁ וְגֵדֵר שְׂלֵג וְקִיטָר רִחוֹ סְעִרָה עֲשֵׂה דְבָרֶיךָ:
 ירמיה כג (כט) הָלָא כִּי דָבָרֶיךָ אֲשֶׁר נִאֶם יִקְרָא וּפְשִׁיטֵי עֲשֵׂי כִּלְמֵי:
 תהלים קט (קט) ראש דברך אמת ולעולם על משפט צדקה:
 דניאל ח (יב) וְקָמַת מִתְּנַן עַל תְּמִידָה בְּשִׁשֶׁת יוֹמֵי וְשִׁשֶׁת אֲמַת אֲרֻחָה וְהִצְלִיחָה:
 תהלים ק (כ) יִעֲלוּ שְׂמִיָּם יְרֵדוּ תְּהוֹמוֹת בְּפֶסֶם בְּרָעָה תְּהוֹמוֹת:
 בראשית א (ח) וְיִקְרָא אֱלֹהִים לְאֹר יוֹם (ולחשך קרא לילה ויהי ערב ויהי בקר יום אחד) פ:

שיר השירים ח (ו) שִׁמְנֵי כְּחֹתֶם עַל לִבֵּךְ בְּחֹתֶם עַל עֵזֶה כְּפוֹת אֲהַבֶּה קֶשֶׁת כִּשְׂאוֹל קִמְאָה וְרִשְׁפִּיהּ רִשְׁפִּיהּ אֵשׁ שְׂלֵמִתְהֵי:
 בראשית סד (ג) מִתְּבַקֵּר אֹר וְהַאֲשֵׁי שְׂלֵחֹת הֵיחָה וְהַמְּוִתָה:
 רות ג (ג) לֵבִי תִלְחָה וְהָיָה בְּבִקְרָא אִם יִאֶלְצֵךְ טוֹב יִאֶלְצֵךְ וְאִם לֹא תִחַץ לְאֵלֶיךָ וְאֲבֹתֶיךָ אֲבִיךָ לֹא יִקְרָא שְׂכִיבֵי עַד הַבֶּקֶר:
 תהלים פג (כ) אֱלֹהִים אֵל יָדִי לֹךְ אֵל תִּתְחַשׁ וְאֵל תִּשְׁקֵט אֵל:
 תהלים ל (ג) לִעֲשׂוֹן יִתְּנֵךְ כְּבוֹד וְלֹא יִדֹם יִקְרָא לֵעֲלֵם אֲדָרְךָ:
 איוב לח (ז) בְּרִן יָהִי מִכְּבִי בְּקֵר וְיִרְשֵׁי עַל בְּנֵי אֱלֹהִים:

בראשית יורא כג (א) ויהי אחר תהרים המלך והאלהים נסה את אברתיך ויאסר אליך אברתיך ויאסר דבריך:
 בראשית נח ו (ג) ויאסר אלהים לנח קץ לבין בני אלה ואלה אשר דבר ללם אביהם וברין אותם איש אשר בכרפניה ברין אותם:
 תהלים ק (כט) יקם סערה ללם על הלותם:
 תהלים ק (כ) יבלל מבורות יקרא ישעיך על תהלתו:
 תהלים קמה (ח) אש וגדר שלג וקיתר ריחו סערה עשה דבריך:
 ירמיה כג (כט) הלא כי דבריך אשר נאם יקרא ופשטי עשה כילמי:
 תהלים קט (קט) ראש דברך אמת ולעולם על משפט צדקה:
 דניאל ח (יב) וקמת מתנן על תמידה בששת יומי וששת אמת ארוחה והצליחה:
 תהלים ק (כ) יעלו שמים ירדו תהומות בפסם ברעה תהומות:
 בראשית א (ח) ויקרא אלהים לאור יום (ולחשך קרא לילה ויהי ערב ויהי בקר יום אחד) פ:

שיר השירים ח (ו) שימני כחותם על לבך בחותם על עזיך כפות אהבה קשת כשאל קימאה ורשפיה רשפיה אש שלמתיה:
 ישעיהו נז (כ) והרשעים קים נגרש כי תשקט לא יוכל ויגרשו מיניו רשפי נשיה:
 בראשית ורח מט (יא) אסירי לגפן עירה עירה ללם בני אנה כסם בין לבשו עבדים עבדים מפני מותו:
 תהלים פ (טו) אלהים בצלאת שוב נא ונבטי מפניהם וירא ויקרא נא:
 זאת:

בראשית ורח מט (כח) כל אלה שבש"י ישראל שנים עשר וזאת אשר דבר ללם אביהם וברין אותם איש אשר בכרפניה ברין אותם:
 תהלים ק (כט) יקם סערה ללם על הלותם:
 תהלים ק (כ) יבלל מבורות יקרא ישעיך על תהלתו:
 תהלים קמה (ח) אש וגדר שלג וקיתר ריחו סערה עשה דבריך:
 ירמיה כג (כט) הלא כי דבריך אשר נאם יקרא ופשטי עשה כילמי:
 תהלים קט (קט) ראש דברך אמת ולעולם על משפט צדקה:
 דניאל ח (יב) וקמת מתנן על תמידה בששת יומי וששת אמת ארוחה והצליחה:
 תהלים ק (כ) יעלו שמים ירדו תהומות בפסם ברעה תהומות:
 בראשית א (ח) ויקרא אלהים לאור יום (ולחשך קרא לילה ויהי ערב ויהי בקר יום אחד) פ:

שיר השירים ח (ו) שימני כחותם על לבך בחותם על עזיך כפות אהבה קשת כשאל קימאה ורשפיה רשפיה אש שלמתיה:
 בראשית סד (ג) מתבקר אור והאש שלחות היה והמתה:
 רות ג (ג) לבי תלחה והיה בבקר אם יאלצך טוב יאלצך ואם לא תחץ לאלהיך ואלותיך אביך לא יקרא שכבי עד הבקר:
 תהלים פג (כ) אלהים אל ידי לך אל תחשך ואל תשקט אל:
 תהלים ל (ג) לעשון יתנך כבוד ולא ידום יקרא לעלם אדריך:
 איוב לח (ז) ברין יהי מכבי בקר וירשי על בני אלהים:

בראשית יורא כג (א) ויהי אחר תהרים המלך והאלהים נסה את אברתיך ויאסר אליך אברתיך ויאסר דבריך:
 בראשית נח ו (ג) ויאסר אלהים לנח קץ לבין בני אלה ואלה אשר דבר ללם אביהם וברין אותם איש אשר בכרפניה ברין אותם:
 תהלים ק (כט) יקם סערה ללם על הלותם:
 תהלים ק (כ) יבלל מבורות יקרא ישעיך על תהלתו:
 תהלים קמה (ח) אש וגדר שלג וקיתר ריחו סערה עשה דבריך:
 ירמיה כג (כט) הלא כי דבריך אשר נאם יקרא ופשטי עשה כילמי:
 תהלים קט (קט) ראש דברך אמת ולעולם על משפט צדקה:
 דניאל ח (יב) וקמת מתנן על תמידה בששת יומי וששת אמת ארוחה והצליחה:
 תהלים ק (כ) יעלו שמים ירדו תהומות בפסם ברעה תהומות:
 בראשית א (ח) ויקרא אלהים לאור יום (ולחשך קרא לילה ויהי ערב ויהי בקר יום אחד) פ:

שיר השירים ח (ו) שימני כחותם על לבך בחותם על עזיך כפות אהבה קשת כשאל קימאה ורשפיה רשפיה אש שלמתיה:
 בראשית סד (ג) מתבקר אור והאש שלחות היה והמתה:
 רות ג (ג) לבי תלחה והיה בבקר אם יאלצך טוב יאלצך ואם לא תחץ לאלהיך ואלותיך אביך לא יקרא שכבי עד הבקר:
 תהלים פג (כ) אלהים אל ידי לך אל תחשך ואל תשקט אל:
 תהלים ל (ג) לעשון יתנך כבוד ולא ידום יקרא לעלם אדריך:
 איוב לח (ז) ברין יהי מכבי בקר וירשי על בני אלהים:

בראשית יורא כג (א) ויהי אחר תהרים המלך והאלהים נסה את אברתיך ויאסר אליך אברתיך ויאסר דבריך:
 בראשית נח ו (ג) ויאסר אלהים לנח קץ לבין בני אלה ואלה אשר דבר ללם אביהם וברין אותם איש אשר בכרפניה ברין אותם:
 תהלים ק (כט) יקם סערה ללם על הלותם:
 תהלים ק (כ) יבלל מבורות יקרא ישעיך על תהלתו:
 תהלים קמה (ח) אש וגדר שלג וקיתר ריחו סערה עשה דבריך:
 ירמיה כג (כט) הלא כי דבריך אשר נאם יקרא ופשטי עשה כילמי:
 תהלים קט (קט) ראש דברך אמת ולעולם על משפט צדקה:
 דניאל ח (יב) וקמת מתנן על תמידה בששת יומי וששת אמת ארוחה והצליחה:
 תהלים ק (כ) יעלו שמים ירדו תהומות בפסם ברעה תהומות:
 בראשית א (ח) ויקרא אלהים לאור יום (ולחשך קרא לילה ויהי ערב ויהי בקר יום אחד) פ:

שיר השירים ח (ו) שימני כחותם על לבך בחותם על עזיך כפות אהבה קשת כשאל קימאה ורשפיה רשפיה אש שלמתיה:
 בראשית סד (ג) מתבקר אור והאש שלחות היה והמתה:
 רות ג (ג) לבי תלחה והיה בבקר אם יאלצך טוב יאלצך ואם לא תחץ לאלהיך ואלותיך אביך לא יקרא שכבי עד הבקר:
 תהלים פג (כ) אלהים אל ידי לך אל תחשך ואל תשקט אל:
 תהלים ל (ג) לעשון יתנך כבוד ולא ידום יקרא לעלם אדריך:
 איוב לח (ז) ברין יהי מכבי בקר וירשי על בני אלהים:

בראשית יורא כג (א) ויהי אחר תהרים המלך והאלהים נסה את אברתיך ויאסר אליך אברתיך ויאסר דבריך:
 בראשית נח ו (ג) ויאסר אלהים לנח קץ לבין בני אלה ואלה אשר דבר ללם אביהם וברין אותם איש אשר בכרפניה ברין אותם:
 תהלים ק (כט) יקם סערה ללם על הלותם:
 תהלים ק (כ) יבלל מבורות יקרא ישעיך על תהלתו:
 תהלים קמה (ח) אש וגדר שלג וקיתר ריחו סערה עשה דבריך:
 ירמיה כג (כט) הלא כי דבריך אשר נאם יקרא ופשטי עשה כילמי:
 תהלים קט (קט) ראש דברך אמת ולעולם על משפט צדקה:
 דניאל ח (יב) וקמת מתנן על תמידה בששת יומי וששת אמת ארוחה והצליחה:
 תהלים ק (כ) יעלו שמים ירדו תהומות בפסם ברעה תהומות:
 בראשית א (ח) ויקרא אלהים לאור יום (ולחשך קרא לילה ויהי ערב ויהי בקר יום אחד) פ:

* א כ עיין תיקון יח דף לה: [ותיקון ע' דף קה]:
 25 בראשית ו' יג ע"ש משכיל לדוד בשם הוהר
 22 עיין בשע"ש עה"ת קדושים את ו'
 21 ע"ש ר"ש פרשת מקץ ובפרשת נח דף סב: ועיין פ"י וישך דף י"ד: שיש קיש הימין ולעומתו קיש שם לחושך שהוא המקטרג
 20 וכעין זה בפרשת צו דף לג:
 19 בראשית מט יא
 18 גם בפרו"ר תורלי- יקום, ומתולד- יקם (בכלשון הפסוק)
 17 ה' מוצאות הפה גיכ"פ בחיך אה"ע בגרון דטלג"ת בלשון זוסר"ץ בשינים בומ"פ בשפתים. עיין זוהר ח"ג רכח. רצה: וח"א דף פ. ותקוני זוהר מוזהר חדש קצא. (ואצה"ו). ועיין ע"ה שער בה דרוש ב' מ"ק. ועיין שערי אורה השער השני הספירה התשיעית ד"ה אמר בספר צדיה:
 16 עיין תיקון יא מתיקונים אחרונים
 15 פתח אליו
 14 עיין תיקון [דף קה]:
 13 מתחצו- א
 12 ויתקאל א, ועיין זוהר חדש צג. בתמוק מדבש.
 11 בראשית כב א

מסתמא בן נדה והוא ממזר לדעת ר"ע ביבמות מט. ז"ע.
 2 נוגה נקרא תיקלא עיין תורה יש את ס'
 3 גם בפס"ד ותולד- ההוא, ומתולד- ההיא
 4 עיין שער הגלגלים ריש הקדמה לח ד"ה
 5 דע כי לעולם כשהגשמה היא גדולה מאד, ורע"ש הקדמה טו, ועיין חסד לאברהם
 6 מעין ל' נהר כג.
 7 קהלת ט"ב
 8 בתשכ"ט (א"ח) [תורה] כ"ל
 9 בתקפת השנין היא שמאילת דרשו ובתולדו יתקן שני ימנית דרשו
 10 בתקפת פניו דגש בפי' ותמיד גש בת' ותהלים פניו בלי גשד (וג"ל שמונה"ל לא הפיור ונכ"ל לקח ש"ש שמאילת לדשו מחוסר אחריות)
 11 עיין תיקון יא מתיקונים אחרונים
 12 [דף קה]:
 13 מתחצו- א
 14 ויתקאל א, ועיין זוהר חדש צג. בתמוק מדבש.
 15 בראשית כב א

א בתשכ"ט הוסיף כאן בסוגריים - [הנחשקות]
 2 בדפוס" הטיקלא ובלוח סמיות שם כתב לתוקן התיקלא ובתקפת תיקו הטיקלא. ועיין חלקו י"ט שכתב תקלא
 3 ע"ש בוהר עה"פ אדם עשוק ברם נפש (משיל כה יז) וכמה ביאורים בסוד דמעת העשוקים וקהלת ד א) שמתה מלי שלמה המלך, ועיין כהאר"ל טעמי הגצות פ' בראשית ביאור הלחש עסיפא בקטפא. ובלקוטי תורה בלק עה"פ ויקר אלקים לבלעם, סוד קליפת גנה שיש בכחה לעשוק נשמות. עוד עיין מדרש תלפיות (לרבי אליהו הכהן בעל שבת מוסר) דף קצב במהדרות תרלה מביאר למת בני ע"ה ת"ח כי אין קטרוג על זיווגם. ועיין סבא דמשפטים דף צה: עה"פ עת אשר שלט האדם באדם לרע לו שם מבואר שהנשמות הנשקות ע"י ק"ל נגה נעשה מתן גם ממורים ואולי לזה כיוון רבינו כי בן ע"ה ברבי חנינא בן דוסא שראא נודרים

מאמר מרכבות פרעה וחילו

מספה"ק לקוטי מוהר"ן

לשון רבנו, זכרוננו לברכה

זמן ומקום אמירת התורה
תורה זו נאמרה בשבת שירה שנת
תקסב בזלאטיפאליע (חי"מ נט)

פתיחה

בתורה זו מבאר רבינו תכלית האדם בעוה"ז להיות בדביקות עם הקב"ה. ושהמבחן על זה הוא אור התפילין דהיינו הבושה ממנו ית', בושה הנובעת מיראת שמים, שנובע מהרגשת מציאותו ורוממותו ית' האין סופית שבה תלויה כל המציאות, לעומת פחיתות הנברא והעלול שבקל מסוגל לכל תעלול ו'.
תורה זו היא ביאור נפלא למעשה, של כוונות הארז"ל על תפילין. ומה שמבואר שם על המלכות, רבנו מפרש על הדיבור.
הנושא העיקרי הוא חומר פגם הדבור שהוא סיבת כל הצרות וגודל מעלת דבור הקדוש שהוא הקרקע להשגת אור התפילין הנ"ל. בחי' תפילין של יד הקודם לתפילין של ראש, שהם עיקר אור התפילין המונחים מעל המצח ומאירים במצח בבחי' ולטוטפות בין עיניך.
וע"י תיקון הדיבור, עד שזוכה לדבר דבורי אמת בשלהבת הגבורות, זוכים לתפילין של יד, וע"י לתשובה שלימה, וע"י לתפילין של ראש.

שיחות השייך לתורה זו

שיש"ק חדש ח"ב סימן ט – בתחלת התקרות מוהר"נ לרבנו הקדוש הנהיגו רבנו בדרך של התבודדות, ואמר לו אז: "ווערסטו אמאל ריטשע רויטלז פאר השם יתברך?" – "האם הנך מאדים (מסמיק) פעם עד מאד מרב בושה מלפני השם יתברך?" כלומר שאם ירבה בדבורים לפני ה' יתברך אזי יזכה לבושה גדולה כזו לפני יתברך עד שיתאדם פניו מאד מאד, שטארק רויט", ותהיה נכרת הבושה על פניו. לט

שם הערה לט – וכמבואר בליקוטי קמא סימן ל"ח אות ה' מעניין הבושה על הפנים שעל ידי הדיבורים שמדבר בינו לבין קונו דברי אמת שבליבו, בבחינת אור התפילין וקירון עור הפנים שזכה לו משה, עיין שם היטב, ותורה זו נאמרה בשבת שירה תקס"ב בזלאטיפאליע, כחצי שנה קודם התקרות מוהר"נ ת; וראה עוד בשיחות הר"ן סימן קסח: "גם סיפר מגודל הבושה שהיה לו, שהיה מתבייש מהשם יתברך, והיה מרגיש ממש הבושה על פניו, והיה מרגיש כמו מי שמתבייש מחבירו מאד, כי היה מרגיש שמתחילין מראה פניו להשתנות לכמה גוונים, כדרך המתבייש ממש, בלי שום שינוי. וכבר נתבאר (חי מוהר"ן סימנים רמ רמג) מגודל הבושה והיראה שהיתה מונחת על פניו תמיד, אשר לא נראה כזאת; והרב הקדוש מורנו הרב רבי נחום ז"ל מטשערנאביל ראה אותו בימי נעוריו בקהילת מעדוועדיוקע, ונתבהל מעוצם היראה שהיה על פניו אז, ואמר שמה שנאמר (שמות כ טז) 'למען תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו' (עיין ביבמות עט. שפסוק זה קאי על הבושה) – זה רואין בחוש אצלו. (רל"י) ע"כ הערה לט

חיי מוהר"ן סימן שטב – התורות והמאמרים שבספרי הקדושים הם פליליות, וכל מה שאתה ממשמש בהם אתה מוציא בהם טעם נפלא וחדש ומתוק לחך ומאיר עינים מאד, ויש בהם עמקות גדול בדרך פשוט ובדרך סוד ונסתר, כי כל התורות יש בהם סודות נסתרים ונפלאים ונוראים מאד מאד, ואי אפשר לבאר זאת. גם בכל מאמר יש פגנות של מצוות, שכל מאמר שייך לאיזה פגנות המבארים בפתבים, בעץ-חיים ופרי-עץ-חיים, כגון התורה של "מי האיש החפץ חיים" (בלקוטי מוהר"ן ח"א, סימן ל"ג) יש בו סוד פגנת לולב, אף-על-פי שלא נזכר בו דבר ממצוות לולב, וכן "בקרב עלי מרעים" (שם ל"ו, ו-ק"א), כמדומה לי שיש בו פגנת קדוש (עין בחי"מ סימן שפ"ז), וכיוצא בזה שארי המאמרים. ושמעתי מפיו הקדוש שאמר, שרצה לעשות פרוש על העץ-חיים, אף פרוש פשוט אינו נצרך, רק צריכין לומר תורה שיהיו פרוש, וכבר אמרתי כמה תורות השייכים לעץ-חיים. גם שמעתי בשמו שאמר, שזה סמוך גמר העץ-חיים וראו שהוא פלו מוסר. וכן כמה תורות יש בהספר, כגון "מרכבות פרעה" (בלקוטי מוהר"ן ח"א, סימן ל"ח), "בפצוצרות" (שם, סימן ה'), "אגבי" (שם, סימן ד'), "אשרי העם-יורקא" (שם, סימן ל"ה), ועוד כמה תורות שאמר באותן העתים, וכלם הם סוד פגנות תפילין. ובפרט התורות שנקתבו בלשוננו הקדושה בעצמו אמר, שייכולים לדקדק בהם כמו במקרא, כי יש שם פגנות הרבה, כי לפעמים הוא חוזר וכופל הדברים, שנדמה שהוא ללא צורך, ובאמת יש שם לדקדק בזה, כי יש שם פגנה גדולה. גם אמר, שהתורות שנקתבו בלשוננו הקדושה בעצמו מסגל, כי

ב מבהיל הרעיון עד כמה העולם הזה הפוך והאמת נעדרת, שהוא ית' אע"פ שבוודאי הוא המציאות האין סופית הכי אמיתית, אע"פ בעוה"ז צריך להביא ראייה למציאותו, והאדם, שאליבא דאמת מציאותו עם כל הגשמיים הסובבת אותו הוא סה"כ דמיון, ע"י שכביכול ניתן מקום להעלים את מציאותו ית' האין סופית, גם באותו מקום שתופס האדם, ואע"פ"כ את מציאות האדם אין צורך להוכיח כלל, אדרבה כולי האי ואולי נזכה לבטל עצמינו ולזכות לשפלות כראוי.

הוא כְּלִיזֵת, וְעָקֵר הוּא הַמוֹסֵר וְהַנְהַגוֹת טוֹבוֹת וְעֲצוֹת טוֹבוֹת הַיּוֹצֵא מֵהֶם, מִכָּל מֵאֲמָר וּמֵאֲמָר, מִלְּבַד הַנְּסִתְרוֹת שֵׁשׁ בָּהֶם וְכוּ' וְכוּ' בַּנְּזִיר-לְעֵיל. וְאֵי אֶפְשָׁר לְבָאֵר יוֹתֵר בְּכֹתֵב, כִּי-אִם כָּל חֵד כְּפֹסֵם מִה דְמִשְׁעָר בְּלִבָּה: (– חיי מוהר"ן, סעיף ש"ב).

סֵפֶר לִי חֲבָרִי רַבִּי נִפְתָּלִי, שֶׁפַּעַם אַחַת סֵפֶר עָמוּ מִמִּצְוֹת תְּפִלִּין, וְהַפְּלִיג מְאֹד בְּקִדְשַׁת הַתְּפִלִּין, וְאָמַר: שְׂרָאוֹי לְאָדָם לְהַתְּלַהֵב מְאֹד בְּהִנָּחַת תְּפִלִּין, כִּי תְּפִלִּין הֵם קְדוּשִׁים וְנוֹרָאִים מְאֹד, וְרָאוֹי שִׁפֵּל עַל הָאָדָם פֶּחַד וְרַעְדָה גְדוֹלָה וְאִימָה וְיִרְאָה עֲצוּמָה בְּשִׂרְוֶצָה לְהִנָּח תְּפִלִּין אֲשֶׁר קִדְשָׁתֶם שְׂגָבָה וְגָבָה מְאֹד. וְהָאֲרִיךְ בְּזֶה הַרְבֵּה, וְגַם אֲנֹכִי הִנְבְּתִי מִדְּבָרָיו עֲצֵם הַפְּלִגָּת נוֹרָאוֹת קִדְשַׁת הַתְּפִלִּין.

וְאָמַר: שֶׁפַּמָּה וְכַמָּה תּוֹרוֹת שְׁלוֹ, רַבּוֹת מְאֹד, בְּלֶם נֶאֱמָרוּ עַל מִצְוֹת תְּפִלִּין, אָף-עַל-פִּי שְׁלֹא נִזְכָּר שֶׁם תְּפִלִּין כָּלֵל, אָף-עַל-פִּי-כֵן הֵם נֶאֱמָרוּ עַל עֲנִין תְּפִלִּין. וְהֵם: "בְּחֲצוּצוֹת" – בְּסִימָן ה' אֲנֹכִי ה' אֲלֶקְיָךְ – בְּסִימָן ד'; "יֹמֵי הָאִישׁ הַחֹפֵץ חַיִּים" – בְּסִימָן ל"ג; "וְאֲשֶׁרֵי הָעָם יוֹדְעֵי תְּרוּעָה" – סִימָן ל"ה; "וּמִרְכָּבוֹת פְּרַעֲזָה" – בְּסִימָן ל"ח – בְּלֶם ב"לְקוּטִי" (מוהר"ן חלק) הָרָאוּ. וְעוֹד מֵאֲמָרִים רַבִּים, אֲשֶׁר נֶאֱמָרוּ בְּאוֹתָן הַיְּמָנִים, בְּלֶם נֶאֱמָרוּ עַל תְּפִלִּין. וּמִמָּה יוֹכֵל (הַאֲדָם) לְשַׁעַר מַעַט עַד הֵיכָן גְּדוּלוֹ וְשִׁבּוֹ קִדְשַׁת הַתְּפִלִּין: (– חיי מוהר"ן, סעיף תק"י).

בְּתוֹרָה ל"ח מְבוֹאֵר שֶׁהַסִּימָן שֶׁל דְּבִקוּת בַּה' יִתְבָּרַךְ, הוּא הַבוּשָׁה. וְהִנֵּה מוּבָן שֶׁמַּחֲוִיבִים תְּמִיד לְהִיטֵב דְּבוּקִים בַּה' יִתְבָּרַךְ, הֵינּוּ לְהַתְּבַיֵּשׁ מִפְּנֵי, וְאִיךְ יִתְיַשֵּׁב דְּבַר זֶה עִם הַחַיּוּב הַגְּדוֹל שֶׁל "לְהִיטֵב בְּשִׂמְחָה תְּמִיד" שֶׁהוֹדִיר עֲלֵיהֶם רַבִּינוּ הַרְבֵּה. תִּירְצוּ אֲנִשֵׁי-שְׁלוֹמֵנוּ וְאִמְרוּ, שֶׁהַשְּׂמִיחָה הִיא בּוֹהַ הַדְּבַר עֲצוּמָה, שֶׁשֶׂמַח עַל זֶה שׁוֹכֵחַ שֶׁמִּבִּין שֶׁצָּרִיךְ לְהַתְּבַיֵּשׁ מִלְּפָנָיו, כִּי כַּמָּה יֵשׁ בְּעוֹלָם הַחַיִּים אֵת יְמֵיהֶם לְלֹא שׁוֹם רַגֵּשׁ בּוּשָׁה וְאִשְׁמָה עַל מַעֲשֵׂיהֶם הַנְּלוּזִים: (– שֵׁשׁ"ק ח"ד, סעיף מ"א).

גַּם בַּעַת אֲמִירַת רַבִּינוּ הַמֵּאֲמָר "מִרְכָּבוֹת פְּרַעֲזָה וְחִילוֹ" (בְּלִיקוּטִי מוהר"ן ח"א סִימָן ל"ח) וְשֶׁם בַּעֲנִין הַתְּפִלִּין שֶׁהֵם סִימָן עַל דְּבִקוּת וְכוּ', "וּמִשָּׁה לֹא יָדַע כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו" וְכוּ', אֲמָרָה רַבִּינוּ בְּהַתְּלַהֲבוֹת כּוֹז, עַד שֶׁכִּיסָה פָּנָיו בְּמִטְפַּחַת כָּל שֶׁהִיא, וְלֹא יִכְלוּ לְרַאוֹת פָּנָיו הַמֵּאֲמָרִים וְהַלּוּחֵטִים, וְכַעֲנִן הַמְּסוּפֵר לְעֵיל (בְּשֵׁשׁ"ק חֲלֵק ב', סעיף רע"ו; מוּבָא לְעֵיל בְּסִי"ב ד'): (– שֶׁם ח"ה, סעיף ט"ט).

בְּהַמְּבוֹאֵר (בְּלִיקוּטִי-מוהר"ן ח"א, סִימָן ל"ח), עַל הַכּוֹתוּב "כָּל הַנְּחָלִים הוֹלְכִים אֶל הַיָּם" – שֶׁהוּא הַדִּיבּוֹר וְכוּ', אֲמָרוּ אֲנִשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ: שֶׁמִּזֶּה נִבְּיָן וְנִלְמַד שֶׁכָּל הַעֲבוּדוֹת וְהַמַּעֲשִׂים טוֹבִים שֶׁל הָאָדָם, הַכֹּל תְּלוּי וְעוֹמֵד כְּפִי דִיבּוֹרוֹ, שֶׁכְּפִי תִיקוּנוֹ בְּשִׂמְרַת פִּיּוֹ וְלִשְׁוֹנוֹ, כֵּן יֵשׁ לָהֶם שְׁלִימוֹת, וְלַהִיפֵךְ לְהִיפֵךְ, חֲלִילָה. שֶׁאִף אִם עוֹסֵק בְּתוֹרָה וְעוֹבְדָה, אִם אִינוּ שׁוֹמֵר וְחוֹסֵם פִּיּוֹ וְלִשְׁוֹנוֹ כְּרָאוֹי, אֵין לָהֶם חֲשִׁיבוֹת: (– שֶׁם שֶׁם, סעיף תכ"ח).

וְבַעֲנִין הַמְּבוֹאֵר בְּתוֹרָה (סעיף ב') שֶׁשֶׁנֶּם ב"ז אוֹתוֹת, וְכָל-אֶחָד כְּלוּל מִעֲשָׂרָה, וְעוֹלָם כְּמִסְפַּר ע"ר וְכוּ'. עֵי"ש. הִיָּה הַרְבֵּה-הַחֲסִיד רַבִּי לׁוֹי יִצְחָק בְּנֵדֵר וְכָרוֹנוֹ-לְבָרְכָה מִקְשָׁרוֹ לְהַמְּבוֹאֵר (בְּתוֹרָה י"ח, אוֹת ו'), שֶׁאוֹת י"ה הִיא נְקוּדַת הַמְּשַׁלְּמַת כָּל אוֹת, וְעַל-כֵּן כָּל אוֹת בְּאֲמַת שׁוֹרְשׁוֹ הוּא יוֹד שֶׁהוּא נְקוּדָה, וְעַל-כֵּן ב"ז אוֹתוֹת כָּל אֶחָד כְּלוּל מִעֲשָׂרָה, הֵינּוּ מְבַחֲנֵת יוֹד. כִּי כָּל דְּבַר וְבוֹדָאֵי כָּל אוֹת כְּלוּל מ-" סְפִירוֹת כִּידוּע בּוֹהַ"ק וּבַכְּתָבִים: (– מַעֲדֵנִי מֶלֶךְ))

עַד כַּאֲן הַשִּׁיחוֹת

ראש פרקים

אוֹת א- תְּפִלִּין סִימָן עַל דְּבִקוּת וְצָרִיךְ לְפַשְׁפֵּשׁ עֲצוּמוֹ בְּכָל עַת אִם הוּא דְּבוּק בּו ית' אוֹת ב -

- א- לְתְּפִלִּין צָרִיךְ תִּיקוּן הַדִּיבּוֹר
- ב- הַדִּיבּוֹר הוּא רוּחַ פִּיּוֹ שֶׁל הַקַּב"ה מְלֻכּוֹת פֶּה
- ג- הִיא יָם שֶׁכָּל הַנְּחָלִים הוֹלְכִים לְתוֹכוֹ
- ד- הַדִּיבּוֹר בַּח' אֲדָנִי-
- ה- פֶּגֶם הַדִּיבּוֹר הוּא רוּחַ סַעֲרָה
- ו- כּוֹ אוֹתוֹת נִכְפַּל בְּעֶשֶׂר גַּמְט' עַר, וְאֲדָנִי-גַמְט' סֵה, וְעַר וְסֵה בִּיחֻד הֵם סַעֲרָה.
- ז- רוּחַ סַעֲרָה הוּא הַמְּקַטְרֵג הַגְּדוֹל
- ח- בַּח' אַחַר הַדְּבָרִים
- ט- בַּח' קָץ כָּל בִּשְׂר
- י- בַּח' בְּנֵי אָדָם הַרוֹאִים חוֹבָה בְּכָל אָדָם, וְדָנִים כָּל אָדָם לְכַף חוֹבָה.
- יא- וְחוֹקְרִים לְעֲשׂוֹת תְּכֵלִית וְכִלְיוֹן לְכָל דְּבַר
- יב- לְהַלְשִׁין וְלִקְטֵרֵג
- יג- וְצָרִיךְ לְאֲכַפֵּיֵא סַטְרָא דְּקָץ כָּל בִּשְׂר תַחַת הַדִּיבּוֹר דְּקְדוּשָׁה
- יד- תִּיקוּן הַדִּיבּוֹר - יָקִים סַעֲרָה לְדַמְמָה (עֵיין לְקַמֵּן הַתִּיקוּן עַל דְּמִי)

אוֹת ג -

- א- צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת אֵת הַדִּיבּוֹר לְשָׁרְשׁוֹ שֶׁהוּא הַזְּרוּעַ (כְּפִי שִׁתְּבָאֵר לְקַמֵּן עַפ"י כּוֹוֹנוֹת הָאֲרִיז"ל שֶׁהַכּוֹוֹנָה לְזוֹרוּעַ שְׂמָאֵל בְּקְבוּרַת שֶׁשֶׁם מְקוֹם תְּפִלִּין שֶׁל יָד לְשֶׁם עוֹלָה הַמְּלֻכּוֹת ע"י עֶסֶק הַלִּימוּד בְּלִילָה וּמִבְּקִשְׁת שִׁימְנֵי כַחוֹתֶם עַל לְבָב כַחוֹתֶם עַל זְרוּעַךְ, כִּי לֵלֵב ז"א נִסְתַּלְקוּ הַמוֹחִין שֶׁלָּה הַנְּקָרָאִים חוֹתֶם, וּמִבְּקִשְׁת שִׁיִּאִירוּ מִשֶׁם לְמִקְוָמָה שְׁבוֹרוּעַ וְיִהְיוּ לֵה תְּפִלִּין שֶׁל יָד שֶׁל ז"א)
- ב- כִּי חֲמִשׁ אֲצַבְעֵיךְ דְּשְׂמָאֵל בַּח' ה' גְּבוּרוֹת בַּח' ה' מוֹצְאוֹת הַפֶּה (צ"ע שְׁבַכּוֹנוֹת מְבוֹאֵר שֶׁהִיא הַקְּבוּרַת וְלֹא כִּף הַיָּד) אֲמַנֵּם גַּם לְגַבֵּי תְּפִלִּין דו"א מְבוֹאֵר לְקַמֵּן שֶׁהֵם בְּמִצַּח וְאִילוֹ בְּהַלְכָה מְבוֹאֵר שֶׁבְּמִצַּח פְּסוּל אֵלָּא מִעַל הַמִּצַּח בְּמִקוֹם שֶׁמִּחַ הַתִּינוּק רֹפֵס. וְכִנְרָאָה לְמַעֲשֵׂה מְנִיחִים בְּמִקוֹם שֶׁהוּא שְׂרַשׁ הַיָּד וְשְׂרַשׁ הַמִּצַּח.
- ג- תַּחֲלִילַת עֲלִיּוֹת הַדְּבּוֹר מְרָאוּשׁו
- ד- רָאוּשׁ הַדִּיבּוֹר הוּא הַמְּבוּחָר שְׁבַדִּיבּוֹרֵי הָאֲמַת
- ה- כִּי הָאֲמַת עוֹדִים וְיֵשׁ לָהֶם רָאוּשׁ דְּבַרְךָ אֲמַת (כְּמְבוֹאֵר לְקַמֵּן אוֹת ה' שֶׁמְדַבֵּר בַּחֲמִימוֹת שֶׁלְּהַבַּת הַגְּבוּרוֹת דְּבַר אֲמַת שְׁבַלֵב)
- ו- קוֹדֵם תִּיקוּן הַדִּיבּוֹר הוּא בַּח' וְתִשְׁלַךְ אֲמַת אֲרַצָּה
- ז- דִּהֵינּוּ שְׁלֹא יִכּוֹל לְדַבֵּר שׁוֹם אֲמַת
- ח- כִּי הַרוּחַ סַעֲרָה מְבַלְבֵּל אֵת הַדִּיבּוֹר

אות ד -

- א- תיקון הדבור ע"י לימוד תורה בדחוקות בחי' לילה להכניע את הקץ כל בשר שאז הוא שליטתו.
 ב- כאן מביא רבנו בהגה את פ"ח פ"ז על פסוק: "שימני כחותם על לִפְיִי, שֶׁעַל יְדֵי לִמּוּד הַתּוֹרָה בְּלִילָה, אֲנִי כְּאוֹר הַבֶּקֶר עוֹלָה רֹאשׁ הַמַּלְכוּת (שהוא בחינות הדבור פני"ל), וְיִשְׁבֶּת בְּרוּעַ דְּזַעֲרֵי אֲנָפִי, וּמִקְבֶּלֶת הָרְשִׁימוֹ שְׂבָחוֹהָ דְּזַעֲרֵי אֲנָפִי. וְזַעֲרֵי אֲנָפִי מִקְבֶּל הָרְשִׁימוֹ שְׁלוֹ. וְעַל יְדֵי הַתְּפִלָּה נִכְנָסִין מִחוּץ חֲדָשִׁים, וְהָרְשִׁימוֹ יוֹצֵאֵן בְּבַחֲנֵית תְּפִלִּין וְכוּ':
 ג- הלומד בלילה מושכים עליו חוט של חסד
 ד- והחסד הזה מכניע בבקר את כל המקטרגים השולטים על הדבור דקדושה
 ה- אז יוצא הדיבור בשיר ושבח והלל להקב"ה כמ"ש אלקים אל דמי לך צ"ע כי בכונות מביא פסוק זה על רחל שמוזמרת כל הלילה מהבריאה שירדה אליה בתחילת הלילה אחרי שנתמעטה לנקודה בלבד
 ו- וזהו עומדות היו רגלינו דהיינו הדיבור שנקרא רגל
 ז- וזה שמבואר בפ"ח תפילין פ"ז שימני כחותם על לבך שע"י לימוד תורה בלילה אז כאור הבקר עולה ראש המלכות (בחי' דיבור) ויושבת בורוע דז"א ומקבלת רשימו מהחזה שלו וז"א מקבל הרשימו שלו. וע"י התפלה נכנסים מוחין חדשים והרשימו יוצא בבחי' תפילין

אות ה -

- א- כשעולה הדבור לשרשו לגבורות מתחיל לדבר בינו לבין קונו בשלהבת הגבורות ומעורר עצמו לעבודת הבורא
 ב- אז נכנס אור שרש הגבורות ששרשם בלב ושם של הדבור אמת ומתחיל לדבר בחמימות הלב דבר אמת שבלב
 ג- הגהה וזה בחינת רשימו שבלב זעיר אנפין. שנקנס בראש דברך אמת, הינו בראש המלכות, כשהיא יושבת ברוע שקמאלי:
 ד- ובשמדבר דבר אמת מהלב בתשובה ורואה פחיתותו וגדולת הבורא (כי עד עכשיו לא עיין בהם) ועכשיו שידוע אותם נכנס בו בושה גדולה על גודל פשעיו כנגד רב ושליט עיקרא ושרשא דכל עלמין
 ה- ובושה זו עדיין רק בכח ולא בפועל כי עדין רק התחיל לשוב וידיעתו בקטנות כמו בן כפר (לשון כפירה) עדין יש בו רוח שטות המטמטם שכלו
 ו- הגהה וזה בחינת שזעיר אנפין מתקנא במלכות ולוקח לעצמו הרשימו שלו:
 ז- אבל כששב אזי הבושה מתגלית על פניו במצחו והיא אור התפילין
 ח- הגהה וזהו בחינת שעל ידי התפלה באין מוחין חדשים ואז יוצא הרשימו בבחינת תפילין פי על ידי הבושה הוא מתפלל ומבקש מחילה על עוונותיו:
 ט- דהיינו שהבושה בכח היא בחי' תיקון הדיבור תיקון המלכות בחי' תפילין של יד, שהם הארת החותם שהם מוחין דנוק' מלב ז"א לנקודת כתר המלכות שעומדת בורועו.
 י- אבל ז"א עדין לא זכה להארת הבינה שהיא התפילין שלו, אלא ע"י שמקנא בה שזכתה לתפילין של ראש והוא רק לתפילין של יד.
 יא- וז"פ אז תבין יראת ה'. כי תפילין הם בחי' אמה על ברא דהיינו בינה על ז"ן והפי' ע"י שתבין גדולת הבורא אזי תיהיה לך יראת אלקים
 יב- יראת ה' היא התפילין כי יראה היא הבושה שהיא אור הבינה על ז"א דהיינו אמה על הבן.
 יג- ולכן תפילין נקראים פאר דהיינו כלליות הגוונין וכן הבושה היא כלליות הגוונין אדום ואח"כ לבן.
 יד- יראת שמים של אדם ניכרת ע"י שכשאנו מסתכלים על פניו נופלת עלינו יראה ובושה.
 טו- וזהו אז תבין יראת אלקים- דהיינו כשתסתכל עליו יאיר גם בך הדעת שלו ויפול עליך בושה ויראת אלקים
 אות ו -

א- ישראל זכו לאור התפילין כשבאו להר סיני ופסקה זוהמת הנחש מהם ואמרו נעשה ונשמע כי השיגו את התורה בשרשה שזה בחי' אור הלוחות. ומשה זכה באור התפילין השגה יתירה מהלוחות כשעלה לקבל לוחות שניות שלמד תורה עם הקב"ה ארבעים יום בהר סיני. ובחטא העגל ניטלו אורות התפילין מישראל וניתנו למשה רבנו כמ"ש ומשה יקח את האהל.

הקדמה

בתורה זו מבאר רבנו סוד התפילין שהם הארת אמת גדולה, הגורמת ליראה ובושה פנימית ודביקות גדולה בו ית' שעל ידה מגלה רוממותו ית' ועי"ז פחיתות עצמו וכששב בתשובה עי"ז, אזי זוכה שהבושה ויראה ודביקות הנ"ל יבקעו יאירו במצחו לחוץ והוא אור התפילין ומעורר יראה אצל המביט בו. ותחילה מבאר רבינו את המפסיד העיקרי לדביקות הנ"ל הוא דבור פגום שהוא גם הגורם לכל הקטרוגים והניסיונות והצרות הבאים לאדם. לכן ראשית דבר צריך לתקן את הדבור דהיינו להעלותו לשרשו שבגבורות, כי כל דבר נתקן בשרשו, ותחילת עלייתו היא מראשו דהיינו דבורי אמת בשלהבת הגבורות שבלב (כי שרש הגבורות בינה ליבא עיין תורה מא) וזה ע"י תורה ותפלה כי התורה כנ"ל מבטל את הרע שנעשה ע"י מה שכבר פגם בדיבור. והתפלה מתקנת את הדבור עצמו ומעלה את דבורו למעלה עליונה. ולימוד התורה יהיה מתוך הדחק דייקא כי הדחק הוא בחי' לילה וע"י לימוד תורה בלילה נמשך עליו חוט של חסד ומבטל את כל המקטרגים שנבראו מהדבור הפגום. כי לימוד תורה בלילה מסוגל להכניע את הסט"א בזמן שלטונה וסגולת הלימוד הזה לחזק את החסד המתעורר ביום שיתגבר ביתר שאת לגרש את הסט"א האוחזת לינק מכח הדיבור הקדוש.

כפי שמבואר בהגהות שבאות ד' תורה זו בנויה על כוונות האריז"ל למצוות תפילין כמבואר בפ"ח תפילין פ"ז. והכלל שם הוא שאור התפילין הוא הרשימו של המוחין שנשפע לזו"ן בשעת התפילה. דהיינו שאור התפילין שקודם התפלה הוא אור הרשימו של מוחין דאתמול והתפילין שאחרי התפילה הן רשימו של מוחין שקבלנו בתפילה ורק אור התפילין שבתפילה עצמה הם אור המוחין עצמם שמקבלים בתפילה. ובלילה אין תפילין כי הרשימו שלו עולה מעל ראשו ורשימו שלה נכנס בתוכו ונמצא בלבו של ז"א. ובלילה רחל יורדת לבי"ע משם

מזמרת לז"א אלקים אל דמי' ומבקשת מז"א שמני כחותם על זרועך כחתם על לברך. וע"י שישראל לומדים תורה מחצות לילה מעלים את רחל תחילה מנקודת הכתר שלה לאצילות לזרוע ז"א, וע"י הנחת תפילין של יד שמניחים ישראל מקבלת הארת הרשימו של המוחין של אתמול שלה שנמצא בלבו של ז"א והארה זו היא תפילין של יד של ז"א ותפילין של ראש של המלכות. ולכן בבקר קודם התפלה מניחין תחילה תפילין של יד שהם רשימו של מוחין שלה מאתמול.

ואזי ע"י שעלתה לזרוע ששם שרש הגבורות וקבלה מהלב ששם בינה שהיא גם שרש הגבורות אזי היא בבחי' רשפי רשפי אש והדבור אמת יוצא בשלהבת הגבורות.

ואזי ז"א מתקנא בה ועי"ז נכנס הרשימו שעל ראשו לתוכו ונעשה לו תפילין של ראש גם הם רשימו של אתמול. ואח"כ בתפילה עולים שאר ספירותיה של המלכות וע"י התפילה שניהם מקבלים מוחין ואזי אור התפילין הוא מהמוחין חדשים וכן אור התפילין של כל היום עד הלילה הוא מרשימו של מוחין האלה.

כוונות תפילין

ונראה לבאר כיצד רמזו בתורה זו כוונות הנ"ל. ונראה שמלכות ורחל הוא הדבור, ותחילה יורד בבי"ע כנ"ל ובי"ע הם עולמות הפירוד, והאמת נעלמת, לכן הדבור פגום והאמת נעדרת וכדי לזכות לתפילין צריך להעלות אותו משם לאצילות, להיות אצלו ית', וזה ע"י לימוד תורה בלילה כנ"ל ותחילה עולה ראשו דהיינו נקודת הכתר כנ"ל והיא נקודת הרצון של הדבור, דהיינו הרצון להמליך את הקב"ה אע"פ שעדיין לא יוצא לפועל. ונקודת רצון זו של הדיבור עולה לזרוע ז"א דהיינו לשרש דשרש הדבור שבחמש אצבעות.

וע"י הנחת תפילין מקבלת הנקודה שבזרוע ז"א את הרשימו מלבו ואזי הדבור ע"י שהוא נמצא בשרש הגבורות מתחיל לדבר בשלהבת הגבורות ומדבר דבור אמת ובא להכרת הבורא וגדולתו ורואה פחיתות עצמו ועי"ז בא לבושה פנימית. שזה בחי' תפילין של יד.

ואז שב בתשובה וזה בחי' הנ"ל שז"א מתקנא במלכות ועי"ז נכנס הרשימו שמעל ראשו פנימה וזוכה לתפילין של ראש.

ועי"ז בשעת התפלה זוכה לבחי' אז תבין יראת ה' וזוכה לבושה ודביקות/ד'. היוצאת ומתגלית על מצחו והם התפילין של ראש. וזה בחי' התפילין שזוכים בשעת התפלה שהם מוחין ממש, ולא רק רשימו כנ"ל. ומכח הרשימו של המוחין האלה זוכה לתפילין גם אחרי התפלה עד סוף היום, ולמחרת משמאיר היום ורואה את חבירו, עד התפלה כנ"ל.

נמצא שתחילה מתקן את הדבור ועי"ז זוכה לתפילין של יד, ואח"כ ע"י תשובה זוכה לתפילין של ראש. ושניהם עניין של דביקות ובושה, אלא שתפילין של יד מתגלים בשלהבת דבורי אמת, ואזי הדביקות פנימית בלבד. ותפילין של ראש הם שע"י תשובה זוכה ליותר דביקות ומתגלה הבושה במצח.

דהיינו שתחילה ע"י לימוד תורה בלילה מעלה את ראש הדבור לזרוע כנגד הלב, ואזי יוצא הדבור אמת מהלב בשלהבת הגבורות, כי שרש הגבורות בלב ובזרוע שמאל.

ודבורי אמת אלו מאירים לו אמת כזו שרואה פחיתותו כנגד גדולת הבורא ואזי נופל עליו יראה ובושה עצומה פנימית, והיא תפילין של יד שהם בחי' נוק'.

ואזי מתקנא זעיר אנפין במלכות, דהיינו האדם מתקנא בדיבורו, או כביכול הראש מקנא ביד,

נראה שזה בחי' שאדם מתעורר מדבורי האמת ששומע יוצאים מפיו, ואזי מתקנא במלכות פה שלו בעצמו, ואזי נכנס הרשימו שמעל ראשו פנימה, ומתעורר לתשובה בבחי' בן כפר ומתקן מידותיו וכשמשלים תשובתו, ואזי מבין יראת ה', אזי הוא בחי' בן כרך המכיר את המלך ומתבייש ממנו מאד בהשגתו הראשונה, והוא אור התפילין של ראש דהיינו היראה ובושה המתגלית החוצה במצחו (למטה ממקום הנחת התפילין מקום שמוחו של תינוק רופס, ולמעלה מהכתוב בתורה והיו לטוטפות בין עיניך.

ועדיין הכל רק מרשימו של מוחין של תפלה של אתמול. ואח"כ בעמידה של תפלת שחרית, מתחזק יותר הארת האמת, ע"י הביטול של עצם התפלה (עיין גם תורה ד' אות ט' ד"ה וזה שאנו רואים שלפעמים) וע"י דבורי האמת של אנשי כנסת הגדולה שמוציא בפיו, ואזי שב בתשובה בשלימות ומבין יראת ה', דהיינו שזוכה לבינה יתירה בהכרת הבורא, ומתגלית הבושה ביותר, וזוכה ליותר דביקות, והם עיקר התפילין של ראש, שמהם נשאר הרשימו לכל היום, ולמחרת עד התפלה.

כל זה מבאר מאות א' עד אות ה'. /י/

¹ מבואר בתורה קמט שעיקר הזמן הזה הוא שתי שעות מחצות ואז עיקר הזמן להשתתף עימה ולומר תיקון חצות

² לכאורה צ"ע גדול כי יראה ודביקות הן תרתי דסתרי, כי דביקות בדרך כלל הכוונה לאהבה. והירא בוש וירא מלהתקרב ולהתדבק בהקב"ה. ואע"פ שכלפי הקב"ה כוונת הדביקות היא דביקות המחשבה, אע"כ זה סותר את היראה השלימה, כי גם בדביקות המחשבה יש סכנת הנפילה ללבו גס בו, כשחסר את היראה. ומאידך יראה לבד חסר את הקירוב של שלימות הדביקות.

³ ואולי על כן עיקר זמן הנחת התפילין של רש"י הוא בעמידה של שחרית. נפ"מ לכן ארץ ישראל ביו"ט של גלויות בחו"ל שלפ"ז עדיף להתפלל עמידה עם תפילין בבית, מלהניח קודם התפילה ולהתפלל בצבור עמידה בלי תפילין, כמבואר בפוסקים שנחלקו בזה. (חיי אדם

ומאות ו' מבאר עוד בחינות באור התפלין.

וכיצד זכו ישראל באור התפלין כשאמרו נעשה ונשמע והם הכתרים שקבל כל אחד מישראל ואחרי חטא העגל הוסרו מהם. ומשה רבנו לקחם ומהם קרן עור פניו. מאידך מבאר שמהלוחות קרנו פניו. ומאידך בוודאי זכה עם על ישראל. נמצא שזכה בהם ג' פעמים. ובארנו שהתפלין שזכו בנעשה ונשמע היו מכח שפסקה זהמתן שהגיעו להר סיני, ע"י שזכו להשיג את התורה בשרשה שזה בחי' אור הלוחות. ובחטא העגל נאבד מהם, ומשה זכה באור התפלין מהלוחות ע"י שחידד שכלו בלימוד תורה ארבעים יום עם הקב"ה כשעלה לקבל לוחות שניות. ונוסף לזה לקח את האורות שניתלו מישראל כמ"ש ומשה יקח את האהל, זה על מנת שתהיה אפשרות לישראל לחזור ולזכות בהם, מי שיזכה להתקרב אליו.

תיקון הדבור

ההתחלה והבסיס שעליו שייך להשיג אור התפלין, הוא תיקון הדבור, ומבאר שכל קטרוגים והניסיונות והצער שיש לאדם הכל מפגמי הדבור שלו שמהם יונק הסט"א שהוא בחי' קץ כל בשר ומתלבש בבני אדם שרואים חוב בכל אדם ומדברים לשה"ר, שבעיקר מזיקים לעצמם וגם לכל הסובבים אותם.

ויסוד הכל נראה שיסוד הכל הוא שהתפלין בחי' יראה ובושה מהקב"ה, וזה מתחיל בשפלות וענווה שאז ממילא אדם לא מחפש חסרונות חבריו כי עסוק בחסרונות של עצמו.

נוסף לזה מבואר כאן חידוש שעצם הדבור אפילו דבור קדוש הוא בחי' רוח סערה, שכידוע היא קליפה טמאה מג' קליפות שבדרך כלל מבואר שאין להם תיקון, כגון ג' שנות ערלה של פרי העץ שאין להם תיקון אלא בשנה רביעית שהיא כנגד קליפת נגה.

כי מבאר שכל דבור הוא רוח פיו של הקב"ה כמ"ש ויפח באפיו נשמת חיים ותרגם אונקלוס רוח ממללא, והכלל מאן דנפח מעצמו נפח, נמצא שכח הדבור הוא רוח פיו של הקב"ה. עוד מבאר שכל דבור הוא בחי' מלכות פה הנקראת בשם אדני-י גמט' סה והדבור הוא כזו אותיות כל אחת כלולה מעשר סה"כ רע, נמצא רוח פיו שהוא אדני-י וכו' אותיות הן רוח סה ורע, דהיינו רוח סערה.

ומבאר שתיקון הדבור הוא בחי' רוח סערה עושה דברו ובחי' אסרי גפן עירו. (לקשור את קליפת חמור למלכות דקדושה המכונה גפן) דהיינו שהתיקון הוא לקשור את הרוח סערה למלכות דקדושה. ואזי כשמעלה את הדבור לשרשו מראשו ומדבר בשלהבת הגבורות דבורי אמת, נמצא שקשר את הרוח סערה בעצמה לשרת את הקדושה (בחי' משיח לשון שיחה שיהיה עני רוכב על חמור)

אמנם כיון שגם הדבור הקדוש הוא רוח סערה אלא שהוא אסור וקשור, תמיד האדם בסכנה שהאסיר יתיר קשריו ויצא מפיו דבור פגום. וזה מתחיל אפילו מדבור קדוש שלא בכוונה ושוב בדבור בטל ושוב בדבור לשון הרע אמת ושוב בהוצאת דיבה של שקר עד ניבול פה ח"ו.

וזה גודל מעלת תענית הדבור, ובפרט בשבת, שאז כל פגם דבור חמור יותר ומדה טובה מרובה שכל דבור קדוש בשבת חושב פי כמה מאותו דבור בחול. וכנ"ל שדבור תפלה והתבודדות בשלהבת הגבורות דבורי אמת מהלב הם תיקון נפלא לדבור אבל הם הכנה ללימוד תורה המביא להכרת הבורא שזה עיקר מה שמביא ליראה ובושה מהקב"ה. לאור התפלין של ראש שהם הסימן לדביקות.

עד כאן ההקדמה

תורה לח

(שמות טו) **מרכבות פרעה וחילו ירה בים וכו'** ומבאר שלישי טבעו בים סוף.

בסוף התורה מבאר רבנו כיצד רמוז בפסוק הזה כל ענין התורה הזו

ומבאר **סמרכנות פרעה וחילו** רומז לתפלין דהיינו אור המאיר מהבינה ו' (כמבואר בזהר ויגש רי. שפרעה בחי' בינה). **ירָה** עם הכולל גמט' ריו גמט' גבורה דהיינו שרש הדבור. **צִים** היינו הדיבור. וכשעולה הדבור לשרשו בגבורה ע"י למוד תורה בלילה (והתורה נקראת **שְׁלִישֵׁן** כדאיתא בגמ' אורייתא תליתאי וכו') אזי נמשך חוט של חסד דהיינו **מַצַּח** הוא אברהם בחי' חסד לאברהם, ועולה ונעשה הדבור בחי' בת אברהם. וזהו **מַצַּח שְׁלִישֵׁן**

ח"ב קג ד', ושמירת שבת כהלכתה, כפי שהובא בספר יו"ט שני של גלויות להלכה להרב ישראל דרוק ואמנם ציין שם להכרעת השערי צדק להתפלל עם תפלין, כי המ"ב פסק שעמידה בתפלין קודם לתפילה בציבור, ורק אדם חשוב שניכר חסרונו יתפלל בצבור בלא תפלין)

¹ עיין גם קהלת יעקב ערך מצח - מבואר שם שמצח הוא סוד הבינה סוד החכמה החוקק שרטוטין בבינה. וכן מבואר בתורה זו שאור התפלין הוא הבושה שבמצח.

דהיינו שנתעורר המבחר ע"י שלשיו. ואזי טובעו זים סוף: דהיינו סוף שהוא קליפת קץ כל בשר הדבוק לדבור הנקרא יס, יטבע בנוקבא דתהומא רבה.

אות א

רבינו כדרכו בהרבה תורות פותח דבריו ב"כי" ונראה כוונתו, שכיון שכל השגתו הנ"ל שבא לגלות בתורה זו רמוזה בפסוק שבו פתח את התורה, נמצא שבהביאו את הפסוק מיד נעשה חסרון וקושיא כיצד מבואר הכל בפסוק ועל כן מתחיל לבאר **כי צריך כל אדם לפשפש¹ את עצמו בכל עת, אם הוא דבוק בהשם יתברך כי בכל עת שאינו בדביקות אזי הוא בבחי' עורף (בחי' אחר הדברים שיתבאר לקמן). והסימן של דביקות הוא תפילין, כי תפילין הם סימן על הדביקות² (י¹/י²)** נראה שרוצה לומר שהתפילין הם תוצאה של דביקות וע"כ הם סימן לה שלפי התוצאה מבינים שיש סיבה. כי דביקות היא בחי' פנים בפנים עם ה', בחי' שויתי ה' לנגדי תמיד, וברגע שמסיח דעתו אזי הוא בבחי' עורף (כמבואר בתורה קח). ואפילו בדביקות צריך זכות שגם תהיה לו יראה ובושה, דהיינו אור התפילין, אבל כשמסיח דעתו בוודאי לא שייך יראה. לכן התפילין סימן לדביקות: ובושה ויראה היא השגה גדולה בהקב"ה כי נובע ממה שמרגיש מציאותו והשגחתו סמוך, וכפי שיתבאר שזה ע"י חידוד השכל בתורה ותשובה שלימה.

אות ב

עתה יבאר שהכל מתחיל מתיקון הדיבור, שהוא בנפילתו סיבת כל הרע ובתיקונו קרקע לכל הטוב.

וא"א לבא לבחי' תפילין ליראה ובושה ע"י דבקות כנ"ל, אלא שיעלה את הדיבור ויתקנהו סור מרע ועשה טוב כפי שיתבאר. להעלות אותו מרע לטוב דהיינו שלא יפגום בדבור, ולתקן אותו שיהיה אליו ולפניו ית' בלא פניות, ועוד בשלהבת הגבורות דבורי אמת מליבו עד שיוכה עי"ז לבושה גדולה ממנו. **כי הדיבור שהוא רוח פיו של הקב"ה** דהיינו כל דיבור, כי הוא כח הדיבור שניתן באדם וכמבואר בבראשית ב' ז' עה"פ ויפח באפיו נשמת חיים ותרגם אונקלוס רוח ממללא ומלשון ויפח מבואר שכח הדיבור ניתן באופן של נפיתת הקב"ה באדם ועי"ש ברמב"ן הנופח באפו של אחר מנשמתו יתן בו³. נמצא שבדבור רע נותן לסט"א את רוח פיו של הקב"ה, **שהוא בחי' מלכות פה** כמבואר בזוהר (פתח אליהו), **הוא בחי' ים, שכל הנחלים הולכים לתוכו, כמ"ש (קהלת א')⁴ כל הנחלים הולכים אל הים** (י¹/י²) הכוונה בזה כי כל המידות

¹ עיין ערובין יג: תנו רבנן שתי שנים ומחצה נחלקו בית שמאי ובית הלל הללו אומרים נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא והללו אומרים נוח לו לאדם שנברא יותר משלא נברא נמנו וגמרו נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא עכשיו שנברא יפשפש במעשיו ואמרי לה ימשמש במעשיו. ואולי רמז רבינו כאן שמה שלא ביארו כיצד יפשפש מבאר רבינו שיפשפש אם הוא בדביקות אליו ית' כראוי.

² צ"ע כפל הלשון ואולי כי בקל אפשר ליפול לדמיון שאני כבר בדביקות לכן מזהיר רבינו וכופל הזהרתו שמי שעדיין לא מתבייש מאד מהקב"ה תמיד, על שמרגיש שלא יוצא חובתו במעשיו, שאינם מספיק במסירות נפש, כפי הראוי כלפי מלך המלכים הקב"ה שרש כל העולמות, הוא עדיין לא יכול לרמות את עצמו שכבר זכה לדביקות כראוי, אפילו רק לפי מדריגתו. כי תמיד השגת גדולת הש"י היא יותר ממה שמצליח לעבוד אותו. ויותר מזה שמעתי מהרי"צ"ח (לבג ב דקה 42) בשם הרב לוי יצחק זצ"ל שאמר לו שהצדיק הגדול ביותר אינו מקיים מה שהרשע הגדול ביותר יודע.

³ עיין מהרש"א חושי אגדות ברכות דף ו. ד"ה מנין שהקב"ה מניח תפילין וכי מצות ענין תפילין הוא שיש לנו להיות דבקים בו ית' והנחתן עלינו היא משרה שכינו עלינו... ועי"ש עוד שמאריך

⁴ הציין הזה ציין הטשערינער רב ושם מבואר שהתפילין סגולה לדביקות וצ"ע כי רבנו אומר שהתפילין סימן לדביקות ולא סגולה וצ"ע. ובאמת צ"ע גם מה הכוונה סימן כיצד הם סימן דהיינו מה הכוונה תפילין, דאם הם סימן לדביקות צ"ל שהם תוצאה של דביקות כשלא רואים תוצאה מבינים שחסר בסיבה שלה דהיינו בדביקות.

⁵ עומק סוד הדיבור עיין בספר טל אורות (לרבי יעקב מאיר) ח"א פ"ג ע"פ הסוד ומבואר שם שכח הדיבור אינו ענין טכני בלבד כדעת המחקרים שה' מוצאות הפה לשון שפתים חיך גרון שינים מחתכות את הקול. אלא הוא ענין אלוקי בכח הרצון של הנשמה אשר האותיות נעלמים בנשמה כזיו השמש בשמש ומשתלשל ויורד בבחי' אורות וכלים למחשבה ויורד לה' מוצאות המחשבה ולה' מוצאות הפה ונעשים בבחי' חומר וצורה דהיינו הבל הלב ואור הנשמה וגם הבל הלב הוא אש מים רוח רוחני המתלבש באמ"ר הגשמי וכו' עי"ש. כי אם לא כן מדוע אדם הנברא ע"י ספר היצירה אין לו כח הדיבור עי"ש. וצ"ע הרי כל זה מדובר בכח הדיבור של כל תינוק וגם גוי שהוא במהותו דיבור פגום. ומאידך א"א לומר שדיבור של גוי ממנו נעשה הרוח סערה כי זה נעשה רק ע"י יניקה מפגם הדיבור של איש ישראל. ונראה שהכל תלוי בס"ה הנ"ל דהיינו אדנ-י דהיינו ההיכל והים שאליו הולכים נחלי נשמתו שכפי גבהם כן חומרת העון כשלא מוציאים לפועל לכבודו ית' וכפי גובה שמשם מושך קדושת דיבורו כך גודל כח הסט"א הנעשה כשיוצא לבטלה או ח"ו לרע ממש.

⁶ קהלת פרק א (ז) כָּל הַנְּחָלִים הַלְּכִים אֶל הַיָּם וְהַיָּם אֵינָנו מְלֵא אֶל מְקוֹם שֶׁהַנְּחָלִים הַלְּכִים שָׁם הֵם שְׁבִים לְלֶכֶת:

⁷ עיין תיקון יא מתיקונים אחרונים ודף קמז:

⁸ תיקוני זהר דף קמז: - תקונא אחת עשרה (זהו תקון ל"א): מיד פתח ואמר, בראשית, ברא שית, ואינון שית ימים ברא אלקיים מאי אלקיים ימא שביעאה כנגד המלכות, ורזא דמלה ונרמז בפסוק בקהלת כל הנחלים הולכים אל הים, והים איננו מלא כי המלכות מקבלת ומשפעת הבל לתחתונים.

מתגלות בדיבור. וכן הלשון בראשונים /^{טו} שהדיבור קולמוס הלב, והתגלות הדעת. **והוא בחי' אדני** שהוא כינוי למלכות בחי' דבור פה בחי' השכינה, רמז שהדיבור צריך להיות בהרגשה של עבד המדבר אל אדונו, ומאידך הוא דבר מלך שלטון, כי המלכות כלפי מעלה היא כלי לקבל וכלפי מטה היא מלך ואדון/^{טז}, **כמ"ש** (תהלים נא)/^{יז} **אדני שפתי תפתח** פשוטו של מקרא הוא חלק מהווידי של דוד המלך על חטא בת שבע, ומבקש מחול לי שיהיה לי פתחון פה להגיד תהילתך. וזו בקשה שאנו מבקשים בפתח תפילת עמידה שדיבור שפתי יהיה מכח המלכות דקדושה, שדיבורי יהיה בבחי' שכינה מדברת מגרוני/^{יח}, דהיינו קדש שמקבלת השכינה ומגלה בדיבור פה. ומכאן ראייה שהמלכות בחי' אדני-י, שאותה ממנה אנו מבקשים.

וכשפוגמין הדיבור/^{יט} אזי כיוון שהוא אדני דהיינו דבור רוח פיו של הקב"ה כנ"ל, **אזי ע"י הפגם נעשה מרוח פיו, רוח סערה** [ק]/^{כא}. **כי כ"ז אותיות** שבדיבור **כל אחד כלול מעשרה** הפירוש

שכל אות היא קומה שלימה של עשר ספירות, **גי' ר"ע** (27027 = 10x גמט' ער), **ונעשה מבחי' הדיבור,**

היינו מבחי' אדני עם ר"ע אותיות, נעשה סערה. כי סערה היא אותיות סה רע, **ס"ה הוא**

גמט' **אדני, ור"ע אותיות.**

צ"ע כיוון שסערה הוא גמט' שם אדני וכו' אותיות והוא רוח פיו של הקב"ה, א"כ כל דבור, גם דבור קדוש, הוא רוח סערה/^{כב}, ומדוע אמר שדבור פגום הוא רוח סערה. והביאור נראה שבאמת כל דיבור הוא רוח סערה, כל החילוק אם הוא חפשי או קשור ואסור לקדושה בבחי' "אסרי לגפן עירו" ובחי' "רוח סערה עושה דברו" כפי שיתבאר. וזהו כשהרוח סערה אסור אל המלכות פה הקדושה, אזי הדיבור הוא בשלהבת הגבורות, כי "רוח סערה עושה דברו". אבל כשרוח סערה לעצמו בדיבור פגום הוא מסער גופיה דברנש בהתלהבות היצר "כים נגרש השקט לא יוכל", ובשניהם כשהדיבור מהשפה ולחוץ מסתמא אינו פועל כל כך.

וזה בחי' מה שאמר דוד המלך (תהלים קמח)/^{כג} רוח סערה עושה דברו, שעושים ומתקנים את הדיבור ומעלים אותו מבחי' רוח סערה נמצא שבאמת כל סתם דבור הוא רוח סערה עד שהוא בחי'

עלאין שמעו, נונין דרחשין בימא דאורייתא, עלה אתמר שם רמש ואין מספר חיות קטנות עם גדולות, וכלהו שאגין על טרפין, ושכינתא אתמר בה ותתן טרף לבייתה וחק לנערותיה, כל הנחלים דאולין לימא הא שבע אינון, ואינון שבע נערות [דף קמח]. הראיות לתת לה לאימא קדישא דאיהי בת שבע, ים אוקינוס כלילא משבע ימים,

^{טו} רבינו בחי' ויקרא כה א. ובחובות הלבבות שער הבחינה שער ב' פ"ה – והלשון קולמוס הלב (והורגמן הנפש)

^{טז} וזה דוד המלך תיקן ספירת מלכות כי כלפי מעלה היה בתכלית השפלות וכלפי העם היה מלך ואדון, שמנהיג ומלמד המלכת הקב"ה בתוקף וגבורה.

^{יז} תהילים פרק נא (יז) אֲדֹנָי שְׁפָתַי תִּפְתָּח וּפִי יִגִּיד תְּהִלָּתְךָ;

רש"י (יז) אדני שפתי תפתח – מחול לי ויהי לי פתחון פה להגיד תהלתך;

רד"ק (יז) אדני שפתי. אדני, שאתה אדון על הכל, שפתי תפתח כשתרנן לשוני צדקתך, רצונו לומר שתשיב לי רוח הקודש שיפיעו בלשוני דברי השיר כמו שהיה לי מתחילה. וזהו שפתי תפתח, שיהא בדברי עזר אלהי. ופירוש יגיד תהלתך, כשיגיד פי תהלתך;

^{יח} כמ"ש בורא ניב שפתיים בחי' מה שאמר רבי חנינא בו דוסא אם תפילתי שגורה בפי וכו' כמבואר בברכות לד:

^{יט} דיבור פגום הוא גם דברים בטלים ושיחת חולין כמבואר בגמ' יומא יט: שהוא איסור תורה שנאמר ודברת בם. ויש בזה דעות אם הוא איסור בעצם או רק משום ביטול תורה, אבל לכל הדעות הוא חמור מאד. ועיין שמות רבה יג א' – את כל העולם אני סובל ואיני יגע, ובדברים בטלים אני יגע ע"ש.

ועיין ספר החרדים סו ט' שדברים בטלים הם כפגה"ב ח"ל.

ועיין ערבי נחל ויקהל דרוש א' ביאור נפלא בזה. שבכל מעשה מוציא חלק נפשו לפועל ובכל מחשבה חלק נשמתו ובכל דיבור חלק רוחו והוא בחי' מלאך שעולה למקומו למעלה ומחכה לו לטוף ימיו יקבל שכרו כפי מה שהעלה למעלה ממילא כשמדבר דיבור רע הרי העלה למעלה מלאך מזיק ואפילו דיבור בטל כיון שהיא עבירה נעשה ממנו סט"א. ועיין בזה באור החיים בראשית מז כט.

^כ יחזקאל א' ועיין זוהר חדש מדרש רות דף צג. בגרסת מתוק מדבש

^{כא} יחזקאל פרק א (ד) וְאָרָא וְהִנֵּה רִיחַ סַעְרָה בָּאָה מִן הַצָּפוֹן עָנָן גָּדוֹל וְאֵשׁ מִתְּלַקַּחַת וְנִגְהָ לּוֹ סָבִיב וּמִתּוֹכָהּ כָּעֵיִן הַחֲשֵׁמֶל מִתּוֹךְ הָאֵשׁ: **וזה חדש צג.** בגרסת מתוק מדבש. שם רוח סערה הוא מלאך המוות שמסעיר גופא דברנש ומבואר שאלהיו הנביא הכניע אותו ורכב עליו בסערה השמימה. ובזוהר ויקהל קצו. מבואר שהשאייר שם את גופו הגשמי שבו מתלבש כשיורד להתגלות בעולם הזה.

^{כב} עיין תורה פב – הנה נודע, כי יש שלש קלפות, רוח סערה וענן גדול ואש מתלקחת (יחזקאל א' ד). וקלפת נגה, היא בין השלש קלפות ובין הקדושה. ולפעמים נכללת בקדושה, ולפעמים נכללת בקלפה, והיא בבחינת נשמת העשוקים ודי למבין (ב): וזהו בחינת סדרי בראשית, שלש שני ערלה, כנגד השלש קלפות הנ"ל, ורבעי הוא כנגד נגה. והוא בחינת חשמי"ל, כי לפעמים נכללת במ"ל אורות. וזהו סוד מילה, כי יש שלש עורות, הם שלש קלפות. ועור דק רביעי, בחינת נגה: וכל החרפות הפאים לאדם, הם משלש קלפות הנ"ל.

^{כג} תהילים פרק קמח (ח) אֵשׁ וּבָרָד שֶׁלֹּג וְקִטּוֹר רִיחַ סַעְרָה עֹשֶׂה דְבָרוֹ:

רש"י (ח) וברד – גלצ"א בלעז. שלג – ניף בלעז. וקטור – ענין שואה שקורין בראינ"ה בלעז. רוח סערה – העושה את דברו ושליחותו, ואמרו רבותינו (בבבגי"ב) שהדברים הללו היו תחלתם גנוזים בשמים ובא דוד והורידן לארץ לפי שהם מיני פורעניות ואין נאה להם להיות גנוזין במגוריו של הקב"ה:

עושה דברו. דלא מבעי דבור פגום ממש אלא גם סתם דבור ואפילו של תפלה עדין הוא בחי' סערה פגום עד שיהיה לפני ה' ממש/כ"ו ובהתלהבות בדחילו ורחימו/כ"ז (ו"עושה דברו" נראה הכוונה שלוקח את הרוח סערה ואוסר אותה לדבור בשלהבת הגבורות):

ורוח סערה הזה כשהוא דיבור פגום הוא מקטרג הגדול דהיינו שנברא ממנו מלאך רע שהולך ומקטרג על האדם שברא אותו **שממנו באים כל הקטרוגים והנסיונות** וע"י הקטרוג מתעורר עליו מדת הדין, לבדוק האם הוא נכון, וא"כ אולי לא מגיע לו הטוב שנפסק לו, ואזי מנסים אותו אם יעמוד בניסיון. והוא המקטרג הזה הוא בחי' **אחר הדברים** מבחי' האחור של הדבור, שהוא **יונק מהדיבור** כשאדם מדבר לא לפניו ית' ממש בהרגשה ואמונה חזקה שהוא מולי' ממש שומע ומקשיב, אלא עם פניות ומחשבות זרות, אזי המדבר והדבור הוא בחי' עורף, וכ"ש דבור פגום ממש, נמצא שהאדם נתן את כח הדבור שלו שהוא רוח פיו של הקב"ה לסטרא אחרא, והיא מקבלת כח לקטרג עליו, כשמוצא הסט"א **פתח לינק** ממנו, דהיינו כשמוצא בפתח פיו דיבור שהוא בחי' עורף/כ"ו, כנ"ל. **היינו** דברי הקב"ה לקין שנפלו פניו כי קנא בהבל אחיו על שמנחתו נתקבלה ושליו לא, **לפתח חטאת** (בראשית ד')/כ"ז התרגום ורש"י פרשו שחטאך הוא העונש שממתין לך בפתח קבר. והרמב"ן פרש לפתח ביתך חטאתך רובץ להכשילך בכל דרכיך. מבואר שחטאי האדם הם בעצמם מענישים אותו. ורבנו דורש/כ"ז חטאת הוא הס"מ המחטיא את האדם ואורב לו בפתח פיו דהיינו ממתין לדבור פגום, וממנו מקבל כח לקטרג עליו. רמז שהסט"א האורב לאדם, אין לא אחיזה כלכך בהרהור הלב, כמו בהתגלות הדבור פה/כ"ט, **וכתיב** (מיכה ז')/כ"ו **שמור פתחי פיך וכו'** פשט הפסוק הזהר בדבור פיך דהיינו בדבור המתגלה מפיקך, ונקט לשון פתחי פיך. ורבנו מביא מכאן ראייה שהפה נקרא פתח הדבור, הוא הפתח הנ"ל שם רובץ החטאת לארוב לו לינק מדבורו.

וכשהסט"א יונק, מקבל כח לקטרג ומעורר דין, וגורם שינסו את האדם שפגם בדבור כנ"ל **וכמ"ש בזהר** (וירא ד' קיט ע"ב)/כ"א **ויהי אחר הדברים והאלקים נסה את אברהם** [בראשית כב א] רמז שכשהדבור הוא

^{כ"ד} **שלא יהיה בבחי' אחר הדברים** כמבואר גם בתורה קיב – והמשפיל המבין יש לו להתפלל כל ימיו, שיזכה פעם אחד כל ימי חייו, לדבר דבור אחד של אמת לפני ה' כראוי.

^{כ"ה} **בבחי' שלהבת** הגבורות כמבואר גם בתורה קיב – ומקמת שאי אפשר לו להוציא דבור לפני אלקים בדחילו ורחימו וחיית כראוי, לכן כל הדבורים והתפלות שהוא מדבר לא יוכלו לבקע המחצות והמסכים המבדילים לעלות למעלה, ונשארים למטה תחת המסכים. עד אשר יזכה וישוב פאמת, וידבר דבורים הראויין להתקבל בדחילו ורחימו מעמקא דלבא בהתעוררות גדול, אזי מבקע הדבור המאיר את כל המחצות והמסכים המבדילים, ויעלו עמו כל הדבורים שהיו מנחים למטה עד הנה:

^{כ"ז} **ע"ע** כי מצב של עורף הוא אחור באחור שדייקא ע"ז שהם דבוקים באחור א"א לינק ממנה.

^{כ"ז} **בראשית פרק ד** (ו) ויאמר יודו אל קין למה חרה לך ולמה נפלו פניך: (ז) הלא אם תיטיב שאת ואם לא תיטיב לפתח חטאת רבץ ואלריך תשוקתו ואתה תמשל בו:

רמב"ן (ז) הלא אם תיטיב שאת על דעת המפרשים (אונקלוס, רש"י, ורד"ק) שאת עונך ועל דעת רבי אברהם שאת פניך כנגד למה נפלו פניך, כי המתבייש כובש פנים למטה וכן ואור פני לא יפולן (איוב כט כד), והמכבדו כאלו נושא פניו למעלה וזה טעם אולי ישא פני (להלן לב כא), לא תשא פני דל (ויקרא יט טו): **ועל דעתו**, אם תיטיב יהיה לך יתר שאת על אחיך, כי אתה הבכור – וזה טעם למה חרה לך, כי בבשתו מאחיו נפלו פניו, ובקנאתו ממנו הרגו והנה אמר לו למה חרה לך על אחיך ולמה נפלו פניך ממנו, הלא אם תיטיב יהיה לך יתר שאת על אחיך, ואם לא תיטיב לא עמו בלבד תבואך רעה, כי לפתח ביתך חטאתך רובץ להכשילך בכל דרכיך:

תורה תמימה – לפתח חטאת רובץ. אמר רבי, דבר זה למדני אנטונינוס, יצר הרע שולט באדם משעת יציאה לעולם, שנאמר לפתח חטאת רובץ >יא< וסנהדרין צ"א ב':

^{כ"ח} **וכעין זה** דרשו בסנהדרין צא: שהיצה"ר רובץ וממתין לאדם בפתח יציאתו מהרחם.

^{כ"ט} **לפתח חטאת רובץ** – צ"ע כוונת רבנו האם החטאת הוא הסט"א שרובץ ואורב בפתח הפה, או שהחטאת הוא הדבור הפגום שממנו יונק הסט"א הרובץ ואורב בפתח הפה.

^ל **מיכה פרק ז** (ה) אל תאמינו ברע אל תבטחו באלוף משכבת חיקך שמר פתחי פיך: (ו) כי בן מנבל אב בת קמה באמה פלה בהמתה אניבי איש אנשי ביתו:

מצודות דוד (ה) אל תאמינו ברע – הנה בזמן הזה אל תאמינו איש ברעהו ואל תבטחו בהבטחת שר עם כי מעולם דרך השר הוא לקיים הבטחתו הנה עתה אל תבטחו בו. משוכבת חיקך – מאשתך השוכבת בחיקך שמור פתחי פיך לבל תדבר דבר שראוי להסתיר כי גם היא תגלה מצפוניך:

רש"י (ה) אל תאמינו ברע – כמשמעו ורבותינו פירשו כלפי מעלה אל תחטאו ותאמרו הקב"ה אוהבינו והוא ימחול לנו. משוכבת חיקך – נשמתך היא תעיד בך. פתחי פיך – דברי פיך פתיחות חיקך:

^{כ"א} **זהר וירא דף קיט**: – ויהי אחר הדברים האלה, רבי שמעון אמר, הא תנינן הרי למדנו במס' מגילה דף י"ע, ויהי בימי על צערא אתמר במקום שכתוב ויהי צימו מורה שהיה עס לער גדול, כי מלת ויהי נוטיותון ו"י ה"י שתייהם הם לשון לער ודיו, וכשכתוב גם מלת צימו מורה שגם בספירות הנקראות ימים נאכזה מלת הדיו, ויהי ונחמוס נכחי רק ויהי אף על גב דלא פתיב בימי, טפסי דצערא אית ביה תפיסת לער פי קלח לער יס בו, חס כן מש"כ ויהי פירוש שהיה לער על קטרוג הילך הרע כמפסק ואזיל, אחר פירוש בטר דרגא תתאה דכל דרגין עלאין שמקומו של הילך הוא אחר ותחת מדרגה התחתונה של כל מדרגות העליונות דקדושה, ומאן איהו ומי הוא המדרגה התחתונה, ואמר דברים פי המלכות שבה סוד הדבור, פמה דאת אמר כי משה רבינו אמר לא איש דברים אנכי כי איני נושע במלכות הנקראת דברים אלא למעלה נתי' ענו סוד הקול, ומאן הוה בטר דרגא דא ומי היה אחר הדברים, ר"ל אחר מדרגת המלכות, ואמר מי שגרם כי והאלהים נסה את אברהם והייתו הילכי' סווא

פגום בחי' אחר הדברים אזי מדת הדין מנסה את האדם/לבי. **והוא מסער גופיה דבר נש** זה לשון תקוני הזהר/ל^ז ושם הפירוש שמשבר גופו של בן אדם בחוליים. ורבנו מביא לשון זה שהוא מלשון רוח סערה הנ"ל, ואולי הפירוש גם כיון שהסט"א כוחו מדבור פגום הוא מסער גופו של האדם בהתלהבות של דבורים פגומים ממש, לבזות כשרים, הפך הדבור דקדושה שהוא בשלהבת הגבורות הקדושות, דהיינו שמתלבש בבני אדם שפגמו בדבור, וזהו **וכל המלשינות והרעות שדוברים על אדם** המלשין ודובר רע הוא המקטרג הנ"ל, שמלשין למעלה ומתלבש למטה בבני אדם שרגילים לפגום דבורם ונעשים לו מרכבה, לחקור אחר חטאי בני אדם לספרם לאחרים **בא** דהיינו מקבל כוחו **מרוח סערה**, ^לדהיינו מאחר הדברים הזה דבור פגום שממנו נברא מלאך מזיק מקטרג למעלה ומתלבש למטה בבני אדם להזיקו במלשינות וקטרוג, **כי הוא בחי' קץ כל בשר** כמו שאמר הקב"ה לנח על דור המבול [בראשית ו יג/ל] "קץ כל בשר בא לפני (לקטרג) כי מלאה הארץ חמס מפניהם, (ועל כן) הנני משחיתם את הארץ", דיינו שהמקטרג הגדול נקרא קץ כל בשר, והטעם כיון **שעושה קץ וסוף לכל בשר** ע"י קטרוגו :

ובני אדם שהם דנים את כל אדם לכף חובה, וחוקרים תמיד על חובות בני אדם, הם מבחי' קץ כל בשר הנ"ל, שמתלבש בהם כנ"ל, כמ"ש (איוב כח/ל) קץ שם לחושך ולכל תכלית הוא

מוקלפה הנלה אחר המלכות, ומפרש דאית' יצר הרע לקטרגא קמי קדשא פריץ הוא שבו היצה"ר לקטרג על אברהם לפני הקב"ה בעלילות דברים, ואמר כי מה שאברהם עושה חסד הוא מצד מדת טבעו, ואלמלי תצוה אותו לעשות דין לא יוכל לעמוד בו, לכן צריך לנסותו בפעולת מדת הדין והגבורה, ועי"ז גרם לנסות את אברהם, וכונת היצה"ר היתה שיצחק ישטח, או שאברהם לא יעמוד בנסיון ויהיה נדחה ממדרגתו, אבל רצון הקב"ה היה בנסיון זה שעי"ז העקדה יכלל החסד של אברהם בגבורה של יצחק, וגם גבורת יצחק תכלל בחסדו של אברהם כדמפרש ואיל. (מ"מ ומפ"ס)

הבא אית לאסתכלא, והאלהים נסה את אברהם, את יצחק מבעי ליה, דהא יצחק בר תלתין ושבע שנין הוה, והא אבוי לאו בר עונשא דיליה הוה, דאלמלא אמר יצחק לא בעינא, לא אתענש אבוי עליה, מאי טעמא והאלהים נסה את אברהם, ולא כתיב נסה את יצחק, אלא את אברהם ודאי, דבעי לאתכללא בדינא דהא אברהם לא הוה ביה דינא כלל מקדמת דנא, והשתא אתכליל מיאי באשא, ואברהם לא הוה שלים עד השתא, דאתעטר למעבד דינא, ולא תקנא ליה באתריה וכל יומי לא הוה שלים עד השתא, דאתכליל מיאי באשא ואשא במיאי, ובגין כך והאלהים נסה את אברהם, ולא את יצחק, דאומין אברהם לאתכללא בדינא, וכד עביד דא, עאל אשא במיאי, ואשתלים דא עם דא, ודא עביד דינא לאתכללא דא בדא, וכדין יצר הרע אתא לקטרגא עליה דאברהם דלא אשתלים כדקא יאות, עד דיעביד דינא ביצחק, דיצר הרע אחר הדברים איהו, ואתא לקטרגא. ותא חזי רוא דמלה, אע"ג דקאמין דאברהם כתיב ולא יצחק, יצחק נמי אתכליל ביה בהאי קרא, רוא דכתיב והאלהים נסה את אברהם, נסה לאברהם לא כתיב, אלא את אברהם, את דייקא, ודא יצחק.

^ל **צ"ע ליישב** הפשט והדרש. ואולי כמבואר במדרש שהכוונה אחרי הברית שכרת אברהם עם אבימלך, שנשבעו זה לזה וא"כ משמע כאן שבועה לגוי היא פגם הדבור. ועי"ש פירוש המושב וקנים עה"ת שכתב שהנסיון בא כיון שאברהם נהג שלא כהוגן שכרת ברית עם אבימלך. ועיין צרור המור שם – והדרך השני שהוצרך זה הנסיון כבאן. לפי שאולי שגג אברהם בהכנסו בברית עם אבימלך, עובר עבודה זרה. ונשבע אבימלך בשם עבודה זרה שלו, ועבר על ושם אלהים אחרים לא תזכירו (שמות כג, יג), וכו' והקב"ה מדקדק עם צדיקים כחוט השערה. עי"ש.

^ל **תיקון יח דף לה:** דאיהי שריא לרישא דחולה, ובגינה ה' יסעדנו, ובמאי על ערש דוי, על שכינתיה ודאי, ואם שכינתא לאו תמן, רוח סערה תמן, דאסעיר גופיה דבר נש, דכתיב ביה והאניה חשבה להשבר, דאיהי גופא דספינה, כד לית שכינתא סמיכת לה, רוח סערה מהפך לה ותבר לה,

תיקון ע' דף קח: ואית דפיקו מאילנא דאיהו ביש, לית ביה טב כלל, דמניה נפיק רוח סערה, דאסעיר ביה גופיה דבר נש, ואתמר ביה רוח חזק מפרק הרים, דאינון גרמין דגופא, ומשבר סלעים, דאינון צלעות דגופא דאינון כגוונא דסלעים,

^ל **כל המלשינות ורעות בא מהרוח סערה** – צ"ע פשיטא שהרי המלשינות הוא דבור רע אלא נראה שהכוונה לרוח סערה של עצמו שברא בדבורו שחזור עליו לנקום במי שברא אותו כי הוא קץ כל בשר עושה קץ ומקטרג עד שיגרום לקץ חייו, של זה שמדבר עליו אם דיבר ועל זה שדיבר כגון שלא דיבר על אדם אלא דבור רע כגון ניבול פה או ובאמת צ"ע האם רבנו מדבר על לשון הרע דווקא או גם על ניבול פה ודברים בטלים, דלכאורה גם הם אחר הדברים. ואולי ממה שממשיך ובני אדם שדנים וכו' וחוקרים וכו' משמע אולי שמדבר על בעלי לשון הרע דווקא.

^ל **בראשית פרק ו יג** (יג) ויאמר אלהים לנח קץ כל בשר בא לפני כי מלאה הארץ חמס מפניהם והנני משחיתם את הארץ: משכיל לדוד (יג) קץ וכו' כל מקום וכו'. בא ליישב הפ' שאין לו הבנה דמה ר"ל שהקץ בא לפניו לכך פי' כדאיתא נמי בזהר שיש רוח א' שנקרא קץ כל בשר והוא הממונה לקטרג על הזנות וקאמר דנקרא קץ כל בשר לפי שדרכו להמית הכל טובים ורעים. וז"ש הקדוש ב"ה לנח קץ כל בשר דהיינו זה הרוח ונקרא במדרש אנדרולמוסיא בא לפני כלומר בא לפני כזו זמן לקטרג ואעפ"כ לא השגחתי בו ולא נחתם גז"ד אלא עתה על הגזל וכיון שהגז"ד היה על הגזל לכן לא השחית האנדרולמוסי' טובים ורעים לגמרי אף במין האנושי שהרי נשארנו נח ובניו ובוה מובן הדיבור שאח"ז:

צרור המור – ואמר קץ כל בשר בא לפני, להורות שמדת הדין שנקראת קץ כל בשר, לפי שמנפש ועד בשר מכלה בא לפניו לתבוע דין עליהם. וזהו קץ כל בשר כדאמר (איוב כח, ג) קץ שם לחשך, והוא שטן הוא יצר הרע (ב"ב טז). שמחשיך פני הבריות ומכלה אותם. וזהו ולכל תכלית הוא חוקר, שתכליתו ותאותו אינו אלא לעשות תכלית וכלייה והוא עומד לענות אדם בריבו ולהזכיר עונם. כמו שעשה בדוד שתבע דין עליו עד ששב בתשובה, ואז כתיב (שמו"ב יב, יג) גם ה' העביר חטאתך מכנגדו, ולא אמר סלח לחטאתך. וכן אמר כבאן קץ כל בשר בא לפני לתבוע דין עליהם ורוצה לכלותם מנפש ועד בשר יכלה:

^ל **איוב פרק כח ג** קץ שם לחשך ולכל תכלית הוא חוקר אכן אפל וצלמות:

מצודות דוד ג (ג) קץ שם לחשך – אף לחשך שם קץ מתי תכלה כי בהאיר היום תכלה החשך ור"ל לכל דבר יש תכלית בין לטוב בין לרע. ולכל תכלית – המקום ב"ה חוקר לדעת תכלית כל דבר מתי יהיה עם כי אנחנו לא נדע עת תכלית כל דבר. אבל אופל – וכן חוקר לדעת מתי תכלה יסוד האופל וצלמות והוא כדור הארצי:

חוקר ע"ש במפרשים שהפשט להפך כי מדבר על הקב"ה ששם סוף לחושך והדין הקשה של הלילה ע"י שמאיר את היום שהוא חסד אבל עיין בזה ריש פ' מקץ שדורש פסוק זה על המקטרג הגדול (עיין בזה מקץ קצג ע"א) **ש**הוא חוקר תמיד לעשות תכלית וכליון לכל דבר, ולעורר דין ולהלשין ולקטרג, **כמ"ש** (ישעיה נז) **והרשעים כים נגרש כי השקט לא יוכל** כנ"ל שע"י דבור פגום יונק הסט"א ומתלבש בו להסעיר גופו בהתרגשות לדבר דבור רע בהתלהבות עד כי השקט לא יוכל. כי כח הסט"א לקטרג על בני אדם הוא מאותם שרגילים לדבר רע, וכמבואר במדרש/ט"ו שבדור שלא היו בו בעלי לשון הרע כדורו של אחאב אע"פ שפגמו מאד בעבודה זרה היו מנצחים במלחמה (אע"פ שבידוע בזמן סכנה הקטרוג גדול יותר) כי לסט"א אין לה כח אלא מהקטרוג של בני אדם/מ:

וצריך כל אדם לראות לאכפאי סטרא דקץ כל בשר תחת הדיבור של הקדושה, דהיינו להשתדל לכפות ולקשור את הדבור הרע תחת הקדושה בבחי' רוח סערה עושה דברו, הנ"ל. כי סתם דבור הוא רוח סערה כנ"ל, וצריך לקשור אותו להיות עושה דברו, **כמ"ש בזהר** (ויחי ד' רלח ע"א/מא) {ובזהר בלק

ל' ע"ש ריש פרשת מקץ ובפרשת נח דף טב: ועיין בפ' ויגש דף רי: שיש קץ הימין ולעומתו קץ שם לחושך שהוא המקטרג ובעין זה בפרשת צו דף לג.:

זוהר מקץ דף קצג. - ויהי מקץ כדי לפרש פסוק זה רבי חייא פתח ואמר הקדים לפרש מש"כ קץ שם לחשך ולכל תכלית הוא חוקר אבן אפל וצלמות ואמר האי קרא אתמר פסוק זה כבר נאמר פירושו במדרשים, אבל עתה נפרש בזה האופן, קץ שם לחשך, דא איהו קץ דשמאלא זהו השטן הנקרא קץ הנמשך מהשמאל ששם הגבורה הנקראת חשך, דאיהו שאט בעלמא שהשטן משוטט למטה בעולם הזה לפתות בני אדם ולהחטיאם, ושאט לעילא ואח"כ משוטט ועולה למעלה, וקיימא קמי קדשא בריך הוא ואסטי וקטריג על עלמא ועומד לפני הקב"ה ומסטיין ומקטרג על בני העולם, והא אתמר וכבר למדנו זה. ופי' הפסוק לפי הסוד הוא, שהבינה שממנה לינו מתערין, פס לתשך שהוא הגבורה דז"א, קץ הוא השטן הנקרא קץ היולא מסיגי הגבורה, והוא הפועל פעולת הגבורה להלקות את הנשעים, ולכל תכלית הוא חוקר פי' שהשטן חוקר איך לעשות קץ ותכלה לכל דבר, דהא פל עובדי לאו אינון לטב אלא לשיצאה תדיר ולמעבד פליה בעלמא כי כל מעשיו אינם לטוב אלא לכלות תמיד ולעשות כליה בעולם, ולכן נקרא קץ לפי שרוצה לעשות קץ ותכלה לכל הבריות, והוא לשון קציצה וכריתה. אבן אפל וצלמות פירושו דא אבן נגף דבה פשלין חייבין השטן נקרא אבן נגף לפי שבו נכשלים הרשעים, וקיימא פהאי דאקרי ארץ עפתה כמו אפל והוא עומד ונמצא בארץ שהשטן שלה הוא כמו שכנת אפלה, שהוא מדור הקליפות.

ולפי שהזכיר שיש ארץ עיפחה, אמר תא חזי אית ארץ חיים לעילא והאי איהו ארץ ישראל בא וראה יש ארץ החיים למעלה והיא סוד ארץ ישראל והיינו השכינה נוקבא דז"א שהיא ארץ לז"א הנקראת ישראל, ואית ארץ לתתא ונקראת אפל וצלמות ויש ארץ למטה שהיא הנוקבא של הקליפה הנקראת אופל וצלמות, הטעם שנקראת אפל, דנפקא מארץ עפתה לפי שהיא יוצאת מארץ החשיכה כמו אופל שהיא מדור הקליפות, ומפרש מאי אבן אפל וצלמות על מי רומז, ואמר דא הוא קץ זהו קץ השמאל שהוא השטן דאיהו מסטרא דחשך שהוא בא מצד הגבורה הנקראת חשך, והיינו וזממא דדחבא והא אתמר הוא וזהמת וסיג הגבורה שהיא סוד הזהב. (מ"ק וד"א ומפסוק)

ל' ישעיה פרק נז (יט) בורא נוב וניבא) שפתים שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ידוד ורפאתיו: (ב) והרשעים פים נגרש פי השקט לא יוכל ויגרשו מימיו רפש וטיט: (כא) אין שלום אמר אלהי לרשעים:

רש"י (יט) בורא ניב שפתים - בורא אני לו ניב שפתים חדש כלפי שבאתהו צרה עד עתה והכל קראו עליו תגר יקראו לו שלום שלום. לרחוק ולקרוב - שניהם שוין מי שנתיישן והורגל בתורתי ועבודתי מנעוריו ומי שנתיקר עתה מקרוב לשוב מדרכו הרעה אמר ה' ורפאתיו מחליו ומחטאיו: (כ) והרשעים - שאין נותנין לב לשוב. כים נגרש - הים הזה גלוי מתגאים לרום למעלה ולצאת חוץ לגבול החול אשר שמתי גבול לים וכשמגיע שם הוא נשבר על כורחו וכל זה גל חבירו רואה ואינו חוזר בו כך הרשע רואה את חברו לוקה ברשעו ואינו חוזר בו ומה הים רפשו וטריותו על פיו כך הרשעים טריותם כגון פרעה אמר מי ה' (שמות ה) סנחרב אמר מי בכל אלהי הארצות (ישעיה לו) נבוכדנצר אמר (ישעיה יד) אדמה לעליון. כים נגרש - כים אשר נגרש שגורש כל היום רפש וטיט:

לט ויקרא רבה כו ב, במדבר רבה יט ב, ועיין דברים רבה ה' ט', ילקוט שמעוני מלכים א פרק יח רמז ריג. ועוד..

ויקרא רבה (כו ב) - רבי יוסי ממלחיא ורבי יהושע דסכנן בשם רבי לוי אמרו מצינו תינוקות בימי דוד עד שלא טעמו טעם חטא היו יודעין לדרוש את התורה מ"ט פנים טמא ומ"ט פנים טהור והוה דוד מצלי עליהון הדא הוא שדוד אומר (תהלים יב) אתה ה' תשמרם אתה ה' נטר אורייתהון בלבדון תנצרים מן הדור זו לעולם מן הדור ההוא שהוא חייב כלייה אחר כל השבח הזה יוצאין למלחמה ונופלין אלא ע"י שהיו בהם דלטורין היו נופלין הוא שדוד אומר (תהלים נז) נפשי בתוך לבאים לבאים זה אבנר ועמשא שהיו לבאים בתורה אשכבה לזהטים זה דואג ואחיתופל שהיו להוטין אחר לשון הרע בני אדם שניהם חנית וחצים אלו אנשי קעילה דכתיב בהם (שמואל א כג) היסגירוני בעלי קעילה בידו ולשונם חרב חדה אלו הזיפים דכתיב בהון (תהלים נד) בבא הזיפים ויאמרו לשאול באותה שעה אמר דוד וכי מה השכינה עושה בארץ (שם נז) רומה על השמים אלהים סלק שכינתך מביניהון. אבל דורו של אחאב כלן עובדי עבודת כוכבים היו וע"י שלא היו בהן דילטורין היו יוצאין למלחמה ונוצחין הוא שעובדיה אמר לאלהיו (מלכים א יח) הלא הוגד לאדוני וגו' ואכלכלם לחם ומים אם לחם למה מים אלא מלמד שהיו המים קשים לו להביא יותר מן הלחם ואלהיו מכריז בהר הכרמל ואומר (שם) אני נותרתי נביא לה' לבדי וכל עמא ידעי ולא מפרסמי למלכא.

מ צ"ע דלעיל משמע שאפילו רק פגם קל בדבור נקרא אחר הדברים והסט"א יונק מרוח פיו שהוא רוח פיו של הקב"ה. ונראה שכפי גודל הפגם כך כוחו לקטרג ובפגם קל מעורר ניסיונות קלים ולא עונש וגם בדבור רע הדין הוא על עצמו ורק בדבור פגום ממש כלשון הרע אזי מעורר עונש גם על אחרים.

מ זוהר ויחי דף רלח. אסרי לגפן עירה, דא מלכא משיחא, דומין לשלטאה על כל חילי עממיא, חילין די ממנן על עמין עעכו"ם, ואינון תוקפא דלהון לאתקפא, דומין מלכא משיחא לאתגברא עליהו, בגין דהאי גפן שליט על כל אלין בתרין תתאין, דשלטי בהו עממיא עעכו"ם, האי נצח לעילא, ישראל דאינון שרקה ישיצון וינצחון חילין אחרנין לתתא, ועל כלהו יתגבר מלכא משיחא, הדא הוא דכתיב (זכריה ט ט) עני ורוכב על חמור ועל עיר, עיר וחמור, תרין כתרין אינון דשלטי בהו עממיא עעכו"ם, ואינון מסטר שמאלא סטרא דמסאבא. ומה דאמר עני, וכי מלכא משיחא עני אקרי, אלא הכי אמר רבי שמעון, בגין דלית ליה מדיליה, וקרינן ליה מלך המשיח, דא הוא סיהרא קדישא לעילא, דלית לה נהורא אלא משמשא.

רוז/מב) אֹסְרֵי לִגְפָן עֵירָה [מג/מד] מבואר שם בזוהר שמלך המשיח יבניע את כל הסט"א המכונים חמור ועיר, ומאסור אותם תחת מלכות דקדושה שמכונה גפן, גפן דא כנסת ישראל כי ישראל הם מלכות דקדושה שאינה מקבלת שפע אלא מהקב"ה, כמו גפן כיוון שאינה מקבלת הרכבה ממין אחר. כמ"ש (תהלים פ) וּפְקֹדֵד גִּפְנֵי זֹאת, וכמ"ש אחרי ברכת יעקב אבינו את בניו (בראשית מט) וְזֹאת אֲשֶׁר דִּבֶּר דֵּהֵינּוּ הִרְאִיָּה שֶׁגִּפְנֵי רֹמֹז לְמַלְכוּת כִּי דִיבֹר הוּא מַלְכוּת כִּידוּע וְכַתִּיב זֹאת אֲשֶׁר דִּבֶּר וְא"כ גַּם "זֹאת" הוּא כְּנוֹי לְמַלְכוּת, וְכַתִּיב גִּפְנֵי זֹאת נִמְצָא שֶׁגַם "גִּפְנֵי" כְּנוֹי לְמַלְכוּת.

וכשהוא כופף את רוחו סערה בבחי' אוסרי לגפן עירו שקושר את הדבור הפגום לדבור הקדוש, בבחי' רוח סערה עושה דברו, דהיינו שהוא נוטל ממנו כל הדיבורים שנפלו לתוכו נ"ל כנ"ל שבדבור הוא רוח פיו של הקב"ה שבדבור פגום הפיל לקליפת רוח סערה, וכשמדבר דבור קדוש כפי שיתבאר לקמן ראש דברך אצת ובשלהבת הגבורות אזי מעלה את הרוח סערה לרוח הקדש התלהבות דקדושה בדבורים קדושים, וזה בחי' שנטל את הדבור הפגום והחזיר אותו לקדושה, ועי"ז אז יקום סערה לדממה (תהלים קז) ואזי הרוח סערה¹ שהיה בחי' "קץ כל בשר" כים נגרש השקט לא יוכל, עכשיו הוא דומם, ולא מקטרג :

אות ג

מה שאמר לעיל באות ב' שתיקון הדבור להעלותו ולתקנו עתה יבאר להיכן להעלותו לתיקון

....ועם כל דא ועם כל זה שמלך המשיח נקרא עני, יהיה רוכב על חמור ועל עיר פי' ירכב וישלט על כחות הטמאים הנקראים חמור ועיר, שהם תוקפא דעמין לאפפייא תחותיה חוקפס של העמים כלי להכניעם תחתיו, ויתתקף קדשא בריך הוא בדיכתייה ואלו כשיבא משיח יתחזק הקב"ה שהוא ז"ל במקומו לנקום נקמת עמו מאומות העולם. חיה מש"כ אסרי לגפן עיר, פי' שלעתיד לבל בזמן הגאולה כשהיה הגפן הוא המלכות מושלת על כל כחות החיטוים, אז יאסור מלך המשיח ויבניע את קליפת העיר ככה הגפן הוא. ולשוקקה בני אהונו, פי' ישראל הנקראים שוקקה ימשלו על בן האהון שהוא ג"כ קליפת העיר. וזהו הטעם שפחה רכי חייל מאמר הזה על פסוק ה' ישמך מכל רע, לומר ששס סהליקים הקב"ה שומרם מלרדת לגיגס, כך לעתיד לבל יבניע הקב"ה את קליפת העיר שלא יזיקו עוד לשרא. (מ"ק וד"א וי"ב ומ"מ)

מבואר שם שהסט"א מתחלקת לעשר כנגד קליפת חמור ועשר כנגד קליפת עיר בן אתון שמקטרגים על ישראל ועתיד הקב"ה לאסור אותם תחת המלכות המכונה גפן ע"י המשיח המכונה עני ורוכב על חמור דהיינו עני שאין לו מעצמו כלום רק מה שמקבל ממנו ית' דהיינו תיקון המלכות בשלימות ועי"ז יהיה רוכב על החמור והעיר האלה.

מג בראשית מט יא פרשי - אסרי לגפן עיר - נתנבא על ארץ יהודה שתהא מושכת יין כמעין איש יהודה יאסור לגפן עיר אחד ויטענו מגפן אחת ומשורק אחד בן אתון אחד:

מד בראשית פרק מט (י) לא יסור שֶׁבֶט מִיְהוּדָה וּמִחֶקֶק מִבְּיַד רְגְלֵי עַד כִּי יָבֵא שִׁילָה וְלוֹ יִקְהָת עַמִּים: (יא) אֲסְרֵי לִגְפָן עֵירָה וְלִשְׂרָקָה בְּנֵי אֲתָנוּ בְּבֵט בְּיַד לְבָשׁוּ וּבְדָם עֲנָבִים סוּתָה:

רש"י (יא) אסרי לגפן עיר - נתנבא על ארץ יהודה שתהא מושכת יין כמעין איש יהודה יאסור לגפן עיר אחד ויטענו מגפן אחת ומשורק אחד בן אתון אחד:

אור החיים (יא) אסרי לגפן וגו' הן רבו מפרשי כתוב זה, וכולן דרך דרש דרשו ואולי שיכוין עוד לומר על ביאת מלך המשיח האמור בסמוך עד כי יבא שילה וגו', ואמר ולו יקחת עמים שאליו עמים ידרשו אמר שיאסור במאסר ובתפיסה לפני הגפן, שהם ישראל שנמשלו לגפן (שמו"ר מד א) דכתיב (תהלים פ ט) גפן ממצרים תסיע, יאסור לפנייהם עיר, פירוש כל האומות הנמשלים לחמור דכתיב (יחזקאל כג ב) אשר בשר חמורים בשרם, וכן דרשו ז"ל (ב"ק מט) בפסוק עם החמור (לעיל כב ה), עם המשולים לחמור ולשרקה פירוש לפני ענף אחד מהגפן הנקרא שורק, יאסור ג"כ בני אתונו:

ודקדק לומר עיר, ואתון, לצד שיש בבחינת הקליפה שהיא שורש נפשות האומות, בחינת זכר ונקבה, ולבחינת זכר יקרא עיר, ולבחינת נקבה יקרא אתון ואמר כנגד הגפן שהוא כללות ישראל אוסרי עיר, שהוא בחינת הזכר שהוא תוקף האומות וכנגד ענף אחד מישראל אמר אתונו, לומר לצד בחינת הנקבה, לא יצטרך לכל ישראל אלא באמצעות ענף אחד די:

מה נראה שזה רמז הנביא (זכריה ט' ט) גילי מאד בת ציון הריעי בת ירושלים הנה מלפך בוא לך צדיק ונושע הוא עני ורכב על חמור ועל עיר בן אתונו: שמישיח יבוא עני רוכב על חמור ועל עיר בן אתון. כי משיח לשון שיחה ודבור קדוש וזה ע"י שרוכב על קליפת חמור ועיר בבחי' רוח סערה עושה דברו. ובחי' (בראשית מט יא) אֲסְרֵי לִגְפָן עֵירָה וְלִשְׂרָקָה בְּנֵי אֲתָנוּ...

מי תהלים פרק פ (טו) אֱלֹהִים צְבָאוֹת שׁוֹבֵב נָא הַבֵּט מִשָּׁמַיִם וְרֵאֵה וּפְקֹד גִּפְנֵי זֹאת:

חומת אנך (חיד"א) - וראה ופקוד גפן זאת. אפשר הדכונה דיעשה לכבוד השכינה דנקראת גפן ונקראת זאת.

מז בראשית פרק מט (בח) כָּל אֵלֶּה שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל שָׁנִים עֶשֶׂר וְזֹאת אֲשֶׁר דִּבֶּר לָהֶם אֲבִיהֶם וַיְבָרְךָ אוֹתָם אִישׁ אֲשֶׁר כְּבָרְכֹתוֹ בְּרַח אֹתָם:

תקוני זוהר תיקון יט דף מ. - ויעקב בריך לבניו בזאת - ויעקב בריך את בניו ככה השכינה הנקראת זאת. הדא הוא דכתיב וזהו שכתוב וזאת אשר דבר להם אביהם שאת תפלתם יעלו רק דרך השכינה הנקראת זאת וידעו שבכל השכינה אפשר לפעול את כל בקשתם.

מח גם בדפוס יקום, ומתורגו - יקום (כלשון הפסוק)

מט תהלים פרק קז (כו) יַעֲלוּ שָׁמַיִם יִרְדּוּ תְהוֹמוֹת נְפֹשׁ בְּרַעַה תְּתַמּוּגָה: (כו) חָגוּ וַיִּנְגְעוּ כְּשֹׁכֵר וְכָל חֲכָמָתָם תִּתְּבַלֵּעַ: (כח) וַיִּצְעֲקוּ אֶל יְדוֹד בְּצַר לָהֶם וּמִמִּצְוֹקֹתֵיהֶם יוֹצִיאֵם: (כט) יָקָם סַעְרָה לְדַמְמָה וַיַּחֲשׂוּ גְלִיָּהֶם:

מצודות דוד (כט) יקם סערה לדממה - ר"ל הסערה שהקים ישיבנה לדממה וגלי הים לא יהמו עוד:

ל לקמן אות ג' מבאר שבדבור פגום רוח סערה הוא בחי' יעלו שמים ירדו תהומות שכתוב לפני הפסוק הזה.

וצריך כדי לזכות לאור התפילין שהוא יראה ובושה המתגלה במצח כפי שיתבאר והוא סימן על הדבקות כנ"ל שזוכים ע"י תיקון הדיבור כנ"ל, צריך לזה להעלות את הדיבור לשרשו בגבורות/כא, שהוא הזרוע, שהם חמש אצבעות/כב, שביד שמאל הנקראת גבורה, שהם חמשה גבורות הכוונה לגבורות עליונות ששם שרש הדיבור [כג], שהם בחי' ה' מוצאות הפה [כד]/[כה]. יתבאר עפ"י הנ"ל מספר טל אורות שיש גם במחשבה והרהור דיבור וגם שם יש בחי' ה' מוצאות הפה הרוחני כפי המדרגה שם, שממולל את הקול הרוחני ששם, לאותיות הדיבור השייך שם בבחי' כלים לאור אותיות הדיבור המאיר מהנשמה ע"ש.

כי עיקר הדיבור ע"י ה' מוצאות הפה שהם הגבורות, כמ"ש (שם קו) וי' מי ימלל גבורות ה', שע"י גבורות שממוללות ומחתכות את הקול נעשה הדיבור כי ע"י ה' מוצאות הפה שהם השפתיים הלשון השינים וכו' מחתך וממולל את הקול היוצא מהגרון. כמ"ש (שם קמה) וי' וגבורתך ידברו דהיינו שהדיבור ע"י הגבורות, וכמ"ש (ירמיה כג) וי' הלא כה דברי כאש נאום ה' פשוטו של מקרא מדבר מההבדל בין חלום סתם לחלום שהוא נבואה שנבואה היא כאש בוערת בכל קומת הנביא. והכוונה כאן שכל דבור הוא מגבורות כנ"ל שהוא ע"י ה' מוצאות הפה שמחתכים את הקול ע"י כח אלקי שניתן לאדם רוח ממללא כח הדיבור כנ"ל. אבל כאן הכוונה להעלות את הדבור לשרש הגבורות שהם בחי' אש בחי' שלהבת הגבורות, וזה נעשה ע"י שמדבר בבחי' כל עצמותי, וי' דבור שתופס את כל קומת האדם בהתלהבות ויראה גדולה כמו דבר ה' המתדבר מפה הנביא :

והתחלת עליות של הדיבור הוא מראשו, כי הדבור הוא קומה שלימה של עשר ספירות מהראש עד הרגלים, וכמו שבגוף בראש יש הרבה שכל וברגלים מעט כך יש מדרגות של אמת בדבור, ולתקנו צריך להתחיל מהראש, היינו מהמובחר האמת שיש בהדיבור, שהוא נקרא ראש כפי שיתבאר מדבורי אמת

^{כא} עיין תורה רז – כל הדבורים הם בחינת גבורות כמו שכתוב (תהלים קמ"ה): "וגבורתך ידברו", וכמו שכתוב בכתבים שהיה גבורות שפדעת בוקעין ויוצאין בהפה ונעשה מהם ה' מוצאות הפה, נמצא שכל הדבורים הם בחינת גבורות, וצריך להמתקם, והמתקם הוא על ידי למוד התורה ודבורים טובים שמוברים, על ידי זה ממתיקין הדבורים שהם בחינת הגבורות:

^{כב} נראה שחלוקת היד לאצבעות ולחמש דייקא גם רומז לגבורות לכן נקראת היד שרש הגבורות. (עיין כתובות ה: מדוע מחלקן אצבעות כי לכל אחת תפקיד מיוחד לה) עיין פירוש הרא"ש בראשית ה' כט נמצא בשם ר' יהודה החסיד ז"ל שקודם שנולד נח לא היה להם פיסוק אצבעות והיו חורשים בידיהם ונח נולד בחילוק אצבעות ולא היה בו כח לחרוש בידיו וזה שאחז"ל מחרישות תקן להם: וכל בחי' חלוקה לפרטים הרבה הוא מצד הדין לעומת החסד שתכונתו לאחד את הדברים. ולכאורה צ"ע נמצא שהנחמה שהביא נח היתה שהביא מדת דין דקדושה, שקודם דייקא אחדות היד, היה עצבון. גם חרישה היא לפורר את האדמה בחי' דין. ועיין ערובין ג: טפח עצב וטפח שוחק. שדיבוק האצבעות זו לזו נקרא עצב והפרדתן נקרא שוחק. וגם הצחוק שרשו בדין כידוע שיצחק מדתו גבורה ושרש הדינים בבינה שם יין המשמח עיין תורה מא.

^{כג} עיין שערי אורה – השער השני – הספירה התשיעית – אמר בספר יצירה: כרת לו ברית בעשר אצבעות ידיו, וזה הוא ברית לשון. וחותרם י"ה, בסוד י' עשר אצבעות, ה' חמש מקורות בלשון התורה; בסוד אחה"ע בומ"ף גיכ"ק דטלנת זששר"ץ. אחה"ע, בגרון. בומ"ף, בשפתים. גיכ"ק, בחיך. דטלנת, בלשון. זששר"ץ, בשינים. נמצא חותרם י"ה, ברית הלשון שהוא ברית הפה.

^{כד} ה' מוצאות הפה גיכ"ק בחיך אחה"ע בגרון דטלנת בלשון זששר"ץ בשינים בומ"ף בשפתים. עיין זוהר ח"ג רכת. רצה: וח"א דף פ. ותקוני זוהר מוזהר חדש קעא. (אוצה"ז). ועיין ע"ח שער כה דרוש ב' מ"ק. עיין שער הכוונות ליל שבת דרוש ב' סוד נישוק ידי אמו בבואו לביתו בליל שבת.

^{כה} שער הכוונות – דרושי ערבית ליל שבת דרוש ב' – והואיל ואתא לידן נבאר ענין הנשיקה שנוהגים לנשק ע"ג הידים מה ענין זה. דע כי הגבורות הם הנקרא מנצפ"ך והם עומדי' ביסוד של הנקבה. ואמנם שורש מציאותם הא' הוא בה' אצבען יד שמאל' כי ה' אצבעות יד ימין הם חסדים ושורש כל הגבורות האלו הוא למעלה בה' מוצאות הפה והם חיך ולשון וגרון ושפה ושינים שבהם כ"ב אותיו' אחע"ה בומ"ף כו' והנה ג' חלוקה שבהם הם ד' אותיו' והם אחע"ה בומ"ף גיכ"ק וב' חלוקה שבהם הם ה' אותיו' והם דטלנת זששר"ץ והם סוד ה' חסדים וה"ג וכאשר האדם נושק בפיו ע"ג אצבעו' היד גורם להשפיע ולהאיר משרש' אשר שם בפה אל הה' אצבעו'. ואמנם סדר הנשיקה הוא שהקטן נושק יד הגדול, וכו' ע"ש

^{כו} תהילים פרק קו (א) הָלֹאִיָּהּ הָיְדוּ לִידָדָּךְ כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֶסֶדְךָ: (ב) מִי יִמְלַל גְּבוּרֹתֶיךָ יְדָדָּךְ יִשְׁמִיעַ כָּל תְּהִלָּתוֹ:

מצודות דוד (ב) מי ימלל – מי יוכל לספר כל גבורות ה' ומי יוכל להשמיע כל תהלתו:

מצודות ציון (ב) ימלל – מלשון מלה ודבור:

^{כז} תהילים פרק קמה (ד) דֹּר לְדֹר יִשְׁפַח מַעְשָׂיךָ וּגְבוּרָתֶיךָ יִגִּידוּ:

^{כח} ירמיה פרק כג (כט) הֲלוֹא כֹה דִבַּרְתָּ כְּאֵשׁ נְאֻם יְדָדָּךְ וּכְפִטִישׁ יִפְצֹץ סֵלַע:

רש"י (כט) הלא כה דברי כאש – לא היה להם לטעות ולדמות חלומות לומר שהם נבואה כי דבר נבואה כשבאה בפני הנביא בגבורה היא באה בו כאש בוערת כענין שנאמר ותהי בלבי כאש בוערת (ירמיה כ) ואומר ויד ה' עלי חזקה (יחזקאל ג). וכפטיש – פ"ק בלעז ויש אומר מרטי"ל בלעז:

מצודות דוד (כט) הלא כה דברי – הלא החלום אשר הוא דברי באה בחוזק רב ובהרגשה יתירה כאש הבוערת וכפטיש המפוצץ את הסלע שהוא דבר המורגש מאד כן הוא חלום הנבואי ולא כן חלום הדמיוני כי הרגשתם קלה מאד:

^{כט} עיין תורה מח שזה בחי' סוכה הארת הבינה שם שרש הגבורות כמבואר גם בתורה מא.

בשלהבת הגבורות בתפלה, דהיינו מהדיבור המשובח ביותר ממנו צריך האדם להתחיל להעלות את הדיבור כדי לתקן את כלל כח הדבור שלו.

כי יש כמה אמת, כמו"ש (סנהדרין צו.)⁹⁰ על הפסוק ותהי האמת נעדרת שהפירוש שמדת **אמת נעשה עדרים**, הפשט הפשוט שם בגמ' שהאמת תעלם בעדרים עדרים שיעזבו את העולם. והמהרש"א ביאר שא"א לומר שתעלם לגמרי שהרי בשבת קיט: מבואר שאפילו בשעת כשלונה של ירושלים לא פסקו ממנה אנשי אמנה. אלא שהם יעזבו בקבוצות להתחבא במדבריות. ורבנו מבאר שהאמת תהיה נעלמת ע"י שהיא תהיה כיתות כיתות של אמת נפולה, ואחת שהיא הראש רק בה יהיה אמת לאמיתה. **וכמו"ש** (תהלים קיט)⁹¹ **ראש דברך אמת**. פשוטו של מקרא הכוונה לדבור הראשון של הקב"ה, ורבנו דורש ראש לשון המובחר שבדבור. צ"ע בזה כי לשון ראש משמע שיש גם רגלים ושאר אברים דהיינו וקומה שלימה ובשרי אחזה שבראש יש הרבה שכל ובידים פחות וברגלים הרי פחות וא"כ הכי נמי במדרגות הדבור האמת הולכת ומתמעטת מהראש עד הרגלים. אבל עיין ספורי מעשיות מבעל תפלה שם מבואר שהיתה **רוח סערה** שעל ידה נתפזרו אנשי המלכות דקדושה משפחת המלך ואנשי, וכל אחד מאנשי המלך היה איש אמת במדה אחרת, ותחילה הם נעלמו לגמרי מהעולם, ואז כל העולם נעשו כותות כל כת חיותה ממדה אחרת ומצאו להם מלך שהיה מיוחד באותה מדה ואצלם היא היתה נפולה, לבד מכיתה אחת הכת של הבעל תפלה שעסקו בשירות ותשבחות לה⁹². מבואר שהסתלקות האמת היא בגלל נפילת המדות כגון אהבה וחסד נהפך לניאוף ויראה לרצח, וכיו"ב כל המדות. ותמיד נשארת כת אחת של אמת בבחי' לזו שנשאר בגוף גם כשהוא נרקב. כמו יחידי הדורות באלפים שנות תוהו. עכ"פ לפ"ז אין הכוונה שהאמת הולכת ומתמעטת מהראש עד הרגלין, אלא שרק בראש יש אמת וכל שאר קומת הדבור הם מדות נפולות בלא אמת, וזה הכוונה שהאמת נעדרת וכפירוש המהרש"א כי רק כת אחת של תפלה היא אמת וכדי לשמור על עצמה הלכו למדבר כמבואר גם שם במעשה הנ"ל.

כי קודם תיקונו של הדיבור הוא היה בבחינות חזון שראה דניאל את חורבן הבית השני, וכשבוטל התמיד בגלל עוון ע"ז שהיה בישראל אזי **(דניאל ח')**⁹³ **ותשלף אמת ארצה** כי חורבן הבית הוא בחי' רוח סערה שירדה לעולם, ונעלם אור האמת שהאיר ע"י קרבן התמיד לעולם, ואזי הושלכה האמת לארציות וגשמיות, ובהעדר האמת נפלו כל המדות ואין בהן אמת. **ולא היה יכול לדבר שום דבר אמת, מחמת שרוח סערה בלב אותנו** כי הדבור קולמוס הלב וכשהמדות שבלב נפולות אזי הדבור פגום וא"א לדבר אמת, **כמו שכתוב** שכשיש רוח סערה בים אזי **(תהלים קז)**⁹⁴ **יעלו שמים ירדו תהומות** הכי נמי הדבור עולה ויורד כפי מדות האדם הנפולות ואינו יציב במהלך אמת אחד. **וכשמתקנו** בבחי' המשך הפסוקים שם "יקם סערה לדממה", כפי שיתבאר בהמשך **אזי אין לו בלבול** :

⁹⁰ סנהדרין צו. – תניא ר' יהודה אומר דור שכן דוד בא בו בית הוועד יהיה לזנות והגליל יחרב והגבלן יאשם ואנשי גבול יסובבו מעיר לעיר ולא יחוננו וחכמת הסופרים תסרח ויראי חטא ימאסו ופני הדור כפני כלב והאמת נעדרת (דיבור אמת אינו בנמצא) שנאמר (ישעיה נט–טו) ותהי האמת נעדרת (מדה האמת אינה בנמצא) (וסר מרע משתולל) מאי ותהי האמת נעדרת (מדוע כדי לומר שאינה נקט לשון נעדרת) אמרי דבי רב מלמד שנעשית עדרים עדרים והולכת לה (מבאר כיצד היא אינה ע"י שדם עובדים בקבוצות קבוצות) מאי וסר מרע משתולל אמרי דבי ר' שילא כל מי שסר מרע (הוא) משתולל על הבריות (מוחק על ידי הבריות לשוטה. כי הרע מקבול בין הבריות לנחוג בו ומי שסר ממנו ורדוהו בעיניהם שוטה)

המהרש"א מבאר שא"א לומר שאינה לגמרי

והרי"ף בעין יעקב מדייק לשון ותהי האמת ולא שייך לומר לשון הויה על דבר שאיננו בנמצא לגמרי.

⁹¹ תהלים פרק קיט (קס) ראש דברך אמת ולעולם כל משפט צדקך:

רש"י (קס) ראש דברך אמת – סוף דברך הוכיח על הראש שהוא אמת שכששמעו האומות אנכי ולא יהיה לך ולא תשא אמרו הכל להנאתו ולכבודו כיון ששמעו כבוד, לא תרצח, לא תנאף, הודו על ראש דברך שהוא אמת:

מצודות דוד (קס) ראש דברך – תחלת דברך שאמרת בהר סיני אנכי ה' אלהיך הוא אמת. ולעולם וגו' – ולכן יעמדו לעולם כל משפט צדקך ולא תבוטל בשום זמן הואיל והמצוה הוא ה' האלהים הקיים לעד:

⁹² שמעתי מהר"מ קרמר סעודה שלישית שבת נח תשנ"ג. שיעור על תורה קיב. שוראים מכאן שגם מי שהמדות שלו נפולות לגמרי אבל להתפלל עם אמת הוא עדיין יכול.

⁹³ דניאל פרק ח (יב) ויצבא תנתן על התמיד בפשע ותשלף אמת ארצה ועשתה והצליחה:

רש"י (יב) וצבא תנתן על התמיד בפשע – וזמן מועד נתן להיות התמיד מטולק בשביל פשע שומם היא ע"ג כל' שתהא ע"ג נתנת בירושלים תמורת התמיד וכן היא קרויה בספר הזה בכמה מקומות שנא' עד מתי חזון התמיד והפשע שומם ואומר מעת הוסר התמיד ולתת שקוץ שומם. וצבא – זמן כמו הלא צבא לאנוש עלי ארץ (איוב ז). ותשלף אמת ארצה – תורת אמת השפילה:

⁹⁴ תהלים פרק קז (כו) יעלו שמים ירדו תהומות נפשם בך עה תתמוגג: (כו) חזונו ויגעו פשבור וכל חכמתם תתבלע: (כח) ויצעקו אל ידך בצר להם וממצוקתיהם יוציאים: (כט) יקם סערה לדממה ויחשו גליהם:

וזה בחינות המבואר בגמ' שאדם צריך לדבר בלשון נקייה ואמרו בגמרא לדוגמא (פסחים ג.)^{טו} עיקם הכתוב טית/טו^ט אותיות שלא להוציא דבר מגונה/טו^ט מפיו. זה רמז כשרוח סערה שולט, אזי אין ביכולת לדבר בדרך יושר, כי הרוח מבלבל אותו, וצריך לעקם את הדרך דהיינו כיון שהוא עקום, צריך לעקם אותו בחזרה אל הישר :

אות ד

ותיקון הדיבור, הוא על ידי התורה שלומדין בצר לאדם, בעניות ובדחקות, ולכל אדם יש זמן שקשה לו ללמוד, והוא מתאמץ ולומד שהוא בחי' לילה,^{טז} שאז שולטנותא דקץ כל בשר. כמ"ש [טו] קץ שם לחשך פשוטו שיש סוף לחושך. ורבנו דורש שהקב"ה נתן

כמובא בפע"ח שער התפילין פ"ז, על פסוק [י] שימני כחותם על לבך שע"י לימוד התורה בלילה אזי כאור הבוקר עולה ראש המלכות (שהוא בחינות הדיבור כנ"ל) ויושבת בזרוע דז"א ומקבלת הרשימו שבחזה דז"א. וז"א מקבל הרשימו שלו וע"י התפלה נכנסין מוחין חדשים זה יבואר לקמן שזה בחי' שמדבר בינו לבין קונו בשלהבת הגבורות שע"ז מכיר את קונו, והרשימו יוצאין בבחי' תפילין וכו' כמו שיתבאר שם שע"י שמכיר אותו ית' אזי מתבייש ממנו שזה בחי' אור התפילין;

^{טו} פסחים דף ג. ותנא דידן מאי טעמא לא קתני לילי לישנא מעליא הוא דנקט וכדרכי יהושע בן לוי דאמר רבי יהושע בן לוי לעולם אל יוציא אדם דבר מגונה מפיו שהרי עקם הכתוב שמונה אותיות ולא הוציא דבר מגונה מפיו שנאמר מן הבהמה הטהורה ומן הבהמה אשר איננה טהרה רב פפא אמר תשע שנאמר כי יהיה בך איש אשר לא יהיה טהור מקרה לילה רבינא אמר עשר וי"ו דטהור רב אחא בר יעקב אמר שש עשרה שנאמר כי אמר מקרה הוא בלתי טהור הוא כי לא טהור תניא דבי רבי ישמעאל לעולם יספר אדם בלשון נקייה שהרי בוב קראו מרכב ובאשה קראו מושב ואומר ותבחר לשון ערומים ואומר ודעת שפתי ברור מללו מאי ואומר וכי תימא הני מילי בדאורייתא אבל דדרבנן לא תא שמע ואומר ותבחר לשון ערומים וכי תימא הני מילי דדרבנן אבל במילי דעלמא לא ואומר ודעת שפתי ברור מללו.

פרש"י – אשר איננה טהורה. ולא כתיב הבהמה הטמאה כי אורחיה הרי שמונה אותיות עקם הטמאה חמש אותיות הן אשר איננה טהורה שלש עשרה אותיות ואע"ג דבאורייתא כתיב טמא שני אורחיה בחד דוכתא ללמדך לחזור על לשון נקייה: אשר לא יהיה טהור. הוה ליה למיכתב איש טמא וכי נמי משוית לטהור חסר ו' איכא עיקום תשע שהרי שתיים עשרה יש וטמא אינו אלא שלש: ו' דטהור. דהא לא חסר הוא: כי אמר מקרה. טמא הוא לכתוב ולשתוק ויש כאן עיקום י"ו אותיות: **בזב כתיב** (ויקרא טו) וכל המרכב אשר ירכב ובאשה כתיב (שם) או על הכלי אשר היא יושבת לפי שאין הגון להזכיר רכיבה ופיסוק רגלים באשה ואע"פ שהמרכב והמושב שוין בשניהם:

^{טו} מה שנקט ט' אותיות אולי לרמוז לאות ט' שהיא אות אמת כמבואר בזוהר שמעל העיר לזו עמדה באויר האות ט'. בחי' שעיקם את האותיות לכיון האות ט'.

עיין עמק המלך – שער י' – פרק יא – הטי"ת הוא יסוד שהוא מדה תשיעית. וגם אמרו חז"ל הרואה 'טית' בחלום חיים מזומנים לו, כי הוא (יסוד) נקרא חי העולמים, כנודע טעמו, בשער עולם התהוה, וטי"ת הוא גם כן אותיות טוב, וטוב וחיים הכל אחד הוא, כנדרש במדרש בראשית רבה (פרשה ט' ה'). והנה טוב זה מלאך חיים, וגם עיר לזו היא נבנה על מקום אות טית השולטת על אותו המקום, לכן אין בה מיתה להדרים בתוכה, עיין זוהר תרומה דף קנב. – אשתארת את טי"ת בלחודה תליא באויר על גבי ההוא דכתא, טי"ת איחו את דהירו חין, בין כך מאן דחמי טי"ת בחלמיה סימנא טבא הוא ליה, וחין אתתקנו ליה, ועל דא בגין דהיה ט' תליא על גב ההוא אתר, לא שלטא ביה מותא.

^{טו} צ"ע כי הרבה פעמים נזכר המילה טומאה בתורה ובנביאים יש תיאורים שנדמים לניבול פה ממש ומדוע לא נזהרו גם שם לדבר בלשון נקייה. ועיין פרש"י הנ"ל שכתב – ואע"ג דבאורייתא כתיב טמא שני אורחיה בחד דוכתא ללמדך לחזור על לשון נקייה. ועדיין צ"ע כיון שצריך לדבר בלשון נקייה מדוע לא הקפידו על זה בכל המקרא. ועיין מאירי שם ד"ה לעולם – ואף על פי שבתורה כתיב טמא בכמה מקומות אותם המקומות אין בהם לשון מגונה שטמא הכתוב בתורה אם במאכלות פירושו אסור ואם הוא במגע הטומאות אף זה אין בו גנאי, אבל זו האמורה בנח פירוש טומאה שבו על אותן שנעברה בהן עברה, וכמו שאמרו בפרק חלק ומי איכא טמאים וטהורים בהוא שעתא אלא מאותם שלא נעברה בהם עברה, ומנא ידעי? כל שהתיבה קולטתו בידוע שלא נעברה בהם עבירה. ויש לך לשאול ואם אין התיבה קולטתו היאך אמר ליכנס שם מהם, וכדאמרת מן הבהמה אשר איננה טהורה? תדע שכך הוא פי' המקרא מן הבהמה הטהורה במינה ר"ל שכל המין שבה נקי מזה ומאותה שמינה טמא בטומאה זו אלא שאותו הזוג מיהא יהא נקי, ואף על פי שהיה יכול לומר אשר לא טהורה, לא היה הלשון מתוקן כל כך, ולימד שראוי לעקם עד שיחזיר את הלשון לנקיות בלשון צח ומתוקן, אחר שהוא נאמר על ענין גנאי. וכן בבעל קרי כי יהיה בך איש אשר לא יהיה טהור מקרה לילה, וכן בלתי טהור הוא כי לא טהור. הא למדת שכל שיש בו לשון גנאי ראוי להאריך ולעקם שלא להוציא או בפה, ואע"ג דכת' אשר תצא ממנו שכבת זרע, כל שאינו על ידי הרהור חטא אלא על ידי תשמיש וכונת זרע אין כאן לשון גנאי, שאין זה אלא לשון שכיבה לכונת העמדת המין, הא קרי שעל ידי הרהור דחטאה הוא לשון גנאי, והוצרך לעקם בו, אבל כל שאין בו לשון גנאי, אינו צריך לעקם אף על פי שאין בו לשון כבוד, כדי לספר בלשון כבוד, אדרבה ישנה בלשון קצרה, הא כל שהוא בשיעור אחד, שאין צריך עקום ראוי לספר בלשון כבוד, שהרי בזב קראו מרכב ובאשה קראו מושב:

^{טז} הערה השייכת להגה 1 שיר השירים ח' ו'

^{טז} איוב כח ג'

^{טז} איוב כח ג' קץ שם לחשך ולכל תכלית הוא חוקר אָבן אָפֶל וְצַלְמֹת:

שליטה לקץ כל בשר הנ"ל, בזמן החושך/א, **וכתיב** (בראשית א')/יב) **ולחושך קרא לילה** פשוטו שכאן נברא הזמן של כד שעות חלקו חושך וחלקו אור, ולזמן החושך קרא לילה (רמב"ן).
 ורבנו דורש חושך לשון צר ודוחק, זמן שקשה ללמוד, גם הוא נקרא לילה, מכאן שלימוד תורה בזמן של קושי ודוחק דינו כלימוד בלילה. והראיה כי כל הקשיים והמניעות הם ע"י קץ כל בשר, והוא הגורם גם למניעות הנפש, והיינו שחושך לאדם, והחושך נקרא לילה, לכן לימוד בשעה שחושך וקשה לאדם הוא כמו לימוד בלילה.
וחז"ל אמרו (חגיגה יב:)/עג) [ע"י] **הלומד תורה בלילה מושכין עליו חוט של חסד ביום**. נמצא ע"י שמאיר את חושך הדחקות באור התורה ממשיך חסד וממתיק את זמן הדין, ועי"ז זוכה שהקב"ה מושך עליו חוט של חסד ביום/ע"ד.

חסד הוא בחי' בוקר דאברהם כי אברהם מדתו חסד/ע"ה, **כמ"ש בזוהר** (מקץ רג:)/ע"ו על הפסוק **"הבוקר אור והאנשים שולחו המה וחמוריהם"** [בראשית מד ג'/ע"ה], דרשו בזוהר, **"הבוקר" דא בוקר דאברהם, "והאנשים שולחו", אינון מארי דדינין** (הם בעלי הדינים), **"המה וחמוריהם" אינון וכל סְטָר מְסֻאָבָא** (הם וכל צד הטומאה)/ע"ז/א. לפי רבנו נראה לפרש שיוסף הצדיק עבר עליו לילה נורא, שרצה לדבר

מצודות דוד (ג) קץ שם לחשך – אף לחשך שם קץ מתי תכלה כי בהאיר היום תכלה החשך ור"ל לכל דבר יש תכלית בין לטוב בין לרע. ולכל תכלית – המקום ב"ה חוקר לדעת תכלית כל דבר מתי יהיה עם כי אנחנו לא נדע עת תכלית כל דבר. אבל אופל – וכן חוקר לדעת מתי תכלה יסוד האופל וצלמות והוא כדור הארצי:

ע"י רבינו כאן כמו לעיל באות ב' דורש את הפסוק כמו הזוהר ולא כפשוטו, כי הפשט הוא ששם סוף לחושך והדין, ואילו הזוהר דורש שהסט"א שעושה קץ לכל דבר, היא שולטת בחושך.

ע"י בראשית פרק א (ג) ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור: (ד) וירא אלהים את האור כי טוב ויבדל אלהים בין האור ובין החושך: (ה) ויקרא אלהים לאור יום ולחשך קרא לילה ויהי ערב ויהי בקר יום אחד:

רמב"ן (ה) ויקרא אלהים לאור יום יאמר כי נברא הזמן ועשה מדת יום ומדת לילה וענין "ויקרא", מפני שהאדם קרא השמות, אמר באלו שנעשו קודם היותו, כי האלהים קרא להם שמות וזה דעת רבי אברהם: והנכון, שענין "קריאה" באלו בכאן היא ההבדלה המוגבלת בהם כשלבשו צורתם – וכך אמרו (בר"ג 1) יום יהא תחומך, ולילה יהא תחומך: **ויש מפרשים** (מורה נבוכים ב') כי זה רמז לתנועת הגלגל על פני כל הארץ בעשרים וארבע שעות, שכל רגע מהם בקר במקומות משתנים, וערב במקומות שכנגדם ואם כן ירמוז לאשר יהיה ברקיע אחרי הנתן המאורות ברקיע השמים:

ע"י חגיגה יב: – (ותהילים מב-ט) יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי. אמר ר"ל כל העוסק בתורה בלילה הקב"ה מושך עליו חוט של חסד ביום שנאמר יומם יצוה ה' חסדו ומה טעם (בכות מה זוכה ל) "יומם יצוה ה' חסדו"? משום "ובלילה שירה עמי" (מפני שבליילה עסקתי בתורתו שודא שבחו, ונקראת שירה כמי שכתבו לכם את השירה הזאת)

וענין רמב"ם הלכות תלמוד תורה פ"ג יג – אף על פי שמעוזה ללמוד ביום ובלילה אין אדם למד רב חכמתו אלא בלילה. לפיכך מי שרצה לזכות בכתר התורה יזהר בכל לילותיו ולא יאבד אפלו אחד מהן בשנה ואכילה ושיחה וכיוצא בהן אלא בתלמוד תורה ודברי חכמה. אמרו חכמים אין רנה של תורה אלא בלילה שנאמר (איכה ב-יט) 'קומי רני בלילה'. וכל העוסק בתורה בלילה חוט של חסד נמשך עליו ביום שנאמר (תהילים מב-ט) 'יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי תפלה לאל חיי'. וכל בית שאין נשמעים בו דברי תורה בלילה אש אוכלתו שנאמר (איוב כ-כו) 'כל חשך טמון לצפוניו תאכלהו אש לא נפח'. פי דבר ה' בזה זה שלא השגיח על דברי תורה כל עקר.

ע"י עין ע"ז ג: אמר ר"ל ועיין לעיל תורה ג'.

ע"י צ"ע מדוע ביום. ואולי זה שכר על מעשיו ושכירות משתלמת בסוף.

ע"י שעי' שהאיר עולם חשוך שכולו שקוע בע"ז, באור האמת של הקב"ה, משך עליו הקב"ה חוט של חסד עד שנעשה מרכבה למדת החסד ונקראת על שמו.

ע"י זוהר מקץ דף רג: אמר ר"ש תא חזי בשעתא דליליא עאל ופריש גדפוי על עלמא כמה גרדיני טהירין זמינין לנפקא ולשלטאה בעלמא וכמה מאריהון דדינין מתערין בכמה סטרין לזנייהו ושלטי על עלמא כיון דאתי צפרא ונהיר כלהו מסתלקי ולא שלטי וכל חד חד וחד עאל לדוכתיה ותב לאתריה כמה דאת אמר הבקר אור דא בקר דאברהם, והאנשים שלחו אלץ מאריהון דדינא דהוון שלטין בליליא, המה וחמוריהם (ס"א המה אינון מאריהון דדינא דקאמרן וחמוריהם) אינון גרדיני נימוסין דאתיין מסטרא דמסאבא דלאו אינון קדישין ולא שלטין ולא אתחזון מבי אתי צפרא ואינון מסטרא דאינון חמרי גרדיני נימוסין דקאמרן דהא לית לך דרגין עלאין דלא איתאי בהו ימינא ושמאלא רחמי ודינא דרגין על דרגין, קדישין מסטרא דקדושה, ומסאבין מסטרא דמסאבא וכלהו דרגין על דרגין אלץ על אלץ, ובכל אתר דבקר דאברהם אתער בעלמא כלהו מתעברי ולא שלטי בגין דלית לון (ז"ח קיומא) לקיימא בסטר ימינא אלא בסטר שמאלא, וקודשא בריך הוא עבד יממא וליליא לאנהגא כל חד וחד לסטריה כדקא חזי ליה זכאה חולקהון דישאל בעלמא דין ובעלמא דאתי,

ע"י בראשית פרק מד (ג) הבקר אור והאנשים שלחו המה וחמוריהם: (ד) הם יצאו את העיר לא הרחיקו ויוסף אמר לאֲשֶׁר על ביתו קום רדף אחרי האנשים והשגתם ואמרת אֲלֵהֶם לְמַה שלַמְתֶּם רַעַה תַּחַת טוֹבָה:

ע"י עד כאן הם דברי הזוהר הנ"ל. ומבואר שם במפרשים שיש דינים קדושים ויש דינים דסט"א ושניהם בלילה יוצאים מנוקבא דתהומא רבה לשלוט בעולם ובבקר מתעורר מדתו של אברהם ואז שולחו כל בעלי הדינים, המה הם דינים הקדושים, וחמוריהם הם הטמאים. וצ"ע מעל מי נשלחו הדינים האם מעל האחים כמבואר שם בדף רג. לפי פירוש רבי אלעזר או מעל יוסף כדמשמע כאן עפ"י דף רג: שם בדברי ר"ש. כי דברי רבינו הם לשון ר"ש אבל ר"ש אפשר שלא חולק על בנו בדבר הזה. ואולי אפ"ל שבאמת מכח חסד דאברהם שהאיר בבקר נשלחו הדינים מעל האחים והיינו הקטגור על מכירת יוסף שעי"ז יוסף לא יכול היה לומר להם דיבור אמת מי הוא, ושולחו וכו' רומז לכל בעלי הדינים ששולחו מעל האחים ועי"ז גם מעל הדבור של יוסף הצדיק.

ג' עיין זוהר ויקרא דף כב: פתח חבריה טייעא ואמר (שם מד) הבקר אור והאנשים שלחו וגו' מאי הבקר אור, הכי אוליפנא, מהו בקר אלא בזמנא דאתי צפרא ודינין מתעברן וחסד בעא לאתערא כל אינון דאתיין מסטרא דא מבקרי (ס"א מפקדי) לאתריהו לזמנא ברכאן

אל אחיו דברי אמת, להתגלות לפניהם, ובגלל עוונותיהם, היה צריך לעקם את הדיבור, וכל הלילה נלחם עם עצמו, כמבואר שם, שיצא ובכה ויתאפק וחזר. ובבקר שולחו בעלי הדין הקדוש שתבע את הדין מכירת יוסף, ובעלי דינא דמסאבא שקטרגו על אחי יוסף. ועל כן כשהחזירם בסמוך כבר יכול היה יוסף לומר דברי האמת ולהתגלות להם. וכמו"ש שבועז אמר לרות כשמצאה בלילה לרגליו בגורן (רות ג) ^א שכבי עד הבוקר ^ב אע"פ שכדי שלא יתוודע שבאה אליו, טוב היה שמיד תחזור לביתה, אמר לה להמתין עד הבקר, כי הלילה זמן של קטרוג וסכנה לילך יחידי. ואולי גם כיוון שבזכות שהתגבר על יצרו כל הלילה היה בבחי' שירה עמי בלילה בשעת צער ודוחק ^ג שעי"ז נמשך עליו חוט של חסד בבקר ומיד מצא את טוב שסרב לגאול וגאל הוא על אף הקטרוג הגדול שהיה על הזיווג הזה שממנו יצא משיח ^ד.

ועל כן ע"י לימוד בדוחק וחשכות בחי' לילה אזי אח"כ בבחי' בקר אזי נופלים כל המקטריגים השולטים על הדיבור, ואז הדיבור יוצא בשיר ושבח והלל להקב"ה, כמו"ש (תהלים פג) ^ה אלקים אל דמי לך, אלקים רומז לזמן הדין והחושך בחי' לילה, כשהאויב קץ כל בשר שולט ומרים ראש, אז צריך להתגבר ולא להפסיק לזמר בלימוד תורה לכבודו ית' בבחי' "ובלילה שירה עמי" כנ"ל, וכמו"ש {תהלים ל} ^ו למען יזמרך כבוד ולא ידום, ואז בבקר ברן יחד כוכבי בוקר וכו' ויריעו כל בני אלקים" (איוב ל"ח) ^ז כשעולה השחר ועדיין נראים ככבי הבקר הגדולים, אזי נמשך חוט של חסד, ואפשר להריע לומר להלל ולשבח בלא מניעות. ועל כן עיקר השירות ותשבחות ופסוקי דזמרא תיקנו חז"ל אחרי הלילה דייקא, בתפלת שחרית:

[דף נב:]

וזהו (תהלים קכב) ^ח עומדות היו רגלינו דהיינו שנעשה תקומה ועמידה לדיבור, כי הדיבור נקרא רגל כי הדיבור הוא סוף המדרגות דהיינו שבו מתגלה פנימיות המחשבה, כמו רגל שהיא בסיום הקומה, והוא

לעלמא ודא הוא הבקר אור דהא רחמי מתישבי לעלמא וחסד קאי באתריה כדין הוא בקר אור, וכתוב (שם א) וירא אלהים את האור כי טוב.

^א רות פרק ג (יב) ועתה פי אמנם פי אאם א גאל אנכי וגם יש גאל קרוב ממני: (יג) ליני הלילה והיה בבקר אם יגאלך טוב יגאל ואם לא יחפץ לגאלך וגאלתיך אנכי חי ידוד שכבי עד הבקר: (יד) ותשכב מרגלותיו ומרגלותיו עד הבקר ותקם בטרם ובטרם: כייר איש את רעהו ויאמר אל יודע פי באה האשה הגרן:

^ב עין תקוני הוהר דף סו. שכבי עד בקר דא בקר דאברהם

^ג מבואר לפי רבינו שגם אצל בועז ע"י הדחק של הלילה שלמד תורת אמת שעי"ז נצח את יצרו אזי בבקר נתבטלו כל הדינים מהדיבור שעי"ז יכול היה לעשות בה מאמר דייקא וליבם אותה. דהיינו שעי"ז מיד ובקלות מצא את טוב הגואל ומיד סרב לגאול ויכול היה בועז לגאול בלי קטרוג על זיווג הקדוש שעל ידו נולד זרע משיח ודוד שהרווה להקב"ה בתשבחות ודיבורי אמת. כידוע שעל כל הולדת משיח יש קטרוג נורא עד שבדרך כלל נעשה בלבוש של עבירה כמו יהודה ותמר וכיו"ב דוד ובת שבע וגם כאן היה העלמה נוראה כשצדיק הדור נושא גיורת ועוד מואבית, אבל אע"פ מכח החוט של חסד בבקר שאחרי הלילה נעשה המתקה.

^ד הולדת זרע המשיח שיהיה המיוחד בתיקון הברית כמבואר בתורה לב תנינא, בכל הדורות נמשך בדרך של העלמה גדולה שנדמית לפגם הברית דייקא. וכגון הולדת מואב מלוט ובתו הפחות צנועה דייקא ושקראה לבנה על שם אביה. ומעשה יהודה ותמר שנדמה לזנות כשהולידו את פרץ ומבואר בשער הפסוקים שער ואונן נתגללו בסוד היבום של תמר בפרץ זרח. נמצא שפרץ שממנו יצא זרע משיח (רות ד' יח) הוא ער אותיות רע שהקב"ה המיתו בגלל מעשיו הרעים. ורות היא נכדתו של בלק הרשע ממואב הנ"ל שגם נאסרו לבא בקהל ישראל, ועדיין לא נפסק אם מואבית כן מותרת לבא בקהל. ועל כן בהולדת ישי את דוד נסתפק אם הוא מותר לבא בקהל לכן פרש מאשתו הישראלית והתכוין לשפחות שהערימה עליו והודיעה לאשתו שבאה תחתיה ונולד דוד שעד ששמואל הנביא משחו למלך כולם החזיקוהו לממזר.

^ה תהילים פרק פג (א) שיר מזמור לאסף: (ב) אלהים אל דמי לך אל תתירש ואל תשקט אל: (ג) כי הנה אויביך יחמיו ומשנאיך נשאנו ראש:

^ו תהילים פרק ל (יב) הפכת מספדי למחול לי פתחת שקי ותארגני שמחה: (יג) למען ימרה כבוד ולא ידם ידוד אלהי לעולם אודך:

מצודות דוד – (יג) למען יזמרך – ובעבור זה יזמר לך הנשמה ולא ישתוק מן הזמר ואודך לעולם:

^ז איוב פרק לח (ד) איפה היית ביסדי ארץ הגד אם ידעת בינה: .... (ז) ברן יחד כוכבי בקר ויריעו כל בני אלהים:

מצודות דוד (ז) ברן יחד – חוזר על איפה היית האמור בתחילת הענין לומר איפה היית בעת ירננו יחד כל כוכבי בוקר הם מערכות השמים וכל בני אלהים הם המלאכים המניעים אותם יריעו לשמי וכאומר וכי לא תשכיל לדעת זאת כאלו היית שם וראית שהמה כולם נכנעים לי ועול מוראי עליהם ומה זה תאמר מדוע משדי לא נצפנו עתים (איוב כד):

מצודות ציון (ז) ברן – מל' נגה. כוכבי בקר – הוא כמו כוכבי אור כי בקר ואור אחד הוא והכוונה היא על כוכבי לכת המאירים ביותר וכן הללוהו כל כוכבי אור (איוב א):

^ח תהילים פרק קכב (א) שיר המעלות לדוד שמחתי באמרים לי בית ידוד גלף: (ב) עמדות היו רגלינו בשעריך ירושלים: (ג) ירושלים הבנויה בעיר שחברה לה יחדו:

פרש"י – (א) שמחתי באומרים לי – שמעתי בני אדם שאומרים מתי ימות אותו זקן וימלוך שלמה בנו ויבנה בית המקדש ונעלה לרגל ואני שמח: (ב) עומדות היו רגלינו – במלחמה בכל מקום בשביל שעריך ירושלים שעוסקין בהן בתורה: (ג) ירושלים הבנויה – כשיבנה שלמה בני בית המקדש בתוכה תהא בנויה בשכינה ומקדש וארון ומזבח. כעיר שחברה לה – כשילה שדימה הכתוב זו לזו שנאמר (דברים י"ב) אל המנוחה ואל הנחלה מנוחה זו שילה נחלה זו ירושלים, ורבותינו אמרו יש ירושלים הבנויה בשמים ועתידה ירושלים של מטה להיות כמותה:

כמו רגלי המחשבה כי מוליך את מחשבתו מהפנים אל החוץ, **כמ"ש** (ישעיה מא) ^ט **צדק יקראהו לרגלו** פשט הפסוק מדבר באברהם אבינו שהיכן שהלך היה כדי לעשות צדק, ורבנו מוצא כאן רמז שצדק נקרא רגל, **וכמ"ש** (תהלים נח) ^י **צדק תדברון** פשט הפסוק האמנם נאלם מפיכם הצדק שהיה לכם לדבר והמישרי שהיה לכם לשפוט הצדק אשר תדברון, ורבנו מצא כאן רמז שהדיבור נקרא צדק, וזו השלמת הראיה שהדיבור נקרא רגל, דהיינו כי רגל בחי' צדק וצדק בחי' דיבור. ורבנו ממשיך לבאר סיום הפסוק מתהלים הנ"ל עומדות היו רגלינו, על ידי **בְּשַׁעְרֵיךָ יְרוּשָׁלַיִם**, דהיינו **ע"י התורה, כפירוש רש"י** שם על הפסוק הנ"ל (והוא **מדברי רז"ל מכות י'**) ^{כא}: ולפי רבינו רומז דוד המלך בתהלים הנ"ל כיצד מתקנים ומעלים את הדיבור שיהיה לו עמידה ע"י עסק התורה מתוך הדחק שזה בחי' לילה כנ"ל.

אות ה

אחר שביאר **באות ב'** שדבור פגום נעשה סערה שממנה כל הקטרוגים והניסיונות והצרות שבאים על האדם וע"כ עד שמתקן את הדבור א"א לו לזכות דביקות ועל ידו לאור התפילין, ביאר **באות ג'** שכדי לתקן את הדבור צריך להעלותו לשרשו בגבורות, והתחלת עלייתו היא מראשו דהיינו מהאמת שבו **ובאות ד'** באר שכדי שנוכל להעלות את הדבור מראשו צריך להכניע את הקץ כל בשר שרוצה לינק מהדיבור ולא נותן לו להתפלל, זה ע"י עסק התורה בשעת הדחק דהיינו בחי' לילה ע"י בבקר מסתלקים כל המקטרגים ונמשך עליו חוט של חסד ויכול להתפלל בלא מניעות. ^{כב}

עתה יבאר מה שהתחיל באות ג' כיצד מעלה את הדבור מראשו, לשרש הגבורות, ע"י שמדבר בשלהבת הגבורות שבלב דבורי אמת, ע"י זוכה לבינה דהיינו להתעוררות לתשובה, שרואה פחיתותו ורוממות הש"י, וזוכה לבושה ויראה, וכשמתגלית במצחו הוא אור התפילין.

וכשמעלה את הדיבור לשרשו, היינו לגבורות, ומתחיל לדבר בינו לבין קונו בשלהבת

הגבורות בהתלהבות והתעוררות גדולה, **ומעורר את עצמו לעבודת הש"י** בהתבודדות, להרבות כבוד השם ית' בכל רגע, **אזי נכנס אור שורש של הגבורות,**

זוה בחי' רשימו שבלב ז"א. שנכנס בראש דברך אמת, היינו בראש המלכות, כשהיא יושבת בזרוע שמאלי:

היינו חמימות הלב. וזה רמז בכוונות האריז"ל בפע"ח שכתב שם – **כי שורש הגבורות הם בלב** בבחי' הבינה ששם שרש התעוררות הדין, כמו שרואים בחוש שהמח הוא יבש וקר וכל ההתפעלות והתרגשות וחמימות מתחיל בלב, **כמ"ש** (תהלים

לט) ^{כג} **"חם לבי בקרבי בהגיגי וכו'** תבער אש", פירוש ע"י שחם לבי בקרבי ע"י בהגיגי דהיינו דבורי בוערת אש בחי' שלהבת הגבורות המתעוררים בשרש הדינים שבבינה ומתגלים בדבור פה. **ושם** בבינה שהיא בחי' הלב **שורש אמיתי של האמת של הדיבור** ^{כד} על כן כשמדבר מהלב משלהבת הגבורות הקדושות

^ט ישעיה מא (ב) מי העיר ממזרח צדק יקראהו לרגלו יתן לפניו גוים ומלכים ירד יתן כעפר חרבו קש קש נדף קשתו:

^כ פרש"י – (ב) מי העיר ממזרח – אותו שצדק יקראהו לרגלו מי העיר את אברהם להביאו מארם שהוא במזרח וצדק שהיה עושה היא היתה לקראת רגליו בכל אשר הלך. יתן לפניו גוים – מי שהעירו ממקומו להסיע הוא נתן לפניו ארבעה מלכים וחילותיהם. ירד – ירדה. יתן כעפר חרבו – רמא כעפרא קטולין קדם חרביה, נתן את חרבו ועושה חללים רבים כעפר ואת קשתו נתן מרבה הרוגים וגופלים כקש נדף:

^{כא} תהילים פרק נח (ב) האמנם אלם צדק תדברון מישרים תשפטו בני אדם:

^{כב} פרש"י – (ב) האמנם – לשון אמונה הוא האמנם אלם צדק תדברון וגו', מזמור זה אמר על שבא אל המעגל אשר שאול שוכב שם ולקח את החנית ואת הצפחת והלך לו וקרא הלא תענה אבנר (שמואל א כ"ז) כלומר הלא יש לך עתה להוכיח לשאול ולהראותו שעל חנם הוא רודפני שאילו רציתי הרגתיו וכך אמר בשירו האמנם נאלם מפיכם הצדק שהיה לכם לדבר והמישרי' שהיה לכם לשפוט הצדק אשר תדברון:

^{כג} מכות י'. א"ר יהושע בן לוי מאי דכתיב: עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים? מי גרם לרגלינו שיעמדו במלחמה? שערי ירושלם שהיו עוסקים בתורה.

^{כד} ואולי אפ"ל שזה בחי' תיקון עולם התווה עולם הקלקול בחי' נקודים ע"י הארת ה"חסד לאברהם" שהיה תחילת עולם התיקון עולם התורה שתחילה למדוהו כליותיו תורה והתחיל להוציא את העולם מאפלים שנות התווה שהיו בתחילתו והכי נמי כאן ע"י התורה מתגלה חסד לאברהם ומכניע את הקץ כל בשר שהוא בחי' עולם התווה עולם הנקודים אורות שיצאו מהעינים ושברו את הכלים להיות רואה חוב בכל אחד וכדלקמן (אות ו') קין הביא מפסולת דהיינו שראה חוב בכל אחד. ולכן התגלות האור הוא במצח כמבואר באוצרות חיים שער הברורים פ"ב שהאור חדש שבא לתקן את עולם התווה יצא מהמצח. והיינו מצח הרצון וההשתוקקות אליו ית'.

^{כה} תהילים פרק לט (ד) חם לבי בקרבי בהגיגי תבער אש דברתי בלשוני:

^{כה} מצודות דוד (ד) חם לבי – הלב אשר בקרבי נתחמם מאד מאש החלי. בהגיגי – כשהגה יוצא מפי בוערת כאש כי ההבל חם מאד. דברתי בלשוני – מוסב על תבער אש לומר תבער כאש כשאדבר בלשוני וכפל הדבר במ"ש:

^{כז} דהיינו שהדבור שהוא מלכות מאיר בו אמת דהיינו מזעיר אנפין כשמקבל מוחין מבינה.

שבלב אזי הם דבורי אמת, **כמ"ש** (שם טו)/צ"ה **ודובר אמת בלבבו** צ"ו כי האדם בליבו מרגיש האמת, ורק בחוץ כלפי העולם מתגבר השקר ע"י פניות ונגיעות. אמנם יש בחי' שקר שבלב ע"י קלקול המדמה ועיין תורה קנו שעל זה נאמר כל אשר בא באש יבוא באש שע"י דבורים חמים של אמת שורף את החמימות היצירה של העבירות (דהיינו את קלקול המדמה שבלב).

ואז כשמתחיל לעורר עצמו לעבודת השם כנ"ל **ומתחיל לדבר בחמימות שבלב, דבר אמת שבלב. וכשמדבר בהתבודדות בינו לבין קונו דברי אמת שבלבו, בהתעוררות בתשובה** דבורי אמת הבאים משלהבת הגבורות הקדושות שבלב מעוררים את ליבו לתשובה שהיא מאור הבינה שהיא עולם התשובה, **ורואה פחיתותיו וגדולת הבורא** צ"ו כי זה עיקר הארת הבינה דהיינו עולם התשובה להבין פחיתותו כלפי גדולת הבורא. **כי עד עכשיו השליך חטאתיו אחר כתיפיו, ולא עיין בהם** עד כמה נורא הדבר להיות חוטא בבית המלך כפי שעתה זכה עוד יותר להבין גדולתו, ועד מה הוא נמצא מאד, **ועכשיו כשיודע אותם ומשיב אל לבו, אזי נכנס בו בוש גדולה על גודל פשעיו, כנגד רב ושליט עקרא ושרשא דכל עלמין.** (צ"ח)

והבושה הזאת עדיין איננה בפועל, היינו שהבושה הוא בפנימיות הלב שמרגיש כאב כשמגלה את גודל טעותו, ומתבייש בה מאד בלבבו, **ואין מתגלה על פניו, אע"פ שבאה להתפעלות הלב אינה יוצאת ומתגלה בחוץ, רק אחרי שנפרד לגמרי מהרוח שטות, מכח תשובה, דהיינו השתנות, כמ"ש** (תהלים טט)/צ"ט **פְּסֶתֶה כְּלִמָּה פְּנִי. כי זאת הבושה** שהיא רק בפנימיות היא קודם התשובה, אלא כשרק הבין שצריך לשוב וזממן עצמו לשוב כמבואר בתורה ו' שהיא הארת שם אהי-ה שבבינה, ועדיין הוא עם בגדיו הצואים. **וזו ידוע** ק"ו **אין דומה בן כפר** הדר רחוק מארמון המלך **לבן כרך** דהיינו עיר הגדולה מקום מושב המלך, **כל**

צ"ה **תהלים פרק טו** (א) מזמור לְדָוִד יְדָוֶד מִי יָגוּר בְּאֶהְלֶךָ מִי יִשְׁפֹךְ בְּהַר קְדֹשֶׁךָ: (ב) הוֹלֵךְ תָּמִים וּפְעֵל צֶדֶק וְדַבֵּר אֱמֶת בְּלִבָּבוֹ:

צ"ו **עיין לעיל** תורה לה אות ו' שחז"ל במכות כד למדו מכאן חיוב לנהוג במו"מ כפי שהוסכם בליבו וכן נפסק להלכה אע"פ שמצד הדין דברים שבלב אינם דברים ומדה זו ידוע בשם מדרתו של רב ספרא שהיה מיוחד בזה. ועי"ש שזה בחי' אמא מסככא על בניה והאמת הזו נעשית חשמל לשמור על אמונתו.

צ"ז **מלשון רבנו** משמע שמהכרת פחיתותיו בא להכרת גדולת הבורא ולא להפך ועיין ספר תשואות חן לרבי גדליה רבינוביץ בליקוטים (ד"ה שמעתי מפי קדוש) משמע מרבי זושא מאנפולי שהתוכח בזה עם אחיו רבי אלימלך האם מגודל שפלותו יכיר גדולת הבורא או להפך מהכרת גדולת הבורא יבוא להכרת שפלותו ושאלו את הרב המגיד מוהר"ד זצוק"ל ואמר אלו ואלו דברי אלקים חיים אבל המדרגה שחושב שפלות עצמו תחילה היא גדולה יותר. ע"כ. והיינו כדברי רבנו כאן.

וצ"ע **דבריו** שאלו ואלו דא"כ כי איך אפשר להכיר גדולת הבורא שלא מתוך הכרת שפלותו לפי המבואר בדברי רבנו בתורה פג תנינא ומ' תנינא עה"פ אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני הרי שהשגת הבורא היא רק כפי השגת שפלותו דהיינו רק זו החכמה כשמשיג שהשגתו ית' באמת היא רחוקה ממנו. ואולי כוונתו שהרי כשזוכה להכיר גדולתו אזי מכיר עוד יותר בשפלות עצמו ואזי מכיר יותר בגדולת הבורא וחוזר חלילה, אבל מה שאמר שאפשר להתחיל גם מגדולת הבורא נ"ל הכוונה מגדולת הבורא שכבר זכה לפי הכרת פחיתותו שיש לו כבר.

צ"ח **בתרלו הוסיף** בפנים בסוגרים (י"א שבכאן צריכין להעתיק ההגה השלישית ושוה בחי' שו"א מתקנא במלכות ולוקח לעצמו הרשימו שלו), וכן הוא בכת"י, והכל עולה בקנה אחד, וע' פע"ח

צ"ט **תהילים פרק סט** (ז) אֵל יְבִשׁוּ בִי קוֹיֵי אֲדָנָי יְיָדוֹד צְבָאוֹת אֵל יִכְלְמוּ בִי מִבְּקִשְׁיךָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: (ח) כִּי עָלִיךָ נִשְׁאֲתִי חֲרָפָה פְּסֶתֶה כְּלִמָּה פְּנִי: **מצודות דוד** (ח) כי עליך – החרפה שאני נושא היא בעבורך כ"א התחברתי עמהם למעול כך הייתי אהוב להם. כסתה – כפל הדבר במ"ש: **עיין חגיגה יג:** אמר רבא כל שראה יחזקאל ראה ישעיה למה יחזקאל דומה לבן כפר שראה את המלך ולמה ישעיה דומה לבן כרך שראה את המלך.

פרש"י – ראה ישעיה – כששרתה עליו רוח הקדש, כמה שנאמר ואראה את ה' יושב על כסא רם ונשא וגו' (ישעיהו ו) אלא שלא חש לפרש את הכל, שהיה בן מלכים וגדל בפלטיין, ובן כרך הרואה את המלך אינו נבהל ואינו תמה, ואינו חש לספר:

תוספות – לבן כפר שראה המלך – שצריך לו להביא סימנים לאחרים קודם שיאמינוהו לפי שראהו שלא במקומו ואין דרכו להתראות שם וה"נ אמר יחזקאל שראהו על נהר כבר לפיכך נתמהו שומעיו:

ועיין פירוש היעב"ץ על אבות – פ"ד מ"ד על מאמר חז"ל שם מאד מאד הוי שפל רוח – ....ודע כי המופת המובהק על האדם אם השי' לנגדו תמיד שזה פרי כל התורה כאומרו (דברים ו) את ה' אלהיך תירא ואותו תעבוד ובו תדבק, השפלות, וההפך הגאווה, **ואתן לך משל על זה משני אנשים להם אלף דינרים לכל אחד, והאחד בכפר אשר כל אנשיה לא ישיגו אלף דינרים, אין ספק אלא שיתגאה זה על אנשי הכפר, והשני דר בצור אשר סוחריה שרים, זה ישפל בעיניו עשרו והיה לאין.** כי מי שהוא רחוק מן השי"ת וממלאכיו ומחסידיו מתגאה על שלמטה ממנו, אמנם הצדיקים אשר השי"ת לנגדם תמיד ישפלו לנגדו עד עפר, כי בהביטם במעלת השי"ת ובמלאכיו ובחסידיו אשר מעולם ישפלו מאד בעיניהם, ואחד מ"א כללי התורה הוא (תהלים טו) נבזה בעיניו נמאס. וראה עדות שלמה המלך ע"ה על כל מה שאמרתי (משלי טו) לב צדיק יהגה לענות ופי רשעים יביט רעות, רחוק ה' מרשעים ותפלת צדיקים ישמע. יאמר כי לב הצדיקים יהגה תמיד במה שימשך ממנו ענוה ושפלות, אמנם הרשעים לא דיים אשר יגביהו לבם, כי גם יוציאו בפייהם גאותם עד שתמיד יביטו רעות, והסבה בזה כי רחוק מרשעים ה' ולא יהגו בו, אמנם הצדיקים ישמע ה' תפלתם מאשר הם קרובים אליו תמיד: (הובא גם בתולדות יעקב יוסף חיי שרה אות ג')

מה שמקורב ביותר אל המלך בושתו גדול ולגבי מלך מלכי המלכים ההתקרבות אליו היא השגת גדולתו, וכל מה שיודע ביותר בכבוד המלך, הוא בוש יותר מהמלך. וקודם התשובה, עדיין ידיעתו בקטנות, ע"ז בושתו אינו בפועל על פניו, כי חטאתיו מטמטמין שכלו וידיעתו, ע"י רוח שטות שבקרבו, כמ"ש (סוטה ג')/ק"א אין אדם עובר עבירה וכו' אלא על ידי שנכנס רוח שטות בלבו. הגה – וזה בחי' שז"א מתקנא במלכות ולוקח לעצמו הרשימו שלו: – ע"כ הגה.

אבל אח"כ כשעושה תשובה, ומסיר ממנו הטפשות, ונתוסף בו שכלו. אזי הוא מתבייש ביותר, ונתגלה הבושה על פניו, והבושה הזאת הוא בחי' אור התפילין, הגה – וזהו בחי' שע"י התפלה באין מוחין חדשים ואז יוצא הרשימו בבחינות תפילין כי ע"י הבושה הוא מתפלל ומבקש מחילה על עוונותיו: ע"כ הגה. שנתגלה על פניו במצחו/ק"ב. ועיקר התגלות הבושה היא במצח, כמ"ש לעומת זה (ירמיה ג') ומצח אשה זונה היה לך מאנת הכלם זונה היינו סוטה ופונה מהמלך וזו הסיבה לעזות מה שלא רואה לפניו את המלך, אבל הרואה את המלך בוש:

וזה פירוש הפסוק (משלי ב') אז תבין יראת ה', כמובא בזה"ק (בהקדמת התיקונים דף יג: יד.) [ק"ג] תפילין הם בחי' אמא על ברא דהיינו הארת אור הבניה שהיא אמא עלאה על הבן משפיע לו מוחין שזוכה על ידם לאור התפילין דהיינו יראת שמים, ואם לבניה תקרא [משלי ב' ג'] רוצה לומר שבפסוק זה רמוז שאמא היא כנוי לספירת הבינה/ק"ד.

וזה פי' הפסוק אז תבין, היינו ע"י בינה יתירה שיהיה אז בהכרת הבורא, על ידי זה יהיה יראת ה', היינו בחי' תפילין, כמו שאמרו חז"ל (ברכות ו')./ק"ה על הפסוק וראו כל עמי הארץ

ק"א סוטה ג. – ריש לקיש אמר אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות שנא' איש איש כי תשטה אשתו תשטה כתיב.

ק"ב צ"ע כיון שבמצח אין שום הבעה או תנועה ושינוי איך אפשר ליחס את הבושה או חוסר בושה למצח. ואולי לקרב קצת לשכל עפ"י הגדרת מדת העזות שהיא חוצפה ומשולל מראה וכל דלתות חתורות לפניו כמבואר בגמ' ב"ק כג. על הכלבים עוי נפש. כי מעיז פניו להיכנס היכן שאינו מורשה. לכן העו פנים מרים ראשו בשעה שעונה בעזות דהיינו שיוצא בהבטת עיניו אל אדונו ולא מתכנס בתוך עצמו לבחון עצמו כשמוכיחים אותו. ולעומתו הבוש משפיל ראשו ובוש מלהכנס אפילו להיכן שנקרא כמבואר בויקרא רבה א טו. שמשם רבינו סבר שאינו ראוי להכנס למשכן ביום חנוכתו כשירד עליו השי" להשרות שכניתו בתוכו. (ועיין קהלת יעקב – בכל פרצוף דקדושה במצח הוא הדעת, ובו גנוז היסוד של פרצוף של מעלה, כי כל יסוד שבפרצוף של מעלה גנוז בדעת שבפרצוף של מטה מהרב ז"ל, וכו' עי"ש) וכן בויקרא רבה הנ"ל כל מי שאין בו דעת (דהיינו בושה כנ"ל) נבלה טובה ממנו, נקט דעת דייקא.

עוד אולי אפ"ל כי לעז יש מצח נחושה, לכן עזות פנים נקרא בזה"ק (ויקהל ריח: תוקפא דמצחא, והתקיפות והנחישות היא בחי' נו"ה ששם נחלטים הדברים כידוע וכאן הם נו"ה שבבחי' המוחין דהיינו נו"ה דאמא (דסט"א) שנעשים חו"ב של ז"א (דסט"א) לכן הנחישות מתגלה במצח עיין קהלת יעקב מצח קרוב לאותיות נצח כי נצח והודו המשפיעים ליסוד נמצאים במצח (כמבואר בשער מאמרי רשב"י על אדרא זוטא)

עוד עיין זוהר ויקהל ריח: הנ"ל שלעומת תוקפא דמצחא עומד הטוב עין וצ"ע הקשר. ואולי עפ"י הגר"א שעין היא בחי' רגלין כמ"ש לתור את הארץ דהיינו בראיה והליכה. נמצא עזות שבעין היא הסתכלות למקום שחוץ לגבולו והכי נמי תקיפא דמצחא היא שמביט במוכיחו בלא בושה כנ"ל. והכי נמי הרע עין יוצא להביט חוץ לגבולו ומזיק בהסתכלותו. הפך הטוב עין ששומר עיניו והסתכלותו מביאה ברכה.

זוהר ח"ב דף ריח: תא חזי, בעז טב עינא הוה, תוקפא דמצחא לא הוה ביה לעלמא וכו'..... תא חזי, דהא אמרו דכל אינון תקיפי מצחא דלית להו כסופא, לית להו חולקא בעלמא דין ובעלמא דאתי, כל אינון תקיפי מצחא דהוה בהו בישראל, כד הוה מסתכל בהו ציץ, הוה מתברן לביהו, ומסתכלן בעובדייהו, בגין דציץ על את הוה קאים, וכל מאן דמסתכל ביה הוה מכסיף בעובדיו, ועל דא ציץ מכפרא על אינון תקיפי אנפין תקיפי מצחא. אטון דרוא דשמא קדישא דהוה גליפין על ציצא, הוה נהרין ובלטין ונצצין, כל מאן דהוה מסתכל בהוה נציצו דאתון, אנפין נפלין מאימתא, והוה אתבר לביה, וכדין ציצא מכפרא עלייהו, כגונא דא, כיון דאיהו גרים לתברא לביה ולאתכנעא מקמי מאריה. כגונא דא קטרת, כל מאן דארח בהוהא תנא, כד סליק ההוא עמודא מההיא מעלה עשן, הוה מברר לביה בברירו (דנהירו בחדוה). למפלח למאריה, ואעבר מניה וזהמא דיצר הרע, ולא הוה ליה אלא לבא חדא לקבל אבוה דבשמיא, בגין דקטרת תבירו דיצר הרע איהו ודאי בכל סטרין, וכמה דציץ הוה קאים על ניסא, אף קטרת, דלית לך מלה בעלמא למתבר ליה לסטרא אחרא בר קטרת.

ק"ג עי"ש שאינו מפורש אלא משמעות עפ"י המפרשים.

ק"ד וצ"ע כי בפסוק כתוב אם לבניה ולא אם. הביאור כי אם בחיריק לשון תנאי דהיינו שממעט ממה שקבל ואומר שיתקיים כך וכך רק בתנאי מסויים וזו תכונת האם שמבררת הטיפה שמקבלת מהאב – בחכמה, ובכח היינים שיש בה והצמצומים משלימה ובונה ממנה לקומה שלימה. (כעין זה שמעתי מרד"צ"ח)

ק"ה ברכות דף ו. אמר רבי אבין בר רב אדא אמר רבי יצחק מנין שהקדוש ברוך הוא מניח תפילין שנאמר נשבע ה' בימינו ובורוע עוזו בימינו זו תורה שנאמר מימינו אש דת למו ובורוע עוזו אלו תפילין שנאמר ה' עוז לעמו יתן ומנין שהתפילין עוז הם לישראל דכתיב וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך ותניא רבי אליעזר הגדול אומר אלו תפילין שבראש אמר ליה רב נחמן בר יצחק לרב חייא בר אבין הני תפילין דמרי עלמא מה כתיב בהו אמר ליה ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ ומי משתבח קודשא בריך הוא בשבחייהו דישאל אין דכתיב את ה' האמרת היום (וכתיב) וה' האמירך היום אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם שנאמר שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם שנאמר ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ.

כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך (דברים כח י') / **אלו תפילין שע"י שיש לאדם יראה אזי גם יראים ממנו**. והיינו בושה הנ"ל **כי היראה הוא הבושה** הכוונה ליראת הרוממות ולא ליראת העונש, ורוצה לומר שיראת הרוממות היא גם סיבה לבושה כמו שאמרו בגמרא (נדרים כ'). **ק"ו/ק"ח** יראת ה' על פניכם הכוונה לפסוק [שמות כ טז] בעבור תיהיה יראתו על פניכם, ודרשו חז"ל שם **זה הבושה, שהיא על הפנים, היינו בחי' תפילין ע"י בינה, שהיא אמא על ברא כנ"ל:**

וזה שאמרו חז"ל (ברכות יא) / ק"ט **תפילין נקרא ק"י פאר, שנאמר** [ביחזקאל כד יז] / **ק"יא** **פארך חבוש עליך שם הקב"ה אמר ליחזקאל הנביא שאשתו תמות ואע"פ שאבל אסור בתפילין לך אני מצווה שפארך דהיינו התפילין יהיו על ראשך וכן כל מנהגי האבל אסר עליו לנהוג כמבואר שם בפסוק. **ופאר הוא כלליות הגוונים** דהיינו שלשון פאר או מפואר בלשון הקודש הוא לא כל דבר יפה אלא דבר שהיופי שבו הוא מחמת שילוב רוב הגוונים שבו, **כי ההתפארות על ידי כלליות הגוונים, כמ"ש (ישעיה מט) / ק"ב** **ישראל אשר בך אתפאר** [ק"ג/ק"ד], דהיינו שהנביא בחר לשון אתפאר על ישראל **כי הם כלולין מגוונים סגיאין** דהיינו בכלליות כהנים לוויים וישראלים ויג שבטים ושישים רבוא וגם כל אחד בפרט כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם, וכשרבוי גוונים משתלב ויש שלום ביניהם אזי יש התפארות. **וזה שאנו רואים כשאדם מתבייש נעשה כמה גוונים** שבתחילה מאדים ואח"כ נעשה לבן כלשון חז"ל המלבין פני חבירו. **ובזה יכולים אנו להבין, אם יש לאדם יראת שמים היינו בושה, לאחר תיקון החטא כנ"ל לאחר שחזר בתשובה** והסיר הרוח שטות, **כשאנו מסתכלין על פניו ונופל עלינו ק"ט יראה ובושה, היינו שנמשך עלינו דעת בגדולת הבורא ית"ש. וזה פירוש הפסוק במשלי פ"ב הנ"ל אז תבין יראת ה', פירוש בזה****

ק"י דברים פרק כח (ט) / ק"מ ידוד לו לעם קדוש פאשר נשבע לה' כי תשמר את מצות ידוד אלהיה והלכת בדרךיו: (י) וראו כל עמי הארץ כי שם ידוד נקרא עליך ויראו ממך:

ק"י יבמות עט. וירושלמי קדושין פ"ד ה"א, ושם סנהדרין פ"ו ה"ג, דברים רבה ג ד.

ק"י נדרים כ. – תניא (שמות כ-כ) בעבור תהיה יראתו על פניכם זו בושה לבלתי תחטאו מלמד שהבושה מביאה לידי יראת חטא מיכן אמרו סימן יפה באדם שהוא ביישן אחרים אומרים כל אדם המתבייש לא במהרה הוא חוטא ומי שאין לו בושת פנים בידוע שלא עמדו אבותיו על הר סיני.

רבנו ניסים – מלמד שהבושה מביאה לידי יראת חטא. דעל פניכם משמע בושת פנים וכתוב בתריה לבלתי תחטאו: לא עמדו אבותיו על הר סיני. שהרי נתן טעם למעמד הר סיני לבעבור תהיה יראתו על פניכם וכתוב (דברים כט) את אשר ישנו פה היום ואת אשר איננו פה ומי שאין לו בושת פנים אינו מזרעם:

ק"ט ברכות יא. – א"ר אבא בר זבדא אמר רב אבל חייב בכל המצות האמורות בתורה חוץ מן התפילין שהרי נאמר בהם פאר שנאמר ויחזקאל כד-יז) פארך חבוש עליך.

פרש"י – אמר רבי אבא – אע"פ שטרוד בצערו חייב בכל המצות חוץ מן התפילין שנאמר בהם פאר ליחזקאל פארך חבוש עליך וגו' וכיון דבעו פאר ואבל מתגלגל בצערו בעפר אין זה פאר:

ק"י גם בדפריד נקרא, ומתירלו - נקראין

ק"א יחזקאל פרק כד – (טז) בן אדם הנני לקח ממך את מחמד עיניך במגפה ולא תספד ולא תבכה ולא תבוא דמעתך: (יז) האנק דם מתים אבל לא תעשה פארך חבוש עליך ונעליך תשים ברגליך ולא תעשה על שפם ולחם אנשים לא תאכל:

פרש"י – האנק. התמקמק בשתיקה שוא"ש דמוני"ץ בלע"ז: **פארך.** תפילין כל אלה מצות אבליים ואתה חילוף אבל אסור בתפילין וסנדל וחייב בעטיפת הראש ומברין אותו סעודה ראשונה משל אחרים:

ק"ב ישעיה פרק מט (א) שמעו א"י אלי והקשיבו לאמנים מרחוק ידוד מבטן קראני ממעי אמי הזכיר שמי: (ב) וישם פי פחרב תדה בצל ידו הקביאני וישמיני לחץ פרוור באשפתו הסתייני: (ג) ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר:

פרש"י – (א) מבטן קראני – משאני בבטן עלתה לפניו במחשבה להיות שמי ישע"י להנבא ישועו ונחמו:

מצודות דוד – (ג) עבדי אתה – מזומן אתה לשליחותי כעבד לאדון. ישראל – הרי אתה לפני ככל המון ישראל אשר אתפאר בך כמו בכולם:

ק"ב * זוהר יתרו צ:

ק"י זוהר יתרו דף צ: לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב, אמר רבי יוסי, מאי טעמא, משום דכתיב (חגי ב ח) לי הכסף ולי הזהב, אף על גב דלי הכסף ולי הזהב לא תעשון אתי, אתי כלומר אתי. אמר רבי יצחק, כתיב (ירמיה יו) מאין כמון יהו"ה גדול אתה וגדול שמך בגבורה וגו' (גדול אתה וגדול שמך) גדול אתה היינו לי הכסף, וגדול שמך בגבורה, היינו ולי הזהב, אלץ תרין גוונים לא מתחזיין ולא מתפארין בר כד אינון גליפין באתר חזר, באן אתר אתגליפו, בישראל, כאן אתחזון גוונים לאתפארא, כמה דאת אמר (ישעיה מט ג) ישראל אשר בך אתפאר.

ק"ט בדפריד – עליו, ובתירלו - עליו (נוסח אחר עליו כתיב), ובתשכט - עליו (וצ"ע איך ליישב הגרסא עליו)

תבין שיש לו יראת ה', ודעת אלקים תמצא [קט"ז], היינוקיי כשימצא גם לך דעה קיי בגדולת הבורא, היינו בושה ויראה. וזה בחי' הפסוק דברים פכ"ח הנ"ל וראו כל עמי הארץ וכו' ויראו ממך, היינו שנמשך עליהם גם כן יראה :

סיכום מה שלמדנו

עד כאן נתבאר כיצד זוכים לאור התפילין שהוא הסימן שזכה לדביקות באמת. אות א- מבאר שעיקר היא הדבקות, והסימן לזה הוא התפילין דהיינו בושה המתגלה במצחו אות ב- מבאר שכדי לזכות לתפילין צריך לתקן את הדבור תחילה ומבאר איזה מזיקים נוראים אדם בורא בדבור פגום, שמונעים ממנו את הדבור הקדוש, שעל ידו זוכים לדבקות. וצריך לכופף את הדבור לקדושה. אות ג' מבאר שתחילת תיקון הדבור הוא מראשו דייקא דהיינו מהדבור המתוקן ולא מהפגום. (אע"פ שבאות ב' אמר אסרי לגפן עירו, זה כנראה סור מרע, אבל העשה טוב צריך להתחיל מהראש) אות ד' מבאר שלבטל את המזיקים שנבראו ע"י דבוריו הפגומים ומונעים ממנו את הדבור הקדוש זה ע"י לימוד בשעת הדחק שהוא בחי' לילה זמן שליטת המזיקים הנ"ל, כי כשיוצא מהדוחק זה בחי' הבקר אור וכל מארי דדינים מסתלקים. כמאה שע"י הלימוד בזמן נכנעים וע"ז בבקר מסתלקים לגמרי באות ה' מבאר כיצד מעלה את הדבור מראשו, ע"י שמדבר בשלהבת הגבורות דבורי אמת מלבו, וזה תיקון הדבור. ומדבורי אמת שיצאו מפיו הוא מתעורר לתשובה, ואזי נקרא בחי' בן כפר, שהבושה שלו מהמלך בבחי' בכח, עד שזוכה לתשובה שלימה, אזי נקרא בן כרך, ואזי מתגלה בושה על פניו, והוא אור התפילין סימן לדביקות האמיתית.

מההגהות שרשם רבנו בצידי התורה את הקטע מפרי עץ חיים השייך לדבריו. מבואר שמהלך הנ"ל הוא פירוש לכוונות תפילין.

היסוד שם הוא שהדבור של האדם והאדם עצמו הם בחי' שני פרצופים ותחילה ניתקן המלכות דהיינו הדבור ע"י הלימוד בלילה וע"ז בבקר מסתלקים הדינים לגמרי ואזי הדבור עולה לשרשו בזרוע ז"א, שהוא כנגד הלב שם הגבורות ומתחיל לדבר בשלהבת הגבורות שבלב ומקבלת המלכות שראשה כנגד הלב רשימו של אמת מהלב דהיינו דבורי אמת מלבו בשלהבת הגבורות. ומסתמא רומז לפסוקי דזמרא. עד כאן תיקון הדבור. והאדם ששומע דבורי אמת שיוצאים מפיו בבחי' שכינה מדברת מגרוננו, הוא מתעורר בתשובה וזה בחי' מה שכתוב בכוונות שז"א מקנא במלכות ולוקח את הרשימו של אמת הנ"ל גם לעצמו ואזי הוא מתבייש מהשגתו הקודמת וזו הבושה היא בכח כי עדין שלא זכה לתשובה שלימה אלא רק זימן עצמו לתשובה ועדיין הבגדים הצואים ומדות רעות בו ועד שיתקן כל מדותיו בבחי' מט ימי הספירה ע"י הבזיונות שיבואו עליו כמבואר בתורה ו' כל ימי ההמתן, עד שזוכה להכנס בכל מט שערי התשובה ובחמישים זכה לתשובה שלימה ואזי הבושה מתגלית על פניו וזה אור התפילין סימן לדביקות.

וענין הקנאה הנ"ל שהוא ההתעוררות בתשובה של ז"א ע"י הדברי אמת ששמע מפיו נראה שזה נעשה בתחילת ברכות ק"ש עד עמידה ובעמידה זוכה למוחין בחי' שלימות התשובה דהיינו אור התפילין. וזוכה לבושה ועל כן אחרי עמידה מבקש בוידוי והתחנן מחילה על השגתו הראשונה.

אות ו

קט"ז סוף הפסוק הנ"ל

ק"י בתקפא כתוב היונו ובתולו תוקן

ק"ח דפורי דעה ומתולו דיעה

ומשה (ק"ט) **ג"כ** (קכא) **זכה לאור התפילין**, הכוונה שאחרי חטא העגל זכה יותר ממה שהיה לו קודם **כמ"ש בזוהר** (בהשמט' בראשית רסב.) **קכב/קכג** שכוונת הפסוק **ויתנצלו את עינים קבד** [קכה]/קכו] דהיינו שאחרי חטא העגל נצטוו בני ישראל להוריד את הכתרים שקבלו כשאמרו נעשה ונשמע, מבאר הזוהר **דא תפילין** דהיינו שכל ישראל במתן תורה זכו באור התפילין כמבואר בגמ' שכשאמרו נעשה ונשמע ירדו מלאכים והניחו בראש כל אחד שני כתרים, וכ"ש שמשוה רבנו זכה בזה מסתמא עוד קודם. ולפי המהלך הנ"ל מאות ב' עד ה' ישראל זכו באור התפילין דהיינו יראה ובושה, ע"י בחי' התורה שקיימו בדוחק מצרים, וכשיצאו זה בחי' בקר דאברהם, ואזי בעלי הדין טבעו בים סוף, וישראל אמרו שירת הים בשלהבת הגבורות דבורי אמת מהלב. וזכו להעלות את הדבור לשרשו. ואזי נתעוררו בתשובה כבן כפר ובשבעות השלימו מט ימי ספירה בתשובה כשנכנסו לשער הנ' בשבעות ונעשו בחי' בן כרך, וזכו ליראה ובושה גדולה כמ"ש/קכו] מי יתן והיה לבבם זה ליראה אותי וכו' כל הימים. אלא שבחטא העגל אבדו את הבושה הזו אור התפילין, וכל האורות שכל ישראל אבדו זכה בהם משה רבנו כמ"ש **ומשה יקח את האוהל** [קכח], פשוטו של מקרא שיצא לדור מחוץ למחנה ובגמ' סנהדרין קי.קכט] שהיה בגלל שחשדוהו באשת איש, ובגמרא שבת פח.קל] עפרש"י שם דרשו יקח את האהל **שלקח אותן האורות** אור התפילין שנלקחו מכל בני ישראל, דהיינו שחז"ל דרשו אהל **מלשון** אור כמ"ש (איוב כט) **קלא**] **בהלו נרו עלי ראשי**. (עיין בזוהר בראשית דף נב ע"ב /קלב] כי תשא קצג

ק"ט **בכתי ליתא לחיבת ג"כ**

קכ גם בדפ"ר ומשה ג"כ זכה ובתשכט מחק ג"כ וכתב ומשה זכה (עפ"י הערה הנ"ל של הסטנדרט שמצא בכתי')

קכא **נראה הכוונה** לכד מאדם הראשון שזכה ע"י תשובה שעשה אחרי החטא וקין שזכה ואיבד, ובני ישראל שזכו בהר סיני כשאמרו נעשה ונשמע ואיבדו בחטא העגל ומשה רבנו גם כן זכה עוד במה שישראל איבדו. כדי שישראל יביטו בו ויחזור להם מכוחו כמ"ש לקמן ויראו מגשת אליו. ולקמן יתבאר שזכה עוד כשעלה לקבל לוחות שניות.

קכב בתקפא כתוב (בהשמט' בראש' רנ) ובתשכט תיקן

קכג **זוהר** – השמטות כרך א (בראשית) דף רסב עמוד א – ות"ח ישראל כד עבדו עגלא ואפרישו ברכאן מהאי הר חרב דאפרישו מניה וא"ו וקציצו בנטיעות באינין נטיעין מה כתיב (שמות ל"ג) ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב, ההוא עדי עלאה תפלין דרישא ודרעי דשוויין ביד כהה אעדיאו מנהון, ומאן אתר אתייהיב לון מהר חורב כד אודווג בה וא"ו והשתא (משלי ט"ז) נרגן מפריד אלוף ואתערעו עליהון חרב,

קכד דפ"ר עדיים, ומתללו - עדים

קכה כי תשא לג ו'

קכו **שמות פרק לג** (ה) ויאמר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה אָמַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִתְּם עִם קִשָּׁה עֲרַף רַגְעֵךְ אֶחָד אֶעֱלֶה בְּקִרְבְּךָ וְכִלְיֹתֶיךָ וְעֵתָה הוֹרֵד עֲדֶיךָ מֵעֲלֶיךָ וְאִדְעָה מַה אֶעֱשֶׂה לָּךְ: (ו) ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב: (ז) ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה הרחק מן המחנה וקרא לו אהל מועד והיה כל מבקש יְהוָה יצא אל אהל מועד אשר מחוץ למחנה: (ח) והיה כצאת משה אל האהל יקומו כל העם ונצבו איש פתח אהלו והביטו אחרי משה עד באו האהלה:

קכז דברים פרק ה (כו) מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אתי ולשמר את כל מצותי כל הימים למען ייטב להם ולבניהם לעלם:

קכח שם בפסוק ו' הסמוך להנ"ל

קכט **סנהדרין קי**. – (במדבר טז-ד) וישמע משה ויפול על פניו מה שמועה שמע אמר רבי שמואל בר נחמני א"ר יונתן שחשדוהו מאשת איש שנאמר ותהילים קו-טז) ויקנאו למשה במחנה א"ר שמואל בר יצחק מלמד שכל אחד ואחד קנא את אשתו ממה שנאמר (שמות לג-ז) ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה.

פרש"י – קנא לאשתו. אל (הסתר) ותסתד. י' עם משה. קניו היינו התראה: ונטה לו מחוץ למחנה. יצא מחוץ למחנה שלא יחשדוהו עוד:

קל **שבת פח**. – דרש ר' סימאי בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע באו ששים ריבוא של מלאכי השרת לכל אחד ואחד מישראל קשרו לו שני כתרים אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע וכיון שחטאו ישראל ירדו מאה ועשרים ריבוא מלאכי חבלה ופירקום שנאמר (שמות לג-ו) ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב א"ר חמא בר' חנינא בחורב טענו בחורב פרקו בחורב טענו כדאמרן בחורב דכתיב **ויתנצלו בני ישראל וגו'** א"ר יוחנן וכולן זכה משה ונטלן דסמיך ליה ומשה יקח את האהל אמר ר"ל עתיד הקב"ה להחזירן לנו שנאמר (ישעיה לה-י) ופרויי ה' ישוּבוּ וּבאו ציון ברנה ושמתח עולם על ראשם שמחה שמעולם על ראשם.

פרש"י – ומשה יקח. אותו עדי לשון אחר את האהל לשון בהלו נרו (איוב כט) והוא היה קירון עור פניו:

קלא **איוב פרק כט** (א) ויִסָּף אִיּוֹב שְׂאֵת מְשָׁלוֹ וַיֹּאמֶר: (ב) מִי יִתְּנֵנִי בְּיַחַד קָדְם כִּימֵי אֱלֹהִים יִשְׁמְרֵנִי: (ג) בְּהֵלוֹ נְרוֹ עָלַי רֹאשִׁי לְאוֹרוֹ אֶלְךָ חֲשֵׁךְ:

רש"י (ג) בהלו נרו – לשון אור ושמחה. לאורו – הייתי הולך בכל חשך וצרה שהיתה באה לעולם לי היה אור:

קלב **זוהר בראשית דף נב**: כגוונא דא עד לא חבו ישראל בשעתא דקיימו ישראל על טורא דסיני אתעבר מנייהו וזהמא דהאי חויא דהא כדין בטול יצר הוה מעלמא ודחו ליה מנייהו וכדין אתאחידו באילנא דחיי וסלקו לעילא ולא נחתו לתתא כדין הווי ידעין וחמאן אספקלריאן עלאין ואתנהרין עיניהו וחדאן למנרע ולמשמע קול עליון של ז"ל וכדין חגר לון קודשא בריך הוא חגורין דאתון דשמיה קדישא דלא ייכול לשלטאה עלייהו האי חויא ולא יסאב לון בקדמיתא כיון דחטאו בעגל אתעבר מנייהו כל אינון דרגין ונהורין חויא בישא כוא מללך אמנת ואזכות עליונים של ז"ל ואתעברו מנייהו אנון חגירו מוויינין דאתעברו משמא עלאה קדישא ואמישכו עלייהו חויא בישא כוא מללך אמנת כמלקדמין וגרמו מותא לכל עלמא, ולבחר מה כתיב (שמות לג) וירא אהרן וכל בני ישראל את משה והנה קרן עור פניו וייראו מגשת אליו, ת"ח מה כתיב בקדמיתא (שם י"ד) וירא ישראל את היד הגדולה וכלהו חמאן והרין עלאין ומתנהרין באספקלריא דנהרא דכתיב (שם ב) וכל העם רואים את הקולות ועל ימא הווי חמאן ולא דחלין דכתיב (שם ט"ו) זה קלי ואנוהו, לבתר דחטו פני הסרטור לא הווי בלכין למחמי דכתיב (שם ל"ד) וייראו מגשת אליו ת"ח מה כתיב בהו (שם ל"ג) ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב דאתעבר מנייהו אינון מוויינין

ע"ב) [קלג] / קלד. נמצא שהבזיון שגרם לא לקחת את אהלו ולצאת מהמחנה, הוא בעצמו גרם לו לקחת את אהלו דהיינו אור התפילין/קלה שאבדו כל ישראל, כי הבושה היא אור התפילין.
וזהו שנאמר במשה רבינו אחר שירד עם לוחות שניות/קלו (שמות לד) / קליו **כי קרן עור פניו**, ואומר רבינו שהתורה נקטה לשון קרן/קלח, לרמוז שמדובר בעור המצח, **ע"ש** על שם המסופר בגמ' חולין דף ס. **קרן אחת היה לו במצחו** [קלט] / קמ של השור שהקריב אדם הראשון/קמא כשחזר בתשובה, ולקמן מבאר רבינו שהכוונה שעל ידי שהקריב קרבן כששב בתשובה זכה בעצמו שקרן עור פניו **זה בחי' תפילין** דהיינו בושה, **שהוא במצח** הכוונה לאור התפילין שהיא הבושה המתגלית במצח, אבל התפילין עצמם מעל המצח, בראש דייקא מקום שראשו של תינוק רופס, ואסור שיצא לחוץ מסוף שרשי השערות, כמבואר בש"ע אור"ח סימן כז סעיף ט/קמב. **ועי"ז בני ישראל ויראו מגשת אליו** [קמג], **כי האיר עליהם היראה** של משה רבנו, כנ"ל שמי שיש עליו תפילין דהיינו יראה ובושה מהקב"ה, אזי גם נופל יראה על הרואה אותו, **כמ"ש אז תבין יראת**

(דאתחברו בהו ד"א דאתחגרו בהון) בטורא דסיני בגין דלא ישלוט בהו ההוא חויה בישא, כיון דאתעבר מנייהו מה כתיב (שם) ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה הרחק מן המחנה, אמר רבי אלעזר מאי האי קרא לגבי האי אלא כיון דידע משה דאתעברו מנייהו דישאל אינון זיינין עלאיין אמר הא ודאי מכאן ולהלאה חויה בישא ייתי לדיירא בינייהו ואי יקום מקדשא אוהל משה שנו הסלאת הסכינה הכא בינייהו יסתאב כי לאה משה שלחמי החטא יקלוט כהס גתס יותר ממה שקלט לפני קרבתס לכה סיני, מיד ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה הרחק מן המחנה בגין דחמא משה דהא כדין ישלוט חויה בישא מה דלא הוה מקדמת דנא, וקרא לו אהל מועד ... (עיין לקמן תחילת אות ז גרסת הזוהר בכי תשא)

קלג בתשכט תיקן לעיין שם דף קצד ע"א

קלד **ציון הזוהר** הזה ציין מוהר"ן וצ"ע כי מבואר שם שאחרי חטא העגל כשישראל אבדו את האורות שזכו ע"י "נעשה ונשמע", אזי משה יצא עם אהלו מן המחנה, אבל לא מבואר שם שאהל לשון אור.

קלה **בעין זה** לקמן באות ז' שהקב"ה הפיל את התנא ממדרגתו וע"י הבושה הוה זכה לאור התפילין.

קלי **פרפראות לחכמה** אות ה' – לקמן מבאר שהצדיק הגדול על ידי שנפל קצת ממדרגתו, היינו שנפל קצת ממדרגת המוחין שלו והשגתו הגדולה, היה מתבייש מאד ועשה תשובה על זה, עד שעל ידי זה זכה להתגבר ולחדד המוחין שלו ביותר ממה שהיה במדרגה הראשונה, ואז זכה לבושה יתרה ביותר שזה בחינת אור התפילין בחינת קירון עור הפנים. ואולי מרמז בכאן למה שזכה משה רבינו ע"ה לקירון עור הפנים וכן ויראו מגשת אליו, דייקא אחר הנפילה שהיה לישראל אחר קבלת לוחות הראשונות ונאמר בו (שמות ל"ב) לך רד וכו' ואז השתדל משה רבינו ע"ה לקבל לוחות שניות, ואז דייקא זכה לכל הנ"ל:

קלז **שמות פרק לד** (כט) **ויהי פרדת משה מהר סיני ושני לחת העדת ביד משה פרדתו מן ההר ומשה לא ידע כי קרן עור פניו בדרו אתו: (ל) וירא אהרן וכל בני ישראל את משה ויהנה קרן עור פניו ויראו מגשת אליו:**

רש"י – כי קרן – לשון קרנים שהאור מבהיק ובוטל כמין קרן ומהיכן זכה משה לקרני ההוד רבותינו אמרו מן המערה שנתן הקב"ה ידו על פניו שנאמר (שמות לג) ושכותי כפי:

קלח **אע"פ** שהוא מתגלה במצח כמבואר כאן אין הכוונה לאורות עולם התיקון שיצאו ממצח אדם קדמון אלא לאורות הרבה יותר גבוהים שאין להם כלים דהיינו אורות און חטם פה של אדם קדמון – עיין פתחי שערים לרבי יצחק חבר נתיב אורות אח"פ פתח טז – שמבאר שקירון אור הפנים הוא הארת הנשמה שבוקעת ויוצאת מעור הפנים. וזה לשונו – ולזאת, אדה"ר קודם החטא שאז היה שלם במדרגתו, ובחינת רוח שלו היה פרצוף שלם, שגם ג"ר שלו היו שלמים, והוא ענין חכמתו של אדה"ר שעלה למעלה, שהיה מהארת הנשמה אשר נתחבר ברוחו היה מוציא זיו הפנים, והיינו, שנתגלה שלמות ערכו על אברי גופו מבחוץ, שבוה היה נשמר מכל החיצונים אשר הם מקיפים סביב אברים של האדם וסביב גופו, כמ"ש רז"ל, וקיימא עלן כי כסלא לאוגיא כו', כי הסט"א אין לה אחיזה כי אם בבחינה היותר חיצונה שבגוף, והוא עור האדם קליפת נוגה. והויו הוה שהוא בא מהארת הנשמה הוא מבחינת ג"ר, שאין שם אחיזה לס"א, ולכן עי"ז, אין שום בריה יכולה לשלוט עליו. כי כל התגברות הבעלי חיים על האדם, הוא מצד קלקולו שבנפשו בסוד שם ב"ן, שמצד זה יש לחיצונים אחיזה בנפש הבהמיות שלו: אבל כשהנשמה בתוכו, מוציא זיו הפנים, להרחיק ממנו כל ס"א. וכן היתה מדרגת משה רע"ה, שזכה לקירון עור פניו, ועי"ז נמשכה היראה עליו. וכן הוא ענין התפילין, שהוא הזיו המאיר מפנימיות המוחין ששם מאיר הנשמה, וכאשר ישראל עושים רש"מ (רצונו של מקום), זוכים לזיו הזה, ואז מוטל מוראם על כל הבריות מהטעם הנ"ל.

קלט * חולין ס

קמ **חולין ס**. – ואמר רב יהודה שור שהקריב אדם הראשון קרן אחת היתה לו במצחו שנאמר (תהילים סט–לב) ותיטב לה' משור פר מקרין מפריס מקרין תרתי משמע אמר רב נחמן מקרן כתיב.

פרש"י – שור שהקריב אדם הראשון. כדאמרינן בלפני אידיהן במסכת ע"ז (דף ח.): **מקרין מפריס**. בשור של אדם הראשון קאי:

עבודה זרה ח. – ת"ר יום שנברא בו אדם הראשון כיון ששקעה עליו חמה אמר אוי לי שבשביל שסרחתי עולם חשוך בעדי ויחזור עולם לתווה ובוהו וזו היא מיתה שנקנסה עלי מן השמים היה יושב (בתענית) ובוכה כל הלילה וחוה בוכה כנגדו כיון שעלה עמוד השחר אמר מנהגו של עולם הוא עמד והקריב שור שקרניו קודמין לפרסותיו שנאמר (תהילים סט–לב) ותיטב לה' משור פר מקרין מפריס ואמר רב יהודה אמר שמואל שור שהקריב אדם הראשון קרן אחת היתה לו במצחו שנאמר ותיטב לה' משור פר מקרין מפריס מקרין תרתי משמע אמר רב נחמן בר יצחק מקרן כתיב.

קמא **צ"ע מנין** היה לו שור להקריב באופן שלא יכחיד מין אחד ממיני החיות שהרי עדיין הם זוגות כמו שנבראו. וצ"ל שמיום חמישי שנבראו עד יום שישי הספיקו להוליד כמו שאדם הוליד את הבל וקין ביום שנברא.

קמב **כידוע** שהוא מנהג הקראים להניחם בין העינים ממש כמ"ש לטטפות בין עיניכם אבל חז"ל קבלו שהכוונה מעל בין העינים.

קמג שם בפסוק הסמוך להנ"ל שמות לד לי

הישות וגאוה שגורם לעזות וחוסר בושה, נמצא מי שיש בו עזות לא היתה נשמתו בהר סיני ונשאר בו זהמת נחש שאין לו רגלין כי נתקלל על גחונך תלך **כי אדם הראשון** בחטא עץ הדעת טוב ורע **פגם בבחי' תפילין**, במדת דביקות ובושה שהיה לו **שהם בחי' עץ החיים**/קב"ב, **כמ"ש** (ישעיה לח)/קכ"ג **ה' עליהם יחיו** (קכ"ד) ובגמ' יבמות/קכ"ד למדו מפסוק זה שע"י מצות תפילין זוכה לחיים ואריכות ימים, ואדם הראשון פגם בהם **ודבק א"ע** את עצמו **באילנא דמותא**, עץ הדעת טוב ורע שגרם תערובת טוב ורע שרק ע"י מיתה אפשר לבררם **ועי"ז** כיון שנכנס בו תערובת רע נאסר בעץ החיים שבג"ע, כי תיקונו מעתה רק ע"י מיתה, לכן כדי שלא יאכל מעץ החיים, גורש מג"ע **כמ"ש ויגרש אותו מגן עדן** [קכ"ג]/קכ"ג, **כי אמרו חז"ל** בפרקי אבות **עזות פנים לגיהנם** [קכ"ח]/קכ"ט כי פגם בתפילין שהם בושה כנ"ל, כי החטא הכניס בו ישות ועזות שתיקונו רק גיהנם/קכ"ט. **וכד תב בתיובתא** וכאשר חזר אדם הראשון בתשובה/קכ"א אחרי כשני חודשים או ארבעים שנה/קכ"ב אחרי החטא, כשפגש את קין שעשה תשובה על הריגת הבל ולמד ממנו כח התשובה/קכ"ג, **כתיב**

קכ"ב **קודם החטא** לא נאסר באכילת עץ החיים, כי לא נגזרה עליו מיתה כלל. ורק אחרי החטא גורש מגן עדן כדי שלא יאכל מעץ החיים כי ע"י יניציח את התערובת רע בטוב שגרם בחטאו ולא תיהיה לו תקנה.

קכ"ג **ישעיה פרק לח** (טז) **אֲדַנְי עֲלֵיהֶם יָחִיו וְלָכֵל בְּהֶן חַיֵּי רוּחֵי וְתַחֲלִימֵי וְהַחֲיִינִי:**

פרש"י 'אד' עליהם יחיו. י"ת ה' על כל מיתא אמרת לאחיאה: ולכל בהן חיי רוחי. וקדם כלהון אחייתא חיי רוחי, ואני אומר לפי פשוטו ה' עליה' על שנותי הנזכר' לעיל, אדרה כל שנותי (ה') שיכן שכנו וחסדו עליהם ואמר לי על פי נביאו יחיו. ולכל בהן חיי רוחי. ולכל דבר אשר תלוין בהן חיי רוחי אמר ה' עליהם יחיו. ותחלימני ותחייני, מעתה ידעתי שתחלימני ותחייני, תחלימני, תבראני ותחזקני כמו (איוב לט) יחלמו בניהם:

קכ"ד **עין מנחות מז**. [שלומד מפסוק זה שהמניח תפילין מאריך ימים]

קכ"ה **מנחות מז**. – ואמר ר"ל כל המניח תפילין מאריך ימים שנאמר (ישעיה לח-טז) ה' עליהם יחיו ולכל בהן חיי רוחי ותחלימני והחייני:

פרש"י – ה' עליהם. אותם שנושאים עליהם שם ה' בתפילין יחיו:

קכ"ו בראשית ג' כד

קכ"ז **בראשית פרק ג'** (כב) **וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים הֵן הָאָדָם הָיָה בְּאֶחָד מִמְּנוֹ לְדַעַת טוֹב וָרָע וְעַתָּה פֶן יִשְׁלַח יָדוֹ וְלָקַח גַּם מֵעֵץ הַחַיִּים וְאָכַל וְחִי לְעֹלָם:** (כג) **וַיִּשְׁלַחֵהוּ יְהוָה אֱלֹהִים מִגֵּן עֵדֶן לְעַבְדָּה אֶת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר לָקַח מִשָּׁם:** (כד) **וַיִּגְרַשׁ אֶת הָאָדָם וַיִּשְׁפֹּן מִקֶּדֶם לְגֵן עֵדֶן אֶת הַכְּרָבִים וְאֶת לְהֵט הַחֲרָב הַמְתֵּהפֶכֶת לְשֹׁמֵר אֶת דְּרָגְךָ עֵץ הַחַיִּים:**

קכ"ח אבות פ"ה מ"ב

קכ"ט **עין ביאור הליקוטים** על תורה ל' שכתב מדינתם ואמר עז פנים לגיהנם משמע שכל עזות אפילו עזות דקדושה היא ישות שתיקונה בגיהנם ואע"פ שצריך אותה כי לא הביישן למד והם גם אמרו הוי עז כנמר נגד המלעיגים כל זה כיון שאנו בעוה"ז שהעזות שולטת בו וא"א להתגבר נגד העזות אלא ע"י עזות אבל לעתיד אין לה מקום כלל.

קל"א **צ"ע מבואר** רק שגורש מג"ע ולא שנכנס לגיהנם, אבל עיין תורה כב – כי הענשים של כל הדברים החליף אברהם אבינו, עליו השלום, על שעבוד מלכויות, אך ענש העזות נשאר רק בגיהנם. (כמבואר בראשית רבה פרשה מד פסקה כא וכן בילקוט שמעוני פט"ו רמז עז ובשמות רבה פרשת פקודי פרשה נא פסקה ז'). והפלי"ח שם ביאר ששיעבוד מלכויות לא יכול לתקן את מדת העזות אלא רק גיהנם.

קל"ב **לפי סדר הדברים** הנ"ל נראה לומר שתחילה תיקן את הדבור ועל ידו חזר בתשובה, או עכ"פ אשתו חזרה תחילה ועל ידה חזר גם הוא. ועיין במדרש ב"ר כב יג (הובא בתורה עט) שאדם לא ידע כח התשובה ומיד אמר מזמור ליום השבת. נמצא שתחילה נתעורר בתשובה ואח"כ אמר שירה. ונראה שזה לא מעכב העיקר ממה שאמר שירה קדושה כזו מוכח שזכה להעלות את הדבור לשרשו. ועוד אולי שאני התם שעדיין לא ידעו כח התשובה אע"פ שהיה חכם גדול עד שידע לקרא בשמות לכל בעלי החיים, כי באמת הוא הפך השכל אלא חסד גמור כמבואר במסילת ישירים ס"פ ד'. (והיא סוגיא ארוכה הארכנו בה בתורה ו') צ"ע בזה מתי זה היה כי יש מדרשים סותרים מתי קין הרג את הבל נ' יום או מ' שנה, ובוזר ח"א רנד. מבואר שהקב"ה הוריד את קין למקום שנקרא אדמה ורק אז הרחר התשובה ולא מבואר כמה זמן היה שם. נמצא רק אז חזר בתשובה נמצא שאדם הראשון זמן רב לא ידע כח התשובה.

קל"ג **צ"ע מתי נולד הבל**, כי יש מחלוקת בין סנהדרין לת: שם מבואר שבשעה שמינית קודם החטא נולד קין ובתוס' שם שהכוונה לקין ותאומתו אבל הבל נולד מאוחר יותר, ורק בב"ר כב ב' מבואר שנולדו תאומים קודם החטא.

וצ"ע מתי קין הרג את הבל, ועיין בראשית רבה כב ד' שקין הרג את הבל כשהיו בני חמישים יום. ויש מדרש מד"ת אות יא שהיו בני ארבעים שנה. (הובא באישי התנ"ך)

קל"ד **מדרש רבה בראשית** – פרשה כב פסקה יג – ויצא קין מלפני ה' מהיכן יצא רבי יודן בשם ר' איבו אמר הפשיל דברים לאחוריו ויצא כגונב דעת העליונה רבי ברכיה בשם רבי אלעזר ברבי שמעון אמר יצא כמפריס וכמרמה בבוראו רבי חמא בשם רבי חנינא בר רבי יצחק אמר יצא שמח היך מה דאת אמר (שמות ד) הנה הוא יוצא לקראתך וגו' פגע בו אדם הראשון א"ל מה נעשה בדינך א"ל עשיתי תשובה ונתפשרתי התחיל אדה"ר מטפח על פניו אמר כך היא כחה של תשובה ואני לא הייתי יודע מיד עמד אדה"ר ואמר (תהלים צב) מזמור שיר ליום השבת וגו' א"ר לוי המזמור הזה אדה"ר אמרו ונשתכח מדורו ובא משה וחדשו על שמו מזמור שיר ליום השבת טוב להודות לה' וגו':

קסד [קסה] ויעש להם כתנות עור אע"פ שכבר הלבישו עצמם אחרי החטא בעלי תאנה/קסו, /קסו\עשה להם כתנות עור, ובזוהר דרשו **דא תפילין** שהכותנות עור, היו גם לבושים להשגות אלוקות דהיינו בחי' תפילין שעשויים מעור בהמה דייקא (כמובא בתיקונים תי' סט דף קה ע"א [קסח])^{קסו} דהיינו שבגדי אדה"ר לבד ממה שאין מקרא יוצא מפשוטו, היו גם לבושי מוחין שהם בחי' תפילין. ועיין ב"ר כ' יב בתורתו של ר"מ מצאו שכתוב כתנות אור, ובזוהר/קפ, מבואר שקודם החטא היו של אור ואחרי החטא של עור:

קסד בראשית ג' כא

קסה בראשית פרק ג (כא) ויעש ידוד אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבשם: (כב) ויאמר ידוד אלהים הן האדם היה כאחד ממנו לדעת טוב ורע ועתה פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעלם: (כג) וישלחהו ידוד אלהים מגן עדן לעבד את האדמה אשר לקח משם: (כד) ויגרש את האדם וישכן מקדם לגן עדן את הפרבים ואת להט החרב המתהפכת לשמר את דרך עץ החיים:

פרש"י (כא) כתנות עור – יש דברי אגדה אומרים חלקים בצפורן היו מדובקים על עורן. וי"א דבר הבא מן העור כגון צמר הארנבת שהוא רך וחס ועשה להם כתנות ממנו:

משכיל לדוד (כא) כתנות עור יש דברי וכו'. דכ"ע מיהא לו ניחא להו לפ' בפשטי' עור ממש ולא ידענא אמאי ואפ' דא"כ הול"ל מאיזה עור א"נ אפשר דעור הרי צריך נטילת נשמה כדי להפשיט העור ובתיב ורחמיו על כל מעשיו והואיל ואפשר בענין אחר למה עשה כן הקב"ה א"ו לאו עור ממש הוא ועיין מש"ל בפ' והנחש היה ערום:

פירוש הרא"ש – כתנות עור א"ר יוחנן כבגדים הדקים הבאים מבית שאן שדבקים על צווארו של אדם ואינו מרגיש ר' יצחק אומר כבגדים חלקים בצפורן ונאים כמרגליות ריש לקיש אומר כמעשה שמים וכשהיתה העבודה בכבורות היו מקריבים בהם ואיתא במדרש מעור בת זוגו של ליתן שהרג הקב"ה ומלחה לצדיקים לעתיד לבא:

תולדות יצחק – כתנות עור, מלבושים מעולים. ואמרו רבותינו ז"ל שהיו מצויירין בהם כל עופות שבעולם, ואדם הורישם לקין, וכשנהרג באו לידו של נמרוד, הוא שאמר (בראשית י ט) הוא היה גבור ציד, וכשהרג עשו לנמרוד, נטלן עשו, וזהו שאמר (שם כו טו) את בגדי עשו (וגו') החמודות שחמדן מנמרוד:

קסו בראשית פרק ג (ו) ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאווה הוא לעינים ונחמד העץ להשכיל ותקח מפריו ותאכל ותתן גם לאישה עמה ויאכל: (ז) ותפקחנה עיני שניהם וידעו כי עירמם הם ויתפרו עלה תאנה ויעשו להם חגרת:

קסו בחומש זה מובא מיד אחרי שאמר להם את ענשם בסוף פרק ג' אבל לפי הוזהר שבררכו הולך רבנו צריך לומר שהיה מאוחר יותר דהיינו אחרי שקין עשה תשובה על הריגת הבל ועד שפגשו אדה"ר ולמד ממנו.

קסו דפים שלנו קטו:

קסו תיקון סט דף קטו: – הנה אמר לעיל שחטאו של אדם הראשון גרם הסתלקות החכמה דא"ק מלהאיר לחכמה דא"ר, והחכמה דא"ר נסתלקה מלהאיר לחכמה דא"ל, ואמר **בתר דהרהר תשובה אדם לתתא** אחר שאדם הראשון הרהר בתשובה בהיותו למטה ^{הכמה דא"ר} על ידי זה **הדרא לבושא לגבי מוחא** חזר לבגוש שהוא אצל להבניק את המוחא סתימאה של א"ר, **דאיהו אבא קרקפתא דתפלי** שאצל הוא ענין הבחיס של התפלין המלבישים את הפרצות שנוכס, שהם סוד המוחא סתימאה, וכל שכן שחזר החכמה דא"ק שבו מלבגש אור הא"ס ז"ה להאיר במוחא סתימאה דא"ר, **ואתחבר מוחא דאיהו חכמה באימא** ואז נתחבר המוח שהוא חכמה דהיינו אצל באימא בסוד היחוד, כי כאשר גרם אדם הראשון להפריש את הקרקפתא דהיינו את אצל ממוחא סתימאה, זה גרם פרוז גם בין אצל לאימא, לכן כאשר נתקן למעלה, חזרו גם אצל ואימא להתיחד, והיינו שנתלבש אצל באימא. **מיד כחוב ויעש יהוה אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם**, ומפרש **ואיגון תפלין דאיגון מעור** והם ענין הבחיס של התפלין שם מעור, ור"ל כמו שאדם הלבניק את אצל באימא, שהיא גם כן בחינת הבחיס של התפלין לאבא, כמו כן הלבניקו אצל ואימא את אדם וחוה בכתנות עור, שהיו גם כן בחינת עור התפלין, ומפרש (ה"י: **הה"מ**) **בההוא זמנא קמת תשובה דאיהו אימא קרקפתא דתפלין עם אדם** באתוהו הזמן עמדה אימא הנקראת תשובה עם אדם, שהיא בחינת קרקפתא דתפלין המלבישה על אבא, **לאגנא עליה ולכסיא עליה** להגן עליו ולכסות אותו בכתנות עור, שעל ידי זה נתכסה מעיני החיונים שצאו להזיקו, **דההו ערום** כי היה ערום צלי לבגוש של קדושה, **בגוונא דאיהו פסי על מוחא עלאה** כמו שהוא כיסה על מוח העליון שהוא אבא, כך כיסתה אימא על אדם.

ואמר עור רבי שמעון רבי אלעזר בנו, וברי ובני חביבי, **כל מאן דאנח תפלין כל מי שמניח תפלין, באלו פסי על מוחא עלאה** נחשב לו כאילו כיסה והלבניק את מוח העליון שהוא אצל באימא, ענין שגרם אדם הראשון בתשובתו, ובגין דא שכנינתא עלאה לא זזה מנייה ונשכיל זה שכניה העליונה שהיא אימא לא זזה מן המניח תפלין כמו מאלס הראשון.

קפ זוהר בראשית לו: – **ותפקחנה עיני שניהם, רבי תייתא אמר, דהא אתפקחו למנדע בישין דעלמא מה דלא ידעו עד השתא** שנתקחו עיניהם לדעת הרעות והעבירות הנמשכות מתאות הגוף שעל ידי זה מתדבקם בהקליפות, **בין דידעו ואתפקחו למנדע ביש** כיון שידעו ונתקחו לדעת התאות והרעות, **כדין ידעו פי ערומים הם** ומפרש **דאבדו זהרא עלאה דההו חפי עלייהו** שאבדו זוהר העליון שהיה מכסה ומגן עליהם, **ואסתלק מנייהו ואשתארו ערומים מנייהו** ונסתלק מהם ונשארו ערומים ממנו, (הארכ"ל בע"ח שם"ט פ"ד מפרש, שאדם הראשון היה לו נ"ו לאילנות, והיו מלבגשים ב' תשמלים דב"ע שהם סוד כתנות אור צל, וכשחטאו נסתלקו ממנו הגשמה והרוח דלאילנות שהם נקראים זהא עלאה עם הלבגשי שמלבי ב"ע, ונשאר רק בחינת נפש לבדה, ועשה הקב"ה לבגוש להנפש מהחשמל הסובב את הגן עדן גשמי, ועוד עשה להם לבגוש אחר מקליפת נוגה והיא סוד כתנות עור). (כמ"ק וכ"ט)

ויתפרו עלה תאנה ומפרש **אתדבקו לאתחפא באגון צולמין דההוא אילנא דאכלו מנייהו** אחר החטא שנסתלק מהם כל אלה"ס חיים סוד זהא עלאה, ואז נתדבקו ונסתופפו בכל המוח שהם כחות החוונים המורששים בצל הרע שבעז הדעת, **דאקרון טרפי דאילנא** הנקראים עלי האילן היינו קליפות האילן, **ויעשו להם חגורות ומפרש רבי יוסי אמר, בין דידעו מהאי עלמא ואתדבקו ביה** כיון שנודע להם מתאוות עולם היה ונתדבקו בהם, **חמו דהאי עלמא מתדבר על ידא דאגון טרפין דאילנא** ראו שעל ידי החטא מסתלק מהאלס השגחת הקדושה, ואז מתנהג על ידי כחות החוונים שהם בחינת עלי קליפות האילן, **ועבדו להון תוקפא לאתחפא בהו בהאי עלמא** ועשו להם חוקק להתחזק על ידם בזוה העולם, והיינו ויעשו להם חגורות שהוא לטון חוקק שנתאורו בכחות החוונים, **ובדין ידעו כל זייני חרשין דעלמא** ואז למדו וידעו כל מיני כשפים שעובטם, **ובעו למחגר זייני באגון טרפי אילנא בגין לאגנא עלייהו** ולאו לחגור ולהתכסות בכוחם הכחות להגן עליהם, כי שצבו שכשיכנסו תחת קשות החוונים הם יהיו להם לנומה, וזהו הו"קוץ בנטיעות ללאת מתחת קשות א"ל עליון ולהסתופף בצל הסטרא אחרת. (כמ"ק וכ"ט)

רבי יהודה אמר, כדין תלת עלאו בדינא ואתדנו אחר החטא ג' נכנסו בבית דין ונדונו, והם הנחש ואדם וחווה, ונתקלל כל אחד בעשרה קללות, **ועלמא תתא אתלטיא** ועולם הזה התחתון נתקלל בט' קללות כמו שכתוב ארורה האדמה בעבורך (כמו שכתוב במ"ז ח"י ס"ד דף ט"ז ע"ב). **ולא קיימא בקיימיה בגין וזהמא דנחש** ולא היה קיום להעולם בשביל זוהמת הנחש, **עד דקיימו ישראל בטורא דסיני** עד שעמדו ישראל אצל הר סיני לקבל התורה שאז פסקה זוהמתו של נחש (כמח"ל נחש' שנת דף קמו ע"ב). **לבתר אלביש לון קדישא בריך הוא בלבושין דמשכא אתהני מנייהו** אחר החטא הלביש הקב"ה לאדם וחוה בלבושים שעורו והיינו הגוף נהנה מהם ולא הגשמה, **הדא הוא דתיב כתנות עור** פירוש בגדים שעורו והגוף נהנה מהם ולא הגשמה, ועוד יש לפרש כתנות עור היינו מעורו של נחש שהפשיט אז ממנו, (כי אחר מקללתו של הנחש שהיה מפשיט את עורו אצל שנים, כמו שכתוב בסוף

ז"פ (חולין ס')/קעא **שור שהקריב אדם הראשון קרן אחת היתה לו במצחו** דהיינו ע"י שהקריב בתשובה שלימה קרבן שור בעל קרן אחת זכה שגם לעצמו יחזור אור התפלין שהוא בחי' קרן הוד במצחו שהוא אור התפלין, **כי ע"י הקרבן, היינו ע"י התשובה, זכה לבחי' תפילין, שהוא בחי' קירון עור הפנים** דהיינו שרבנו מפרש שהגמ' שאמרה שאדה"ר הקריב כנ"ל רמזה גם על עצמו שזכה שחזר לו אור התפלין שהוא בחי' קרן במצחו:

לעיל למדנו על התפילין של משה שהיו כפול שישים רבוא מהתפילין של כל אדם, ולמדנו על התפילין של אדם הראשון שאע"פ שחטא זכה להחזירם ע"י תשובה. עתה לעומתם יבאר רבנו לאיזה תפילין זכה קין אחרי חטאו בהריגת הבל, שאע"פ שעשה תשובה, לא היתה שלימה כי לא העלה את הדבור לשרשו ונשאר בחי' קץ כל בשר שרואה חוב בכל אחד, לכן גם תשובתו אינה כראוי אלא בחי' פשרה/קעב ממילא גם התפילין שחזרו לו, היו בחי' פשרה, וגם אחרי שחזרו לו נחשב קרקפתא דלא מנח תפלין. כפי שיתבאר שאע"פ שנתן לו אות תפילין שתשמור עליו מהבהמות, אבל שלחו לקדמת עדן ר"ת קרקפתא דלא מנח תפלין.

וקין שהיה מזוהמת הנחש כמבואר/קעג בזהר [קעד]/קעה שהוא זהמת הנחש שהטיל בחווה כי בו נתקבצה הזוהמה/קעו ובהבל נשאר נקי ממנה, וכשאדם ראה אותו הבין מה גרם להם לחטא, וכיון שקין היה מזוהמת

הספר נק' כ"ג ע"ב מהפסוק אור לז, ובו העור נתכסו ונתלבשו אדם וחיה, בקדמיתא הו' כתנות אור קודם החטא היה להם לבוש רוחני שהנשמה נהנית ממנו, דהו' משתמשין בהו' בעלאין דלעילא והיו משתמשים באותו הלבוש כמלאכי מעלה, בגין דמלאכי עלאין הו' אתיין לאתהנא מטהוה נהורא לפי שמלאכי מעלה באו ליהנות מאותו האור של כתנות אור, הדיא הוא דכתיב ותחסרהו מעט מאלהים וכבוד והדר תעטרהו פירוש שאדם נחסר רק מעט ממדרגת המלאכים ואז נתערר בכבוד והדר, היינו בכתנות אור, והשתא דהבו כתנות עור ועתה שחטאו נתלבשו בכתנות עור, דעור אתהני מנייהו ולא נפשא שרק עור וגוף האדם נהנה מהם ולא הנפש. (מפליס)

לביתר אולידו, ברא קדמא ברא דוהמא הנה אחר החטא הולידו בנים, בן הראשון שהוא קין יצא מזוהמת הנחש, כי תרין אתו עלה דהנה ואתעברת מנייהו שנים באו על חוה והם אדם והנחש (כענין כל נשק על חוה שאנו כפשוטו וסוד הענין, מנזכר כמנ"כ ע' הקלוטת פ"ב)

ואוליית תרין והולידה שני בנים בבת אחת שהם קין והבל, דא נפק לויניה קין שרובו היה מזוהמת הנחש יצא להסטרא אחרא, ודא נפק לויניה והבל שהיה רובו מזרע קודש של אדם יצא לצד הקדושה, ורחו דילהון אתפרשו ורוחות שלהם נתפרדו זה מזה, דא לסטרא דא קין לצד הסטרא אחרא, ודא לסטרא דא והבל לצד הקדושה, דא דמי לסטרו ודא דמי לסטרוי כל אחד היה דומה להצד שיצא ממנו, וגם מסטרא דקין כל מדורין דסטרא דוינין בישין ורחוין ושרשין וחרשין אתיין מצדו של קין יצאו כל המדורים עם מיני רוחות רעות, וגם השדים והכשפים באים מצדו, מסטרא דהבל סטרא דרחמי יתיר מצד הבל יצאו ברואים שהם בחינת רחמים יותר, ולא בשלימו אבל לא היו בחינת רחמים בשלימות. חמר טב בחמר ביש כתערובת יין טוב ביין רע, כך יצא הבל מתערובת זרע קודש של אדם עם רוח הטמא של הנחש, ולא אתתקן בהדיה ולכן לא נתקן העולם על ידו, עד דאתא שת שהוא היה מזרע קודש של אדם ללא תערובת סיגים וממנו הושחת העולם, ואתייהסו מניה כל אנון דרין דופאי עלמא וממנו נתייחסו כל הדורות של צדיקי העולם, וביה אשתיל עלמא ועל ידו הושחת ונתיסר העולם, ומקין אתיין כל אנון חציפין ורשעים וחיבי עלמא ומקין באים כל החצופים ורשעי העולם. (מפליס)

קעא חולין ס. – ואמר רב יהודה שור שהקריב אדם הראשון קרן אחת היתה לו במצחו שנאמר (ותהילים סט–לב) ותיטב לה' משור פר מקרין מפריס מקרין תרתי משמע אמר רב נחמן מקרן כתיב.

פרש"י – שור שהקריב אדם הראשון. כדאמרינן בלפני אידיהן במסכת ע"ז (דף ח.): מקרין מפריס. בשור של אדם הראשון קאי:

קעב כנ"ל במדרש (ב"ר כב) פגע בו אדם הראשון א"ל מה נעשה בדינך א"ל עשיתי תשובה ונתפשרתי.

קעג ע"ז מסנהדרין לח: אמר רבי יוחנן בר חנינא שנים עשרה שעות הו' היום שעה ראשונה הוצבר עפרו שניה נעשה גולם שלישיית נמתחו אבריו רביעית נורקה בו נשמה חמישית עמד על רגליו ששית קרא שמות שביעית נדווגה לו חוה שמינית עלו למטה שנים וירדו ארבעה תשיעית נצטווה שלא לאכול מן האילן עשירית טרח אחת עשרה נידון שנים עשרה נטרד והלך לו. עכ"ל. וכן הגרסה בילקוט שמעוני רמז טו.

מבואר שקין נולד לפני החטא. ואפילו לדעת התוס' שם שירדו ארבע הכוונה לקין ותאומתו. ואילו הבל נולד מאוחר יותר עם שתי תאומות. וצ"ע נ"ל אולי זוהמת הנחש שבא על חוה היה לפני החטא וכשילדה את קין כבר היה בה זהמה, שיצאה בקין ועי"ז הבל יצא נקי ממנה, אבל החטא היה אח"כ.

ונראה שהזוהר סובר כמו המדרש בראשית רבה כב ב' שעלו למטה שנים וירדו שבעה שלפ"ז קין והבל נולדו ביחד.

במדרש תהלים צב ופסיקתא רבתי פרשה מו לא נזכר כלל שחוה ילדה באותו היום.

קעד * עיין תיקון טט [דף צט:]

קעה תיקון סט דף צט: – (פסוק ז') ועוד יק לפכך מה שכתוב והאדם ידע את חוה אשתו, פירושו ידע חובא דיליה ידע את חטא, (ס"ג והלאה) וחובא דהנה אשתו וגם חטאה של חוה אשתו, שהנחש הטיל בהם זוהמה, ושאל במאי על ידי מה ידע, ומשיב בקין בלידת קין, הדיא הוא דכתיב וזו שכתוב ותהר ותלד את קין ר"ל אחרי שיאל רשע כזה, ידע שהוא מחמת שנמשכו אחרי עלת הנחש, בגין דעליה אתמר לפי שעל קין נאמר פי משרש נחש יצא צפע כי מזוהמת הנחש שהוא מלאך המות, יאל לפע שהוא קין, שהקדים לנהוג את הכל אחיו קודם המלאך המות, ולכן נקרא קין צפס כפשוטו, שהוא מין נחש קשה וארסי הממית בנחש, ומפרכ דאיהו זוהמא דאשיל נחש בחה שקין יאל מן הזוהמה שהטיל הנחש בחוה, ור"ל כי בחטאו של אדם נכנס בו יצר הרע רוחני, ונחשו נעטפה ונתגלה בנחשת זוהמא ממש, וכאשך נחשכר אלס עם חוה והולידו את קין עיקרו היה מלך זוהמת הנחש.

ועתה מפרכ את המשך הפסוק "ותאמר קניתי איש את ה'" שמשמע ששם "קין" הוא לטובה, לכן אמר אמר והוה ידע זוהמא דיליה דאתפשט עד קני חותן משה, וכד תמא גלגולא ותיבתא דיליה תמן דהיינו שיתרו יתגייר ותיפסק ממנו והמת הנחש של קין ויתכרך הטוב שבו, אמר קניתי איש את ה', כען ידענא ליה דקניתי ליה בקני חתן משה, ורוחנא ליה תמן, ובגין דא אתמר קניתי איש את ה', ודא איהו רוא ובכן ראיתי רשעים קבורים ובאו וכו':

קעו ביאור העניין עיין גליון מטעמי תורת חיים (פרשת וארא תשפא גלגולו של פרעה) – הזוהמא שנתן הנחש בחוה היתה מכשכשת במעיה (אור החמה על זוהר פרשת פקודי דף רלא ע"א ד"ה ואולי תולדין' מהרמ"ק, הרמ"ד וואלי פרשת בראשית סוף פרק א), וביקשה לבוש חומרי וגופני כדי לצאת לאויר העולם אך לא היה לה (הרמ"ד וואלי פרשת בראשית סוף פרק א), עד שאדם הראשון היה עם חוה אשתו (הרמ"ד וואלי פרשת בראשית סוף פרק א) ואז

הנחש לכן **כתיב ביה** אחרי שקרבנו לא נתקבל, (בראשית ד') קע"ו **למה נפלו פניך**, דהיינו שהקב"ה שאל אותו מדוע אין לך יראה היא הבושה **שהוא בחי' אור התפילין**, שהוא קירון עור הפנים דהיינו שהקב"ה אמר לו הטעם שקרבנו לא נתקבל כיון שהקריב בלא תשובה בלא יראה ובושה, ואמר לו הלא אם תיטיב ותחזור בתשובה אזי אדרבה תיחיה נישא יותר מאחריך (רמב"ן) כי הדין הממותק הוא גדול מהחסד שבא בלא מאמץ וטורח. כתיב ויבא קין מפרי האדמה מנחה לה' ומבאר המדרש מדוע לא נתקבל קרבנו, כי [קע"ח]/קע"ט **וקין הביא מפסולת**, ומבאר רבינו שהכוונה שהיה בחי' קץ כל בשר הנ"ל **שראה חוב לכל אחד**, כנ"ל באות ב', **ואיתא** (במדרש תנחומא פ' בראשית [קפ"א]/קפ"ב) על הפסוק **וישם לקין אות [קפ"ב]/קפ"ג שזרח לו קרן, היינו**

התעוררה רוח הזוהמא של הנחש באותו הזרע של אדם הראשון (מעולפת ספירים יום תשעה עשר אות כג מוהר חדש) והתלבשה בו (כתם פו' לר' שמעון לביא על זוהר בראשית דף לו ע"ב ד"ה ולבתר אולידו ברא), ונעשה לה גוף (מעולפת ספירים יום תשעה עשר אות כג מוהר חדש, 'אור החמה' על זוהר פרשת אחרי מות דף עו עב ד"ה כולא בשבע' מהרמ"ק) בצורת וולד ובחילוק איברים (הרמ"ד וואלי פרשת בראשית תחילת פרק ד' ד"ה והאדם ידע את חוה). ולולא הזרע של אדם הראשון שנתערב באותה הזוהמא לא היה יכולת לרוח ההיא ללבוש 'גוף אדם' ולצאת לאויר העולם רקנאטי' על התורה פרשת בראשית על הפסוק 'והאדם ידע את חוה אשתו'. ראה 'נצוצי אורות' להחיד"א על זוהר בראשית דף לו ע"ב אות ב). קין שיצא הבכור קיבל את כל 'זוהמת הנחש' (אור החמה' על זוהר פרשת פקודי דף רלא ע"א ד"ה 'ואוליד תולדין' מהרמ"ק) וממנה היה עיקר עצמותו (הרמ"ד וואלי פרשת בראשית תחילת פרק ד' ד"ה והאדם ידע את חוה). כך שהוא היה רשע עם נשמה חיצונית ('אור החמה' על זוהר פרשת פקודי דף רלא ע"א ד"ה 'אולידת' מהרמ"ק) שבאה מהנחש ('אור החמה' על זוהר פרשת אחרי מות דף עו עב ד"ה כולא בשבע' מהרמ"ק) ובשל כך גם נקרא בשם קין על שהיה 'קן הטומאה' (הרמ"ד וואלי פרשת בראשית תחילת פרק ד' ד"ה 'והאדם ידע את חוה' בשם רבותינו). קין לא היה מדמותו של אדם הראשון ולא מצלמו ('פרקי דרבי אליעזר' תחילת פרק כב ד"ה כתיב ויהי) ולא היה דומה לשאר בני האדם (זוהר פרשת בראשית דף לו ע"א ד"ה רבי יוסי אמר) אלא לעליונים ('פרקי דרבי אליעזר' תחילת פרק כב ד"ה כתיב ויהי) מצד הסטרא אחרא (זוהר פרשת פקודי דף רלא ע"א ד"ה ולבתר דחב אדם) וכצורתו ('עיר דוד' לר' דוד לידא בית התלמוד חדר ב אות תלו עז ע"ב ד"ה הנה כבר זכרנו). לכן אמרה עליו חוה אחרי לידתו "קניתי איש את ה'" (בראשית ד, א) ('פרקי דרבי אליעזר' תחילת פרק כב ד"ה כתיב ויהי) וקנאטי' על התורה' פרשת בראשית על הפסוק והאדם ידע את חוה אשתו' מתרגום יונתן). קין נולד מצד זוהמת הנחש (זוהר פרשת בראשית דף נד ע"א ד"ה רבי אלעזר אמר, 'קרית ארבע' לר' רחמים חורי מתוניס פרשת שמות דף כד ע"א ד"ה מי אנכי וגו') והיה הבן של רוח הטומאה שהוא 'הנחש' הרע (זוהר פרשת בראשית דף נד ע"א ד"ה רבי אלעזר אמר)

קע"ו בראשית פרק ד (ה) וְאֶל קַיִן וְאֶל הָאֵל מִנְחָתוֹ לֹא שָׁעָה וַיַּחַר לְקַיִן מְאֹד וַיִּפְּלוּ פָּנָיו: (ו) וַיֹּאמֶר יְדֹדְךָ אֵל קַיִן לְמָה חָרָה לְךָ וְלָמָּה נָפְלוּ פָּנֶיךָ: (ז) הֲלוֹא אִם תֵּיטִיב שְׂאֵת וְאִם לֹא תֵיטִיב לִפְתַּח חַטָּאת רֹבֵץ וְאֵלֶיךָ תִּשְׁוָקוּתוֹ וְאַתָּה תִּמְשָׁל בּוֹ:

צדור המור – ויאמר ה' אל קין במדת רחמים, מה שלא דבר לנביא אלא במדת אלהים, לפי שנגמר בטהרה ביד השם ויפח באפיו נשמת חיים. אבל זה שכמעט זה בא לו מצד זוהמת אמו נגלה לו במדת רחמים, ואמר לו למה חרה לך, אף על פי שלא היה ראוי לדבר עמו על שקרא תגר נגד השם. הלא אם תיטיב שאת (פס' ז) כי אין ראוי לחרות אפך כי כל זה עשו לך מעשיך ועל ה' זעף לך. ולכן אם תיטיב מעשיך יתר שאת ומעלה יהיה לך, ואם לאו לפתח חטאת רובץ, ולא די שלא יהיה לך מעלה אלא שיהיה לך חסרון וחטאת. ועם כל זה אתה תמשול בו כי הכל תלוי בך.

ועיין רמב"ן – ועל דעתו, אם תיטיב יהיה לך יתר שאת על אחיך, כי אתה הבכור – וזה טעם למה חרה לך, כי בבשתו מאחיו נפלו פניו, ובקנאתו ממנו הרגו והנה אמר לו למה חרה לך על אחיך ולמה נפלו פניך ממנו, הלא אם תיטיב יהיה לך יתר שאת על אחיך, ואם לא תיטיב לא עמו בלבד תבואך רעה, כי לפתח ביתך חטאתך רובץ להכשילך בכל דרכיך:

קע"ח * בראשית רבה כב ה'

קע"ט בראשית רבה פרשה כב פסקה (ה) ויבא קין מפרי האדמה מנחה לה' מן הפסולת. (משל) לאריס רע שהיה אוכל את הבכורות ומכבד למלך את הסייפות.

קפ"א פ' ויע"ש פ"ט כמה דבר עימו עד שהביאו לתשובה

קפ"א תנחומא בראשית פרק י – (ע"פ כלאסית ד' יד) הן גרשת אותי וגו' ויאמר לו ה' לכן כל הורג קין וגו' (סנעמיס וקס וקס ה' לקין אות לכלתי הכות אותו כל מלאו) יש אומרים שבת נעל בפניו כמ"ש (שמות לא) ביני ובין ישראל אות היא לעולם כשם שלמד שבת זכות על אדם הראשון כך למד על קין. וי"א קרן קבע במצחו.

להבין המדרש עיין עבודת ישראל – פרשת בראשית – וישם ה' לקין אות. במדרש (תנחומא בראשית, י) אות שבת נעל בפניו. דבר אחר קרן עשה לו במצחו. דבר אחר כלב מסר לו לשמרו וכו' עי"ש. ביאור הענין, דהנה הקב"ה אמר לקין נע ונד תהיה בארץ וצריך להבין ענין הקללה הלא הבחירה ביד האדם לבחור לו מקום לשבת ולא ינוד ממקומו. אלא על כרחך צריך לומר שמסך בקרבו רוח עושים ואיזה פחד ושגוען אשר על ידי זה לא נבחר לו מקום לשבת רק להיות נע ונד בארץ. והנה בוודאי אם קין היה יכול להתדבק במחשבתו בבואר יתברך כראוי אז בוודאי סרו מעליו כל הפחדים ונמתקו כל הדינים כמו שנאמר (משלי ג, ו) בכל דרכיך דעהו וכו', אלא שזה גוף הקללה שנתבלבלה מחשבתו מדביקתו והיה נע ונד במחשבתו עד שגרמה לו הפחדים ונידוד בארץ. ולכן אמרו במדרש אות שבת נעל בפניו, פירוש שעל כל פנים ביום שבת קודש היה נדבק בבואר יתברך והיתה לו מנוחה כי ביה כל דינים אתכפיין וכל חייבא דיגיהנם ניחין:

דבר אחר קרן עשה לו. פירוש קרן הוא לשון בהירות כי לדעה ה' נשאר עליו מהוד שבו על יומא דחולא שיגין עליו קצת מהפחדים ומחיות רעות דבר אחר כלב מסר לו לשמרו. פירוש לדעה ה' לא שמרוהו מצד הקדושה רק מסר לו ענין שמירה מסט"א שלפעמים נעשה נסים גם כן על ידיהם כמו שמצינו בגמרא (מעילה יז ע"ב) ובמדרש פרשת תולדות (ב"ר סג) שעל ידי ארגיניטן נעשו ניסים לרבינו הקדוש וחביריו והרבה שלוחים למקום:

קפ"ב בראשית ד טו

קפ"ב בראשית פרק ד (יג) וַיֹּאמֶר קַיִן אֵל יְדֹדְךָ גְדוֹל עֲוֹנִי מִנְשׂוֹא: (יד) הן גרשת אתי היום מעל פני האדמה ומפניך אסתר ויהיית נע ונד בארץ והיה כל מצאיך יהרגי: (טו) ויאמר לו ידוד לכן כל הרג קין שבעתים יקם וישם ידוד לקין אות לבלתי הכות אתו כל מצאו: (טז) ויצא קין מלפני ידוד וישב בארץ נוד קדמת עדן:

כנ"ל שאחרי שהרג את הבל, דיבר עימו הקב"ה עד ששב בתשובה, ואמר גדול עוונתי מנשוא, וחזר לו אור הבושה, אור התפילין, אבל אח"כ פגם בו ואבדו/קפ"ד :

וזה שכתוב בקין אחרי שקיבל אות שתשמור עליו מהחיות, ותחילה היה נע ונד, ונתכפר לו מחצה והתיישב בארץ נוד (סנהדרין לז) כמ"ש (בראשית ד טז)/קפ"ה **וישב בארץ נוד קדמת עדן, פי' שלא זכה לעדן/קפ"ו,**

על ידי שפגם באור התפילין. וזה **קדמת ר"ת קרקפתא דלא מנח תפילין/קפ"ו** (קפ"ח) כי תשובתו לא הייתה כראוי, שכיון שהיה בו זוהמת הנחש לא הצליח להתגבר על יצרו ואע"פ שהתעורר לתשובה ונעשה כנ"ל בן כפר אבל לא הצליח לתקן מידותיו ולזכות לתשובה שלימה להיות בן כרך הנ"ל, ונשאר בו העזות הפך הבושה של תפילין :

ספר פנים יפות – וישם ה' לקין אות. פירוש רש"י חקק לו אות על מצחו. ובמדרש (תיקו"ז תס"ט קי"ח ע"ב) אות ו"ו, יש לפרש לפמ"ש ומפניך אסתר נסתלק ממנו צלם אלהים, כמ"ש חז"ל (שבת קנא ע"ב) על פסוק אדם ביקר ולא יבין נמשל כבהמות נדמו. כי כשנסתלק ממנו צלם אלהים חיה מושלת בו, שכל איש ישראל ששם ה' נקרא עליו כל הבריות יריאים ממנו וכיון שחטא נסתלק ממנו שם ה', וזש"ה ומפניך אסתר, וז"ש בגלות (ותהילים מב, ג) מתי אבוא ואראה פני אלהים, ואיתא בכתבים (שער הכוונות ענין דרושי הלילה ד"ה) שהארבע מיתות ב"ד נגד ארבע אותיות הוי"ה ב"ה, שהרוצח שדינו בסיף כנגד וי"ו, ובקין שנתחייב הרג נסתלק אות ו"ו לכך הוצרך לרשום אות וי"ו במצחו:

קפ"ד עי"ש תנחומא אות ט שגם דבור זה של גדול עוונתי לא אמר בהכנעה גמורה אלא כמתנצח שבסוף הויכוח א"ל קין להקב"ה כיון שהויר אינן יודעים מהיכן אתה יודע א"ל שוטה שבעולם את כל העולם עני סובל וכו' א"ל קין את כל העולם אתה סובל ועוונתי אינך יכול לסבול גדול עוונתי מנשוא מיד א"ל הקב"ה הואיל ועשיתה תשובה צא וגלה וכו'. והיו החיות באות לאכלו ובקש על זה ואז וישם לקין אות ועי"ש תנחומא אות יא שאחרי כן נעשה קין מלאך המות קל שנים והוא נע ונד בקללה. הרי שלא זכה לאור התפילין אלא לשעה קלה. (וצ"ע האם קל שנים אלו היו בזמן הקל שנים שפרש אדה"ר מאשתו כי שם בריש תנחומא אות ט' מבואר שהיו בני ארבעים כשהרג קין את הבל, דהיינו צ"ע מתי פרש האם מיד אחר החטא או אחרי שהבל נהרג)

קפ"ה בראשית פרק ד (טז) ויצא קין מלפני יְדֹן וישב בארץ נוד קדמת עדן:

רש"י (טז) ויצא קין – יצא בהכנעה כגונב דעת העליונה: **בארץ נוד** – בארץ שכל הגולים נדים שם: **קדמת עדן** – שם גלה אביו כשגורש מגן עדן שנאמר וישכן מקדם לגן עדן לשמור את שמירת דרך מבוא הגן שיש ללמוד שהיה אדם שם ומצינו שרוח מזרחית קולטת בכל מקום את הרוצחים שנאמר (דברים ד) אז יבדיל משה וגו' מזרחה שמש. דבר אחר בארץ נוד כל מקום שהולך היתה הארץ מזדעזעת תחתיו והבריות אומרים סורו מעליו זהו שהרג את אחיו:

תורה תמימה (טז) וישב בארץ נוד. א"ר יהודה בריה דרב חייא, גלות מכפרת עון מחצה, מעיקרא כתיב והייתי נע ונד ולבסוף כתיב וישב בארץ נוד <כ> (סנהדרין ל"ז ב'ז):

קפ"ו עיני תורה רפו שיש עדן ויש גן ויש שערי גן עדן ומשמע שהם זה לפנים מזה. ולפ"ז קין זכה להיות בגן שהיא חכמה תתאה אבל לא בעדן שם חכמה עילאה עי"ש. עיני לקמן תיקון סט דף קט. שתב בתויבתא וכנס לג"ע וביאר המתוק מדבש שהכוונה ליתרו שהיה התיקון שלו וזכה להתכנס לג"ע. אבל לא קין בעצמו.

קפ"ז צ"ע דלעיל משמע שזכה לתפילין דהיינו האות שנתתן לו שיראו ממנו ולא יהרגוהו וכאן מבואר שלא זכה וצ"ע. ואולי זכה כששב בתשובה כידוע שאדם הראשון למד ממנו תשובה אלא שאח"כ איבדם. ועיני לעיל במדרש ב"ר כב יג שאדה"ר שאל אותו מה נעשה בדיןך אמר לו עשיתי תשובה ונתפשרתי. משמע שלא היתה תשובה כראוי ועשו פשרה וממילא גם לא זכה לתפילין ממש אלא לאות ששמרה עליו מדיק בלבד.

קפ"ח עיני ראש השנה יז. (פושעי ישראל בגופן מאי ניהו א"ר קרקפתא דלא מנח תפילין)

וזה שאמרו רבותינו ז"ל (תענית ז' ע"ב) ויקם קין על הבל אחיו ויהרגהו ודרשו בזוהר/קצ"ד ובמדרש/קצ"ה (בראשית ד ח) ויהי בהיותם בשדה ויקם קין על הבל אחיו ויהרגהו ודרשו בזוהר/קצ"ד ובמדרש/קצ"ה שהתקוטטו על עסקי שדה, ואין שדה אלא אשה. כי קין קינא בהבל שנוולדו עמו שתי תאומות ועמו רק אחת, וטען שהתאומה היתירה, שחמד יפיה, שייכת לו שהוא הבכור. ובזמנם כל אדם היו בני זוג נולדים תאומים/קצ"ו ותאומתו היא אשתו, נמצא קין נכשל באשת איש.

תענית דף ז: ואמר רב סלא אמר רב המנונא כל אדם שיש לו עזות פנים סוף נכשל בעבירה שנאמר ומצח אשה זונה היה לך רב נחמן אמר בידוע שנכשל בעבירה שנאמר היה לך ולא נאמר יהיה לך אמר רבה בר רב הונא כל אדם שיש לו עזות פנים מותר לקרותו רשע שנאמר העז איש רשע בפניו רב נחמן בר יצחק אמר מותר לשנאותו שנאמר ועז פניו ישנא אל תקרי ישנא אלא ישנא.

ועי"ש תוספות – מותר לקרותו רשע – אף על גב דאמר'י בקדושין (דף כח.) הקורא לחבירו רשע יורד עמו לחייו לזה מותר דודאי נכשל בעבירה ועומד במורדו דהכרת פניו ענתה בו:

ועי"ש מהרש"א – ומצח אשה נמי מורה על העזות בכמה כתובים וה"נ אמר'י במסכת זבחים ציץ מכפר על עזות פנים שנאמר והיה על מצח אהרן וגו' ע"ש:

הלשון הזה עמד על תאומתו צ"ע ולא מצאתי לו חבר בשום ספר. גם צ"ע כי בהמשך משמע שהעכו"ם לא עמדו כי הם בחי' הנחש שאין לו רגלים, ולפ"ז קין שעמד משמע שהיה לו רגלים, וזה קשה שהרי מביא ראייה שבגלל שאיבד הבושה לכן נכשל באשת איש דהיינו תאומתו של הבל וא"כ איך עמד. ואולי אפ"ל שכמו שהנחש קודם שנענש על גחונן תלך היה לו עמידה, כן גם קין קודם שהרג את הבל היה לו עמידה. אלא שקצת קשה הלשון שעמד על תאומתו וכו' משמע שבעצם החטא עדיין היה לו עמידה, אלא שגם הנחש בזמן שהחטיא את חוה היה לו עמידה. גם נראה שבאמת קין היה נע ונד מרע לטוב ומטוב לרע ואינו רע גמור בחי' נחש שאין לו רגלים, אלא שכל פעם התגבר עליו היצר בעזות ואיבד את הבושה. (עיי' שער הגלגולים הקדמה לו שיחזקאל הנביא היה מבחי' הרגלין של קין ותיקן את רגליו לכן נאמר לו בן אדם עמוד על רגליך בן אדם הוא קין ועמדו על רגליך כנ"ל עי"ש)

וכבר הקשינו על מה שאמר רבנו שמי שיש בו עזות היא זהמת הנחש שאין לו רגלין, דצ"ע הרי עזות היא שיוצא ממחיצתו א"כ יש לו כח הליכה דהיינו רגלין וכ"ש כח עמידה, ונראה שזה לעומת זה יש רגלין דסטי"א ועמידה ברגלין דקדושה היא דעת וזה אין לו למי שיש בו עזות.

קצ"א * תיקון סט [דף קיב:] [בפרקי דר"א פרק כא ילקוט שמעוני רמז לח]

בראשית פרק ד (ח) ויאמר קין אל הבל אחיו ויהי בהיותם בשדה ויקם קין אל הבל אחיו ויהרגהו:

קצ"ב עי"ש תרגום יונתן שכפר בעיקר ועיין תורה לו שניאוף ועי"ז הם דבר אחד כמובא בזהר כאשר ראה ר"ש נשין יפות אמר אל תפנו אל האלילים.

תיקוני זוהר דף קיב: – ומיד דלא אתקבל קרבנא דקין, ויחר לקין מאד, ויאמר ה' לקין למה חרה לך דלא מתקבל קרבנך, אם תטיב עובדך בגלגולא, שאת לך בעלמא, ותתקבל בתיובתא, ואם לאו לפתח חטאת רובך, אמר רבי אלעזר הכא לא צריך לאתכסיא רוא, מאי שא"ת, ולא אתינא לדרשא בהאי קרא, אלא דהא שאת משא איהו ובהפוך אתוון, שאת איהו אש"ת, הכא רמיז דעבר על ואל אשת עמייתך לא תתן שכבתך וכו', דאתא על תאומתו של הבל, ודא איהו ויקם קין אל הבל, קם על תאומתו, ולבתר קטיל לבעלה, כגוונא דמצרי, ורוא דמלה ויפן כה וכה, ואמרו קדמאין מאי ויפן כה וכה, אלא ראה מה עשה בבית:

זוהר בראשית דף לו: – אמר רבי יהודה, מאי דכתיב ויהי בהיותם בשדה, מאי בשדה, דא אתתא, ועל דא קם וקטיל ליה, דהא מסטרא דא ירית לקטלא, מסטרא דסמא"ל דגרים מותא לכל עלמא, וקני קין להבל על נוקביה,

זוהר בראשית דף נד: – ובגיני כך כתיב, ויהי בהיותם בשדה, בשדה דא אתתא, כמה דאת אמר (דברים כב כז) כי בשדה מצאה, וקין קני על נוקבא יתירה דאתילדת עם הבל, דכתיב ותוסף ללדת והא אתמר:

פרקי דרבי אליעזר – פרק בא – ר' צדוק אומ' נכנסה שנאה בלבו של קין על הבל אחיו על שנתרצה מנחתו ולא עוד אלא שהיתה תאומתו של הבל יפה בנשים וחמד אותה בלבו ולא עוד אלא שאמר שאהרג את הבל אחי ואקח את תאומתו ממנו שנ' ויהי בהיותם בשדה ואין שדה אלא אשה שנמשלה לשדה ולקח את האבן וטבעה במצחו של הבל והרגו שנ' ויקם קין אל הבל אחיו ויהרגהו

ילקוט שמעוני בראשית – פרק ד – רמז לח – (ויאמר קין אל הבל אחיו ויהי בהיותם בשדה) – ועל מה היו מדיינין א"ר הונא על תאומה יתרה שנוולדה עם הבל זה אומר אני נוטלה שאני בכור וזה אומר אני נוטלה שנוולדה עמי ומתוך כך ויקם קין. א"ר יוחנן הבל היה גבור מקין שאין ת"ל ויקם אלא מלמד שהיה נתון תחתיו א"ל שנינו בעולם מה אתה הולך ואומר לאבא נתמלא עליו רחמים מיד עמד עליו והרגו מן תמן אינון אמרין טב לביש לא תעביד וכו'.

זוהר שאמרה תורה על הבא על אחותו חסד הוא שהותר רק בבנין העולם כמ"ש עולם חסד יבנה כמבואר בירושלמי יבמות סא. חסד הוא – אמר רבי אבין שלא תאמר קין נשא את אחותו הבל נשא את אחותו חסד הוא חסד עשיתי עם הראשונים שייבנה העולם מהן אמרתי עולם חסד יבנה. ועיין פרקי דר"א פרק בא.

וישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן (שבת קמו)/קצ"א, **היינו זוהמת הנחש/קצ"ח** פירוש שע"י שראו מראות אלקים בטל הספק מלבם/קצ"ט, ונשאר רשום בנשמותם לעולם, ועי"ז התבטל מהם הישות דהיינו העזות, **ועכו"ם שלא עמדו לא פסקה זוהמתן** [ר] ונשארה בהם זהמת הנחש שאין לו רגלים, כמו השקר שאין לו רגלים, שהיא מדת הישות והעזות פנים. **וזה** מה שאמר לעיל בשם הגמרא שמי שיש בו עזות **בידוע שלא עמדו רגלי אבותיו** על הר סיני, ונקטו חז"ל בלשון **רגלי דייקא, כי**

[דף נג.].

אין להם רגלים, כמ"ש שהקב"ה אמר לנחש שעונשו יהיה (בראשית ג')/ר"א **על גחונך תלך** דהיינו שנברא עם רגלים וענשו היה שנקצצו: משמע עד שבאו ישראל להר סיני היו עם זהמת הנחש בלי רגלים רוחניות, ובהר סיני פסקה זוהמתם, וקבלו רגלים ועמידה. אבל הגויים נשארו בזהמת הנחש בלא רגלים. וצ"ע כיון שרק אחרי החטא נקצצו רגליו של הנחש/ר"ג. נמצא בשעה שהטיל זהמה בחוה עדיין היה לו רגלים/ר"ג, וא"כ לכאורה הזוהמה שהטיל בחוה ונשארה בגויים לא קשורה לחסרון הרגלים שלו/ר"ג. ונראה פשוט הנחש הקדמוני נברא רע/ר"ה, ובו נתלבש היצה"ר של האדם שנברא בלא יצה"ר, אבל כנראה היה לו בחירה להתגבר בכח גדול על יצרו ואזי יהיה לו גם דבור קדוש, וכשחטא להסית את חווה בשקר, כיון שגילה את מהותו שהוא שקר, לכן נקצצו רגליו הגשמיות. וחווה שקבלה זוהמתו איבדה את תיקון הדבור שנבראה בו, ונעשית בלא רגלים כמותו, ורגליה כמו של עכו"ם גשמיות בלבד. עוד נראה כי גחון פירושו גרון, נמצא שתחילה היה הגרון מורם מהארץ והיה יכול לדבר, אבל ענשו שהגרן שבו חטא, נהפך מכלי דיבור לכלי להליכה, ואזי איבד את כח הדבור/ר"ו שהוא בחי' רגלים. דהיינו שנתגלה

קצ"א **שבת קמה:** מפני מה עובדי כוכבים מוזהמין? – שלא עמדו על הר סיני. שבשעה [קמו]. שבא נחש על חוה הטיל בה זוהמא. ישראל שעמדו על הר סיני – פסקה זוהמתן, עובדי כוכבים שלא עמדו על הר סיני – לא פסקה זוהמתן. אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי: גרים מאי? – אמר ליה: אף על גב דאינהו לא הוו, מזליהו הוו, דכתיב +דברים כט+ את אשר ישנו פה עמנו עמד היום לפני ה' אלהינו ואת אשר איננו פה וגו'. ופליגא דרבי אבא בר כהנא, דאמר רבי אבא בר כהנא: עד שלשה דורות לא פסקה זוהמא מאבותינו; אברהם הוליד את ישמעאל, יצחק הוליד את עשו, יעקב הוליד שנים עשר שבטים שלא היה בהן שום דופי. עיין ביאור שוטנשטיין שם מנין לומדים שבא נחש על חוה ומנין שפסקה זוהמתן בהר סיני. ומה פי' מזלם של גרים היה שם ומה הראיה מפסוק את אשר ישנו וכו' הרי נאמר ארבעים שנה אח"כ. עוד עי"ש מה שפסק בהר סיני היא הזוהמה שנשארה אחר שפסק מהאבות. ועיין תורה י' בביאור הרבב"ח מה שכתב רבינו עה"פ המה ואביהם.

קצ"ב **ואע"פ שחזר** בחטא העגל כמבואר בזהר בראשית קכו: משמע בגמ' שבת הנ"ל שהוא חילוק עצום בין מי שכבר בטל ממנו פעם למי שמעולם לא בטל ממנו, או שהזוהמה שחזרה ע"י חטא העגל היתה קלושה יותר. עיין ביאור שוטנשטיין שם

קצ"ט **פירוש הכלבו** על ההגדה של פסח – אילו קרבנו להר סיני דיינו. ועיין לעיל תורה ז' שהזוהמה פסקה מהם ע"י שקבלו תרי"ג עצות וצ"ע. ועיין שבת קמו. שגם שם כבר הקשה הבן יהוידע כן עי"ש

¹ כמבואר שם בשבת קמו

ר"א **בראשית פרק ג** (יד) **ויאמר ידוד אלהים אל הנחש כי עשית זאת ארוך אתה מכל הבהמה ומכל חית השדה על גחנך תלך ועפר תאכל כל ימי חייך:**

רש"י – על גחונך תלך – רגלים היו לו ונקצצו:

ר"ב **לפי הנ"ל** שרגלים בחי' דבור צ"ע עיין פרק שירה פק שישי שהנחש אומר שירה, (תהלים קמה טו) **סומך יי לְכָל הַנְּפִלִים וְזוֹקֵף לְכָל הַכְּפוּפִים:** וצ"ל שאינו מעלת דבור אלא שמציאותו אומרת שירה כמו השמים והארץ. אבל צ"ע כי מובא בסוף פרק שירה שרבי ישעיה תלמידו של רבי חנינא בן דוסא התענה חמש ושמונים תעניות, אמר כלבים שכתוב בהם והכלבים עזי נפש לא ידעו שבעה יזכו לומר שירה. ומדוע לא שאל על הנחש שגרוע ממנו הרבה. ואולי כי כי היצה"ר נקרא טוב מאד אבל כלב הוא בריה שפלה שבחיות, כמבואר בספרים.

ר"ג **ואדרבה היתה** אז מעלתו גדולה, כמבואר בסוטה ט: שקודם החטא היה מלך החיות וקומתו זקופה, וזכה שהקב"ה ידבר עמו ועד היום נשאר בו רושם הדבור הזה שעל כן זיווגו פנים בפנים כמבואר בבכורות ח. עיין בראשית רבה פרשה כ' אות ג' ואת ה'.

סוטה ט: אמר הקב"ה אני אמרתי יהא מלך על כל בהמה וחיה ועכשיו (בראשית ג–יד) ארוך הוא מכל הבהמה ומכל חית השדה אני אמרתי יהלך בקומה זקופה עכשיו על גחונו ילך.

ר"ד **ועיין לעיל** שרגל הוא הדבור ולדבור זוכים ע"י שמעלים אותו לשרשו בשרש הגבורות בנינה. וע"י הדבור מתעוררים לתשובה ומתקנים המדות עד שזוכים לתשובה שלימה לבושה שהיא התפילין ולדבקות בו ית'. וישראל זכו לדבור בשירת הים, ולתשובה שלימה במתן תורה. היתה עמידתם עם רגלים ודבור אבל הגויים נשאר בהם זהמת הנחש שמופקע מהודאה ושבו דהיינו מדבור קדוש אין לו רגלים מצד מהותו, ואדרבה הרגלים שהיו לו קודם החטא הם כנראה היו רק רגלים של חיגר שעל כן היה צריך לרכב על הגמל כמבואר בפרקי דר"א.

ר"ה **צ"ע א"ב כיצד** יתכן שהקב"ה אמר אני אמרתי יהא מלך על כל בהמה וחיה. ואולי כיון שרצה הקב"ה לברא את העולם במדת הדין כדי שיהיה שכר גדול יותר למי שמתגבר על הרע. סבר שהנחש יהא מלך החיות, ויתגבר על יצרו. דממה שנענש מבואר שהיה לו בחירה ולא כשאר חיות, והיה מחשבה בתחילה שיתגבר על יצרו, וכשחטא הוכיח שהוא רע בעצם ולא רוצה להתגבר על יצרו, לכן נענש להיות בלא בחירה ובלא קומה ובלא רגלים ודבור.

ר"ו **ונ"ל שבוה** תתורץ קושיית התולדות יצחק כאן שכתב – ויש להקשות, למה לא הזכיר בקללתו שיהיה אלם, שזאת היתה קללה גדולה, ונראה לי שאחר שקלל אותו בשיאכל עפר כל ימיו, בכלל זה האלמות, שמי שיאכל עפר ולשונו לועס לעולם עפר, אי איפשר שידבר,

מהותו שהוא הרע מופקע מהודאה כמבואר בגמ' (ב"ק טז.) מי שלא כורע במודים נעשה שדרו נחש. והודאה ושבח הוא הדבור שעל ידו מתעוררים לתשובה, כנ"ל שעי"ז זוכים לבושה ותפילין, ומי שמופקע כמו הנחש מהודאה, כי גרונו נעשה רגלים, אין לו אפשרות להגיע לבושה, ולתפילין. כי זוהמת הישות של הנחש נשארה בו.

וקין שהיה מצד זהמת הנחש כולו זהמת שקר^(י) ועזות וכמבואר במדרש תנחומא פרק ט'^(י) הנ"ל באיזה חוצפא שדיבר עם הקב"ה, אעפ"כ ע"י התוכחה של הקב"ה שדבר עמו הודה בחטאו ונעשה לו קצת בושה^(י) וזה שכתוב בזוהרי כנראה הכוונה לפרש"י על הפסוק (י"א) וישם ה' לקין אות, החזיר מוראו עליהם (י"ב). דהיינו שהאיר עליו אור התפילין אור הבושה הבאה מתוך יראה כנ"ל כמו שכתוב וראו כל עמי הארץ וכו' ויראו ממך היינו כנ"ל באות ה' שמי שזכה לאור התפילין אזי גם מי שמביט בו יש לו יראה ובושה, כמו שכתוב^(י) בתיקוני זוהר כד תב בתיובתא כאשר חזר בתשובה, וישם ה' לקין אות ו', ותשובתו עשתה רושם, שעי"ז זכה להתתקן ביתרו, שזכה לאות ברית קודש ולהכנס לג"ע, כמבואר בתיקוני זוהר (תיקון סט דף קח ע"ב (י"ד))^(י), שם בתיקונים יש כמה דעות איזה אות קבל ששמרה עליו, ולפי רבנו נראה שהכוונה לאות תפילין, כמו שכתוב "והיו לאות על ידיך", ותפילין נקרא פאר (ותפארת היא אות ו'), אבל כאמור לזמן

שלשוננו תהיה עבה וגסה ועפרוריית, ומזה אומרים חכמים ז"ל על האומר דבר שאינו הגון, עפרא בפומיה, כמו שאמרו עפרא בפומיה דאיוב (ב"ב טז א), שמי שפיו מלא עפר לא יוכל לדבר, ולא ראיתי בכל המפרשים תשובה כלל לזאת הקושיא:

^(י) שישקר להקב"ה השומר אחי אנכי. גילה שהוא השקר שאין לו רגלים.

^(י) מדרש תנחומא בראשית – פרק ט – כיון שאמר לו הקב"ה אי הבל אחיך א"ל לא ידעתי השומר אחי אנכי אתה הוא שומר כל הבריות ואתה מבקשו מידי משל למה"ד לגנב שגנב כלים בלילה ולא נתפש לבקר תפשו השוער א"ל למה גבת את הכלים א"ל אני גנב ולא הנחתי אומנתי אבל אתה אמונתך בשער לשמור למה הנחת אומנתך ועכשיו אתה אומר לי כך ואף קין כך אמר אני הרגתי אותו בראת בי יצה"ר אתה שומר את הכל ולי הנחת אותו להרגו אתה הוא שהרגתו שנקראת אנכי שאלו קבלת קרבני כמותו לא הייתי מתקבא בו.

^(י) עיין תנחומא בראשית פרק ט' – אָמַר לו: כָּל הָעוֹלָם כְּלוּ אִתָּה סוֹבֵל וְעוֹנֵי אִינְךָ יָכוֹל לְסַבֵּל. גְּדוֹל עוֹנֵי מַנְשׂוֹא. אָמַר לו: הוֹאִיל וְהוֹדִיתָ וְעִשִּׂיתָ תְּשׁוּבָה, יָצָא וּגְלָה מִן הַמְּקוֹם הַזֶּה, שָׁנְאָמַר: וַיֵּצֵא קִין מִלְּפָנֵי ה' וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ נוֹד. בְּשִׂיבָא כָּל מְקוֹם שֶׁהָיָה הוֹלֵךְ, הָיְתָה הָאֶרֶץ מוֹדְעוֹת מִתְחַתָּיו וְהָיָה חַיִּית וּבְהֵמֹת מוֹדְעוֹת וְאוֹמְרוֹת מֵהוּ זֶה. אוֹמְרוֹת זֶה לְזוֹ, קִין הָרַג אֶת הָבֶל אָחִיו, וְגִזְרֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עָלָיו נֶעַ וְנָד תִּהְיֶה. וְהָן אוֹמְרוֹת, יֵלֶךְ אֶצְלוֹ וְנִאֶכְלָנוּ, וְהָיוּ מִתְפַּנְסוֹת וּבָאוֹת אֶצְלוֹ. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה וְלָגוּ עֵינָיו דְּמְעוֹת וְאָמַר, אָנָּה אֵלֶךְ מִרוּחֶךָ וְאָנָּה מִפְּנֵיךְ אֶבְרָח, אִם אֶסֶק שְׂמִימִים שָׁם אִתָּה וְאֶצְיָעָה שְׂאוֹל הַנֶּךְ, אֲשֶׁא כֹפֵי שַׁחַר אֲשַׁכְּנָה בְּאַחֲרֵית יָם, גַּם שָׁם יֵדָךְ תִּנְחַנְי וְתִאֲחַזְנֵי יִמִּינְךָ (תהלים קלט, ו-ז).

מאידך עיין תיקון סט דף קח: שם אומר על קין רשיעאי לא שליט בהון מוסר אלא נטרין דבבו,

^(י) בתשכס הוקף בסוגריים (בזוהר) (כי לשון זה אינו בזהר אלא בפרש"י שם)

רי"א בראשית ד טו

רי"ב פרש"י שם בסוף דבריו - החזיר מוראו על הכל

רי"ג בתשכס – כמ"ש (בזוהר)

רי"ד נראה שהכוונה לדף קח: ע"ש ע"י ששב בתשובה קיבל את ו' להגן עליו.

^(טו) תיקון סט דף קח: ועם ביאור מתוך מדרש – וּבְגִין דָּא וּבְשִׁבִיל זֶה פִּד שְׂמַע דְּבִאֲתָר עֲלָאָה דָּא הוּא תְּלִיא הָבֵל כְּשִׁמְעָה קוּן שְׁמַמְתוּ עַל הַבֵּל הִיאָה תְּלוּיָה וּמִשְׁכַּחַת בְּמִקוּם עֲלוּן בְּשִׁכְנֵיהָ הַעֲלוּנָה וְהַתְּחַוָּנָה, מִיָּד וַיֵּאמֶר קִין אֶל יְהוָה גְּדוֹל עוֹנֵי מַנְשׂוֹא וּמִפְּרֵשׁ הַכָּא תַב בְּתִיּוּבְתָא וְאַתְחַרַּט כְּלוּ כְּלוּ הַדְּבוּרִים שֶׁכּוּן בְּתַשְׁבּוּהָ וְנִתְחַרַּט עַל שְׁהַר אֶת הַבֵּל, וְתַשְׁבּוּהָ עֲשֵׂתָה רֹשָׁם, בְּגִין דָּא וּבְשִׁבִיל תַּשְׁבּוּתוֹ וַיֵּשֶׁם יְהוָה לְקִין אוֹת הִיא אוֹת בְּרִית מִיִּלָּה, וְאִמַר הַכָּא רְמֵז אוֹת בְּרִית מִיִּלָּה דְּקַבִּיל יִתְרוֹ כְּלוּ רַמֵּז הַקְּבִי"ה לְקוּן אוֹת בְּרִית מִיִּלָּה שִׁכְבַּל עֲלוּ יִתְרוֹ כְּשִׁינְגִי, דְּאִתְמַר בֵּיהּ שְׁנֵאֲמַר כּוּ וּבְגִין קִנֵּי חוֹתֵן מִשָּׁה הֵיטוּ "קִינֵי", עַל שֶׁם שְׁנֵפֶרֶד מְקִינֵי כְּמוֹ"שׁ וְחִבְרֵי הַקִּנֵּי נִפְרָד מְקִינֵי וְכִ"ל שְׁבִיתוֹ נִפְרָד קוּן מִזִּמְמוֹתוֹ וְנֵעֵשָׂה נְקִי, וּבִיְתָרוֹ אִתְתַּקֵּן קִין מְחוּבְּיָהּ וּבִיתְרוֹ כְּשִׁנְגִי וְנִימּוּל נִתְחַקוּ קוּן מַעֲוֹן, וְאִכְלוּ אֶהָדֵן וְכִל זְקִינֵי יִשְׁכַּח לְחַם עֲמוֹ בְּסַעֲוֹת בְּרִית עֲלוּ.

וּמִמִּשְׁדֵּי וְאִמַר עוֹד יֵשׁ לְרוֹשׁ בְּקִנֵּי חוֹתֵן מִשָּׁה, כִּי בְּהֵוָה זְמַנָּה קַבִּיל לִיָּה בְּאוֹתוֹ הַזֶּה עֲלוּ קוּן אֶת עֲוֹנוֹ, בְּגִין דְּאִתְחַזֵּי לִיָּה בְּגוֹי דְּקִנֵּי חוֹתֵן מִשָּׁה דְּהוּוּ עֵתִידִין לְמַחְזֵי בְּלִשְׁבַת הַגְּזִית לְפִי שְׁהַרָּה לִּי הַקְּבִי"ה בְּשִׁבִיל תַּשְׁבּוּתוֹ, כִּי עֲתִידִים בְּנֵי קִין חוֹתֵן מִשָּׁה לְהוֹיֵת בְּלִשְׁבַת הַגְּזִית גְּדוֹלָה (כְּמִבְּרַח בְּמִס' סִינְהֵדִין דף קד רע"א). וְכִזָּה רַחֵם שְׁתַּשְׁבּוּתוֹ נִתְקַבְּלָה, אָמַר אִזְ אִמַר קוּן וְכִי לְחִיּוּבָא קַבִּיל קְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּתַשְׁבּוּהָ וְכִי לְנִשְׁעָה כְּמוֹנֵי קַבֵּל הַקְּבִי"ה בְּתַשְׁבּוּהָ, עַל אַחַת בְּמָה וּבְמָה לְצִדִּיקֵי קַיָּא כִּל שְׁכֵן לְצִדִּיקִים אִם יִשְׁכְּלוּ בְּאִיזָה חֲטָא וְיַעֲשׂוּ תַשְׁבּוּהָ, בּוֹדְלֵי תַשְׁבּוּתָם תִּתְקַבֵּל, מִיָּד וַיֵּצֵא קִין מִלְּפָנֵי יְהוָה פִּירוּשׁוֹ בְּהָאֵי נִפְקַם מִן דִּינָא בְּהַכְּנַעָה יִלָּא מְגוֹרֵת לֵינוּ, וְקַבִּיל עֲלֵיָה כָּל מַה דְּאִתְגַּזֵּר בֵּיהּ וְקַבֵּל עֲלוּ כִל מַה שְׁגַזֵּר עֲלוּ.

וְהֵיטוּ דְּבְתִיב זֶה שְׁכַחוּ וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ נוֹד, וּמִפְּרֵשׁ מַה דְּאִמַר לִיָּה גְּדֵי מַה שְׁאֲמַר לִי הַקְּבִי"ה נַע וְנִד"ה תְּהִיָּה בְּאֶרֶץ, שְׂוֵי עֲלִיָּה ו' נְחוּסָפָה עַל גַּד אוֹת ו' עַל הַסּוּד, שְׁהוּא אוֹת ו' עַל בְּרִית מִיִּלָּה שְׁנִימּוּל יִתְרוֹ, וְאִתְעַבֵּד נוֹד וְעַל יְדֵי זֶה נֵעֵשָׂה נוֹד, וְדָא אִיהוּ דְּאִתְמַר בֵּיהּ וְהוּוּ שְׁנֵאֲמַר כּוּ וַיֵּשֶׁם יְהוָה לְקִין אוֹת הֵיטוּ אוֹת ו' עַל אוֹת בְּרִית מִיִּלָּה שְׁנִימּוּל יִתְרוֹ לְבִלְתֵּי הַכּוֹת אוֹתוֹ כִּל מוֹטָאוֹ, דָּאִם הוּוּ גְּדֵי שְׁאֵם הִיא רַק נַד בְּלָא אוֹת ו', אִתְמַר בֵּיהּ אִזְ נִאֲמַר כּוּ וְהִיא כִּל מוֹצְאֵי יְהִרְגֵנִי, אִזְכֵּל וּבְגִין דְּתַב בְּתִיּוּבְתָא וְקַבִּיל עֲלֵיָה אוֹת בְּרִית וְכִי שְׁכַח יִתְרוֹ בְּתַשְׁבּוּתוֹ וְנִתְגַּיֵּי וְקַבֵּל עֲלוּ אוֹת בְּרִית שְׁנִימּוּל, עַל יְדֵי זֶה שְׂוֵי עֲלִיָּה אוֹת ו' לְשׁוּבָא לִיָּה עַל הַקְּבִי"ה עַל קוּן אוֹת ו' עַל הַבְּרִית לְהַצִּיל אוֹתוֹ מִכֵּל הַמַּזִּיקִים שְׁלָטוֹ לְהוֹרֵגוֹ, וְלֵא עוֹד וְכִל רַק לֵוָה זְכָה, אֵלֵא דְשְׂוֵי לִיָּה קְדָמָת עֲדָן אִלָּא שְׁהַקְּבִי"ה עַל אוֹתוֹ קְדָמָת עֲדָן, כְּמוֹ"שׁ וַיִּשְׁכַּח בְּאֶרֶץ נוֹד קְדָמָת עֲדָן, דְּבְגִינֵיהּ כִּי בְּזוֹת תַּשְׁבּוּתוֹ יִקְבֵּל לְגִין עֲדָן וְכִ"ל אִחַר שְׁתַּחַקוּ בִיתְרוֹ וּבְנֵי זְכָה לְגִן עֲדָן. (הגרי"א ו"מ ומפד"ס)

הנה מפורש כאן שהאות שנתן הקב"ה לקין היתה אות ו', ודע שבזוהר פרשת בראשית (דף לו ע"ב) אמר בסתם שניתן לו אות אחת מכ"ב אותיות התורה, ושם בביאורינו (כרך א עמ' תנה) כתבנו, כי המק"מ מפרש שהיא אות ט', והרמ"ק מפרש שהיא אות י', והכתם פו ציין לתיקון ס"ט דף קיז ע"א (לעיל בביאורינו עמ' רלד, ועמ' רמד), שהיא אות ברית מילה, דהיינו שנמול קין, והוא כמפורש כאן שהקב"ה שם בו אות ו' המורה על אות הברית.

מועט ביותר, כנ"ל שקין חזר לעזותו/רש"ו, ואיבד אותו מיד, כמ"ש "וישב בקדמת עדן" קדמ"ת ר"ת קרקפתא דלא מנח תפלין. וכמבואר בתנחומא הנ"ל בפרק יא שקין נעשה מלאך המות, אעפ"כ כנראה היה לו שמירה שהרי לא נהרג, ובמדרש/ר"ו כמה דעות שקבל אות ו' לשמירה ו"א שקבל כלב שמירה, אבל בוזה בראשית וברמ"ק ואורח החמה פירשו שקיבל אות י' חכמה/ר"ח, ולפ"ז אולי צ"ל שהאות היא תפלין דהיינו אמא על ברא כי אמא היא בינה שבה מתגלה החכמה/ר"ט):

אות ז

עתה יבאר כיצד רמוז בסיפורו של תנא רבי ישמעאל ב"ס כל המהלך הנ"ל. ומספר על צדיק שהיה בדורו שהיה במדרגה גדולה מאד ונפל קצת מהשגות אלוקות ומאד יבייש בזה ועשה תשובה עד שזכה להפוך את הירידה לעליה גדולה יותר והשגות גדולות יותר והתבייש בהשגותיו שלפניו כן ועי"ז זכה לאור הפילין ודבקות. (מה שנפל ממדרגתו אולי אפ"ל שהיה במדרגה כל כך גבוהה שלא הצליח להשיג שיש יותר מזה, ועי"ז כבר לא היה לו התחדשות בהשגת הש"י, ולכן כדי שיזכה לאור התפילין הפיל אותו הקב"ה מעט ממדרגתו העצומה למדרגת תנא שבדורו) ואולי סיפר זאת רבנו על עצמו/ר"ב.

(וזהו העיד רבי ישמעאל בן סתריאל מערכת לבנה שפעם אחת) אָרְזו (הצדיק) נָפַל (ממדרגתו) בְּמִקְוֵמֵנוּ (בחי מקומו של עולם דהיינו שנפל להשגות אלוקות אבל נמוכות ממה שהיה רגיל), וְעָבְרוּ (לשון התגלות) עָלָיו שֶׁשָׂה עֶשֶׂר (י"ו דהיינו י' אור ו' לוחות) קְרוֹנוֹת (לשון קרן אור פניו). עַל חֲדוֹ (לשון חידוד השכל בלמוד התורה שע"ז זוכה להשגה יתירה בגדולת הבורא)

דהיינו שרבי ישמעאל בן סתריאל סיפר על צדיק גדול מאד שנפל מהשגותיו קצת ומאד יתבייש בזה ועשה תשובה ועסק בתורה שהיא י' ו' דהיינו אור הלוחות, וחיידד שכלו, וזכה ליתר השגה בגדולת הבורא יותר ממה שהשיג לפני שנפל, ועי"ז לבושה גדולה על השגתו הקודמת שלפני שנפל. והוא אור התפילין בחי' יראה ובושה.

^{ר"ט} **בראשית רבה** פרשה כב אות יג – וַיֵּצֵא קַיִן מִלְפָּנֵי ה' (בראשית ד, טו), מֵהֵיכָן יֵצֵא, רַבִּי יוֹדֵן בְּשֵׁם רַבִּי אֵיבּוֹ אָמַר הַפְּשִׁיל דְּבָרִים לְאַחֲרָיו וַיֵּצֵא, כְּגוֹנֵב דַּעַת הָעֲלִיּוֹנָה. רַבִּי בְּרַכְיָה בְּשֵׁם רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, יֵצֵא כְּמַפְרִיט וְכַמְרָמָה בְּבוֹרְאוֹ. רַבִּי חִמָּא בְּשֵׁם רַבִּי חֲנִינָא בְּרַבִּי יִצְחָק אָמַר, יֵצֵא שְׂמֵחַ.

^{ר"י} **בראשית רבה** פרשה כב אות יב – (בראשית ד, טו): וַיֵּשֶׁם ה' לְקַיִן אוֹת, רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי נְחֵמְיָה. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר הוֹרִיחַ לוֹ גִלְגַּל חֲמָה, אָמַר רַבִּי נְחֵמְיָה לְאוֹתוֹ רָשַׁע הָיָה מוֹרִיחַ לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא גִלְגַּל חֲמָה, אֵלָּא מִלְמַד שֶׁהוֹרִיחַ לוֹ הַצָּרַעַת, הִיךְ מִה דְאָתָּה אָמַר (שמות ד, ח): וְהָיָה אִם לֹא יֵאֱמִינוּ לָךְ וְלֹא יִשְׁמְעוּ לְקֶלֶל הָאֵת וְגו'. רַב אָמַר פֶּלֶב מִסֵּר לוֹ. אָבָא יוֹסִי בֶן קֶסְרִי אָמַר קָרָן הַצְּמִיחַ לוֹ. רַב אָמַר עֲשָׂאוֹ אוֹת לְרוֹצְחֵינִים. רַבִּי חֲנִינִי אָמַר עֲשָׂאוֹ אוֹת לְבַעֲלֵי תְשׁוּבָה. רַבִּי לִוִּי בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לֵקִישׁ אָמַר תְּלָאוּ בְּרַפְיוֹן וְכָא מְבוּל וְשִׁטְפוֹ, שְׁנֶאֱמַר (בראשית ו, כג): וַיִּמַח אֶת כָּל הַיְקוּם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאָדָמָה, כְּמָה דְאָתָּה אָמַר וַיִּקָּם קַיִן וְגו'.

^{ר"ח} **כנ"ל בביאור** המתוק מדבש על תיקון סט. בסופו שהביא גם דעה זו. ועיין גליון מטעמי תורת חיים וארא תשפא (בעניין גלגול פרעה) הביא כמה מפרשים שקין קיבל אות י' – עיין אור החמה' על זוהר בראשית דף לו ע"ב ד"ה 'זייני משריין' מהרמ"ק, 'ברית הלוי' לר' שלמה אלקבץ פרק תשיעי דף יד ע"ב טור ב ד"ה סוד הענין, 'חומת אנך' להחיד"א בראשית ד, יז על הפסוק 'ישם לקין' בשם ר' שלמה אלקבץ ומחבר שפתי כהן על התורה, 'שפתי חכמים' על רש"י בראשית ד, טו אות מ) שמגינה מהחיצונים (אור החמה' על זוהר בראשית דף לו ע"ב ד"ה 'זייני משריין' מהרמ"ק) וחקק אותה על ידו ('כתם פו' על זוהר פרשת בראשית דף לו ע"ב ד"ה גם נלמוד) או על פניו ('תרגום יונתן' על בראשית ד, טו) על מנת שלא יפגעו בו לרעה ('כתם פו' על זוהר פרשת בראשית דף לו ע"ב ד"ה גם נלמוד)

^{ר"ט} **ועיין בסוף התורה** שתפילין בחי' פרעה, בחי' אמא בינה שבה מתגלים האורות. כי פרעה לשון התגלות כמ"ש כי פרעה אהרן כמבואר בוזה ויגש רי. נמצא שפרעה הרשע היתה אחיותו בבינה בשרש האורות של תפילין שהוא האות שקיבל קין. וכתב החיד"א (חומת אנך חבקוק א' ז' בשם ר"ש אלקבץ) שפרעה היה הרע של קין, והתגאה על משה ורצה להרוגו באות י' שקיבל קין, וכן ורמוזו בשמו פרעה גמט' משה ועוד עשר יותר. ובעיני זה כתב החיד"א שם גם על יחזקאל לב ב. ולבסוף דייקא אות י' שהתגאה בה היא הכניעה אותו כי נהפכה לעשר מכות (ועיין עוד בזה בגליון מטעמי תורת חיים וארא תשפא (בעניין גלגול פרעה)) (נמצא שהאות שקיבל קין שמרה על קין שבע דורות, ולבסוף תיקנה אותו בגלגול פרעה)

^{ר"ב} **עיין עלים לתרופה** מכתב קיח – וסוף – כל – סוף יתהפך הכל לטובה, ויקיים: "ביום ההוא יבוקש ויחופש עוון ישראל" (ירמיה נ, כ) – כדי להפכם לזכויות, "ואיינו" (שם, שם) – שיהיה נכללים באין. בני הנשמע כזאת! אבל באזינו שמענו זאת מפיו הקדוש בעצמו, מפי מי שזכה לתורת ה' ולתפילת ה' ממש, ולא היה לו ממי להתבייש כלל: (- מובא שיש"ק ח"ג סעיף כ"ח). שמעתי מר"נ בעת שאמר אָדוֹנָנוּ מוֹרְנוּ וְרַבְּנֵנוּ הַתּוֹרָה מַעֲנֵן תּוֹרַת ה' וְתַפִּילַת ה' – אמר: שצריכין לבוא לביטול כזה, עד שיזכה לתורת ה' ולתפילת ה', ושיוכל לומר "יהי רצון מלפנינו": (- אבני"ה ברזל, שו"ס מרבינו, סעיף ס"ז).

בעת שאמר וגילה התורה הנפלאה שבליקוטי-מוהר"ן סימן כ"ב – מענין תורת ה', ומענין תפילת ה' – השליך רבינו הקדוש וְכָרוֹנוּ לְבָרְכָהּ ראשו לאחוריו בהשתוקקות נפלא, ואמר: "איך זוכים ללמוד כמו שהקדוש-ברוך-הוא לומד, ולהתפלל כמו שהקדוש-ברוך-הוא מתפלל: (-גנזי אבא, מכתב קי"ב; מובא בשיש"ק ח"ג, סעיף ס"ה).

וזוה ספר התנא רבי ישמעאל בן סתריאל לרבי בגמרא (בכורות נו ע"ב/רכ"א) **ארז נפל במקומינו, ועברו עליו י"ו קרנות** רכב על חודו [רכ"ג] דהיינו שהארז היה כל כך רחב עד שעל רחבו עברו שש עשרה קרנות [רכ"ד] זה בצד זה. **כי ידוע שהצדיק שעובד את ה' בדביקות גדול ובשכל גדול, כשנופל לאיזה מדריגה פחותה ממנה, אף על פי שזאת המדריגה שהוא עכשיו בה, גם היא מדריגה גדולה לערך שאר הצדיקים, אבל מחמת שלפי ערכו הוי ליה נפילה, הוא מתבייש בזה המדריגה כאלו חטא איזה חטא, לפי המבואר לעיל בתחילת התורה נראה שהכל התחיל ע"י איזה פגם בדיבור לפי בחינתו שע"ז התעורר הס"ט"א שהוא אחר הדברים וקטרג כדי לעשות בחי' קץ כל בשר ועורר מדת הדין שתבעה לנסות את הצדיק על ידי שייקחו ממנו המוחין קצת ויפול ממדרגתו, לנסותו אם יהפוך את הירידה לצורך עליה או שיפול לגמרי. והצדיק עמד בניסיון, ועסק בתורה בשעת הדחק בחי' לימוד בליילה, וזכה לחוט של חסד והנסתלקו כל המקטרגים, ואזי והעלה את הדבור מראשו לשרשו בזרוע ע"י שדיבר דבורי אמת בשלהבת הגבורות/רכ"ה, ומדבוריו/רכ"ו התעורר בתשובה, ועושה תשובה על זה כאלו חטא. וע"י התשובה תיקן הפגם שגרם לנפילה, וזכה למוחין חדשים, והשגה יתירה בגדולת הבורא ובא על ידי זה לבושה גדולה, היינו בחי' תפילין, בחי' אז תבין יראת ה' כנ"ל באות ה' שע"י בינה דהיינו תפלין זוכה ליראה ובושה, כי ע"י התשובה זכה ובא לבחי' ידיעה חדשה והכרה ונעשה בחי' בן כרך, והתבייש מאד בהשגתו הקודמת. נמצא דייקא ע"י המכשלה הזו זכה לעוד יותר הכרת הבורא ולעוד יותר הארת התפילין דהיינו יראה ובושה ממנו ית', שהיא המבחן לדביקות בו ית' כנ"ל.**

ועיקר הארת התפילין באים ע"י אור הלוחות, כמובא ברמז (בוהר בראשית/רכ"ו וכי תשא/רכ"ז הנ"ל) כשאמרו ישראל נעשה ונשמע [שמות כד ז] בהר סיני כשפסקה זהמתם, וזכו לאספקלריא המאירה, אזי

רכ"א בכורות דף נז: ור' העיד רבי ישמעאל בן סתריאל מערקת לבינה לפני רבי במקומו מפשיטין את המתה ומלבישין את החי אמר רבי נתגלה טעמא של משנתינו. חזירין שבמקומו יש להם ששים רבוא קלפים בבית המסס שלו. פעם אחת נפל ארז אחד שבמקומו ועברו שש עשרה קרנות על חודו אחת. פעם אחת נפלה ביצת בר יוכני וטבעה ששים כרכים ושברה שלש מאות ארוים. ומי שדיא ליה והא כתיב כנף רננים נעלסה אמר רב אשי ההוא מוזרתא הואי:

פרש"י – ועוד העיד דבר זה פעם אחת כו' על חודו – על צידו ברוחבו שהוא עב כל כך שעברו עליו י"ו קרנות זו בצד זו על חודו כלומר ברוחבו של אילן: ובכתי' הוסיף רש"י שעברו על עביו כעין שנפל, שעביו חד ועגול ואם היה משופה היה רחב יותר.

מהרש"א – ושאמרו פעם א' נפל ארז כו' ועברו כו'. כלפי מ"ש בנדרים דלפול וחיוד של התורה לא ניתנה רק למשה אבל הוא בעין טוב נתן לישראל ולתלמידיו גם לפול התורה וע"כ לא יבא שום תלמיד לעומק ושורש ענין בלי רב המלמדו כמו משה ליהושע ויהושע כו' וע"ז אמר כשמת משה שהוא הארז האחד שנפל אז אח"כ עברו עליו מדור לדור עד ט"ז קרנות שהוא משל לט"ז דורות דמקבלין זה מזה על חידושו ופולו שניתן כבר למשה.

^{רכ"ב} בכל המנוקדים מנוקד קרנות בסעות עיני בגמ' שכתוב קרנות ועפרש"י שם (גם עיני רמב"ן במדבר ז' ב' שקרנות הם עננות)

^{רכ"ג} עין וזוה רע"ט פנחס רסו. וכן יהודיע בכורות נז: ד"ה העיד

^{רכ"ד} עיני רמב"ן במדבר ז' ב' שקרנות הם עגלות (וצ"ע אולי נקרא קרון כי היא עגלה מקורה)

רכ"ה עיני תורה קיב שהאדם צריך כל חייו להתפלל שיזכה פעם אחת אפילו רק פעם אחת בחייו לדבר דבור אמת לפני ה' ית' ועיין בספר **עונג שבת** עמוד תטו שכתב שאמרו אנ"ש שהזוכים זוכים לזה בשעת ירידה דייקא. ואולי אפ"ל שמכאן ראייה לדבריהם שהתנא זכה לאור התפילין שזוכים לו ע"י תיקון הדיבור כנ"ל דייקא בשעת ירידה שהיתה לו. וכן איתא בחז"ל שבת קיט: וחגיגה יד. וגיטין מג. דרש (רבה בר רב הונא): כתיב וישעיהו ג' ו' והמכשלה הזאת וכו'. מאי והמכשלה הזאת? – דברים שאין בני אדם עומדין עליהן אלא אם כן נכשל בהן.

רכ"ו מדבוריו התעורר לתשובה – כנ"ל באות ה' שזה בחי' שז"א מתקנא במלכות פה ולוקח הרשימו.

רכ"ז זוהר בראשית דף נב: – כגוונא דא עד לא חבו ישראל, בשעת דקיימו ישראל על טורא דסיני אתעבר מנייהו וזהמא דהאי חזיוא, דהא כדן בטול יצר הרע הוה מעלמא, ודחו ליה מנייהו, וכדן אתאחידו באילנא דחיי וסלקו לעילא ולא נחתו לתתא כדן הוה ירעין וחמאן אספקלריאן עלאין ואתנהרין עינייהו, וחדאן למנדע ולמשמע, וכדן חגר לון קב"ה חגורין דאתון דשמייה קדישא, דלא ייכול לשלטאה עליהו האי חזיוא, ולא יסאב לון בקדמיתא, כיון דחטאו בעגל, אתעבר מנייהו כל אינון דרגין ונהורין עלאין, ואתעברו מנייהו אינון חגורו מזינין, דאתעטרו משמא משמא קדישא, ואמשיכו עליהו חזיוא בישא כמלקדמין, וגרמו מותא לכל עלמא. ולבתר מה כתיב (שמות לד ל) וירא אהרן וכל בני ישראל את משה והנה קרן עור פניו וייראו מגשת אליו, תא חזי מה כתיב בקדמיתא, (שם יד לא) וירא ישראל את היד הגדולה, וכלהו חמאן זהרין עלאין ומתנהרין באספקלריא דנהרא, דכתיב (שם כ טו) וכל העם רואים את הקולות, ועל ימא הוה חמאן ולא דחלין, דכתיב (שם טו ב) זה אלי ואנוהו, לבתר דחטו פני הסרטור לא הוה יכלין למחמי, דכתיב (שם לד ל) וייראו מגשת אליו.

רכ"ח זוהר כי תשא דף קצג: – כגוונא דא עד לא חבבו ישראל כעין זה עד שלא חטאו ישראל במעשה העגל. **בשעתא דקיימו ישראל על טורא דסיני אתעבר מנייהו וזהמא דהאי חזיוא** בשעה שעמדו ישראל על הר סיני סרה ופסקה מהם וזהמת הנחש הכדמוני, **דהא פדין בטול יצר הרע הוה מעלמא** כי אז היה ביטול יצר הרע מן העולם, **ודחו ליה מנייהו** ודחו אותו מהם לגמרי, **וכדן אתאחידו באילנא דחיי** ואז נאחזו בעץ החיים כטורא ז"ל, **וסליקו לעילא ולא נחתו לתתא** ועלו למעלה בהשגתם להשיג את צד הטוב שבעץ הדעת, ולא ירדו למטה לחקור ולהשיג בקליפות, דהיינו בחלק הרע שבעץ הדעת, **פדין הוה ירעין והוה חמאן אספקלריאן עלאין** או היו יודעים והיו רואים מראות העליונות ז"ל, **ואתנהרין עינייהו וחדאן למנדע ולמשמע** והאירו עיניהם והיו שמיחים לדעת ולשמוע קול העליון כל ז"ל, **וכדן חגר לון קדשא בריך הוא חגורין דאתון דשמיא קדישא** ואז חגר אותם הקב"ה בחגורות של אותיות משמו הקודש, דהיינו ד' אותיות שם הוי"ה היו מאירות על כל אחד ואחד מישראל לשומרו, והיינו אות י' על ראשו ב' ההי"ן על ב' זרועותיו ו' על גופו, **דלא יכיל לשלטאה עלייהו האי חזיוא** כדי שלא יוכל הנחש לשלוט עליהם, **ולא יסאב לון כבדמיתא** ולא יטמא אותם בכחחילה, כדרך שפיתה וטימא הסי"מ את אדה"ר וחוה.

זכו לחגירת זיינא עילאה [ריט"/רל] פי' זכו שהקב"ה חגר להם כלי זין עליונים, לשמור אותם מהנחש שלא יחטיאם שוב כמו שהחטיא את אדם הראשון/רלא. והכלי זין שחגר להם היו אותיות שמו הקדוש, (וביאר במתוק מדבש – אות י' על ראשו ב' הדין על ב' זרועותיו ו' על גופו). ורבינו מבאר שזכו לזה כשאמרו נעשה ונשמע (וכדבריו מבאר בתרגום רמב"ן הנ"ל). נמצא שרבנו למד בזוהר הנ"ל שהכתרים שזכו בהם בני ישראל כשאמרו נעשה ונשמע הם אור התפילין שזכו מאור הלוחות, כנ"ל שלתפילין זוכים ע"י הלוחות ומביא ראיה מזוהר הנ"ל. וצ"ע מזה הראייה מהזוהר? ונ"ל עפ"י ההגדה של פסח, אילו קרבנו להר סיני ולא נתן לנו את התורה, דיינו. וביארו המפרשים (הכלבו ועוד) שבהר סיני פסקה זוהמת הנחש, ואזי השיגו את התורה בשרשה, דהיינו תורה דעתיקא, פנימיות התורה, וכמבואר בזוהר הנ"ל שזכו להשגות באספקלריא המאירה, שהרי אין בהם רע שחוצץ. וממילא כבר לא נצרכו לתורה שהרי הם כמלאכים בלא יצה"ר/רלב. וכיון שהשיגו את התורה בשרשה אמרו נעשה ונשמע, כי השיגו את כל הטוב שבה, ושמחו לקיימה. נמצא שנעשה ונשמע ע"י זכו ישראל לכתרים שהם אור התפילין כנ"ל/רלג. היא בחי' השגת התורה בשרשה, וזו כוונת רבנו שמהזוהר הוזהר מוכח שלתפילין זוכים מהלוחות שהם שרש התורה. ואמנם כיון שהיה אור גדול בלא כלים כראוי לכן לא החזיק מעמד אצל ישראל, אבל זכו שמה שניטל מהם ניתן למשה רבנו וע"י נשאר אפשרות לקבל אור התפילין ע"י הצדיק הדור/רלד.

עוד ראייה שאת אור התפילין מקבלים מהלוחות מביא רבנו ממשוה רבנו, שזכה לזה ע"י חידוד השכל בתורה שלמד עם הקב"ה בהר ארבעים יום כשעלה לקבל לוחות שניות, וכשירד עם הלוחות ביום כפור קרן עור פניו, נמצא שלאור התפילין זוכים ע"י הלוחות/רלה.

הנה על מש"כ ועתה הורד עדיך, מפרש התרגום אונקלוס, וכען אעדי תקון זינך, וכתב הרמב"ן שדעתו כדעת המדרש שחגר להם הקב"ה בשעת מתן תורה כלי זין להנצל מכל פגע וממלאך המות, והם שמותיו של הקב"ה.

פיון דחטו בעגלא אתעברו מנייהו כל אינון דרגין ונהורין עלאין כיון שחטאו בעגל סרו ונסתלקו מהם כל אותם ההשגות של המדרגות ואורות העליונים ל"ל, ואתעבר מנייהו חגירו מוינין דאתעטרו משמא קדישא עלאה ונסתלקו מהם אותם ההגורות המזוינות שנתעטרו משם הקדוש העליון של שם הוי"ה, ואמשיכו עליהו חויא בישא כמלקדמין והמשיכו עליהם את כח הנחש הרע שהוא המלאך המות ככתחילה כמו ע"י חטא אדה"ר, וגרימו מותא לכל עלמא וגרמו שוב המיתה לכל העולם, ולבתר מה פתיב ואח"כ מה כתוב וירא אהון וכל בני ישראל את משה, והנה (דף קצד ע"א) קרן עור פניו פרש"י לשון קנינים, שהאור מבהיק ובוטל כמין קרן, וייראו מגשת אליו פרש"י בא וראה כמה גדול כחה של עבירה, שעד שלא פשטו ידיהם בעבירה מהו אומר, ומראה כבוד ה' כאש אוכלת בראש ההר לעיני בני ישראל, ולא יראים ולא מזרעושים, ומשעשו את העגל אף מקרני הדור של משה היו מרתיעים ומזרעושים.

תא חזי, מה פתיב בקדמיתא בא וראה מה כתוב בתחילה וירא ישראל את ה' הגדולה והיינו וכלהו חמאן וזרינ עלאין כולם ראו בים אורות עליונים ל"ל, ואתנהרין באספקלריאה דנהרא והאירו באספקלריא המאירה, כעין שהשיגו במתן תורה דקתיב וכל העם רואים את הקולות שהשיגו את הקולות של ל"ל, ועל ימא הוה חמאן וכל דתלין וגם על הים ראו את כבוד ה' ולא יראו, דקתיב זה אל"י ואנהו פי' שהראו באצבע זה אל"י ולא יראו, אבל לבתר דחבו פני הסרסור לא הוה יכלי למחמי אחר שחטאו אפילו את קירון עור פני הסרסור שהוא משה לא היו יכולים לראות, כי מה פתיב וייראו מגשת אליו.

הנה אצל הים קודם שנתקברו להר סיני ששם פסקה זוהמתן, היה מעלתם יותר גדולה ממעלתם אחר שחטאו בעגל, להורות שאחר חטא ירדו למטה יותר ממה שהיו קודם קרבתם להר סיני.

ותא חזי מה פתיב בהו בא וראה מש"כ בהם ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חרב והיינו דאתעברו מנייהו אינון מוינין דאתחברו בהו בטורא דסיני שסרו ונסתלקו מהם אותם הכלי זין דהיינו אותיות השם הוי"ה שנתחברו בהם בהר סיני, שהיה להם לשמירה כעין כלי זין. בגין דלא ישלוט בהו תהוא חויא בישא כדי שלא ישלוט בהם הנחש הרע. פיון דאתעבר מנייהו כיון שסרו ונסתלק מהם השם הוי"ה מה פתיב, ומשה יקח את האהל פרש"י לשון הוה הוא, לוקח אהלו ונטשה לו מחוץ למחנה הרחק מן המחנה פרש"י אמר מנודה לרב מנודה לתלמיד, אמר רבי אלעזר שאל מאי האי קרא לגבי האי מהו הסמיכות של פסוק ויתנצלו, לפסוק ומשה יקח את האהל, ואמר אל"א פיון דידע משה דאתעברו מנייהו דישאל אינון וינין עלאין אלא כיון שידע משה שסרו ונסתלקו מישראל אותם כלי זינים העליונים שהם ד' אותיות השם הוי"ה, אמר הא ודאי מקאן ולהלאה חויא בישא יתי לדיקרא בינייהו אמר הרי ודאי מכאן ולהלאה הנחש הרע יבא וישים דירתו ביניהם, ואי יקום מקדשא הכא בינייהו ואם יעמוד המקדש שהיה סוד השכינה ששורה באהל כאן במחנה ביניהם, יסתאב תטמא ח"ו מאחיות הנחש, לכן מינד ומשה יקח את האהל ונטשה לו מחוץ למחנה הרחק מן המחנה, בגין דחמא משה דהא כרין ישלוט חויא בישא מה דלא הוה מקדמת דנא לפי שראה משה שמעתה ישלוט בהם הנחש הרע בכח גדול יותר ממה ששלט בהם לפני קרבתם להר סיני כשעדיין לא פסקה זוהמתן.

ריכט ער כאן הראייה מהזוהר. ועיין תרגום שמות לג ה' עה"פ ועתה הורד עדיך מעליך. ועי"ש רמב"ן פסוק ו'.

רל עיין רמב"ן שם פסוק ו' שכתב – ואונקלוס שתרגם בעדי, תקון זין, דעתו כדברי האומר בבראשית רבה (עיין שמו"ר מה ב) זינאות חגר להם, כלומר שחגר להם הקב"ה בשעת מתן תורה כלי זין להנצל מכל פגע ומלאך המות, כמו שדרשו (שמו"ר לב א) חרות על הלוחות (לעיל לב טז), חירות ממלאך המות, והם שמותיו של הקב"ה, והנה ישראל קבלו עליהם את המיתה ברצון נפשם מפני עונש העגל, וזה ענין תשובה גדולה וחרטה בחטאם:

רלא צ"ע מזה הואיל האורות שקבלו הרי למעשה חטאו בעגל מיד. ונראה כיון שרק הערב רב חטאו בעגל, ובני ישראל חטאם היה רק שלא מיחו. אמנם הערב רב מתו כולם או (אור החיים שמות לב יא). ועל כן לא ניטל מישראל האורות רק אחרי ארבעה חדשים. כנ"ל שאו התקיים ויקח משה את האהל ויצא מהמחנה. וכפי שיבואר לקמן.

רלב כמבואר בגמ' שבת פח: טענת משה למלאכים מדוע אין להם צורך בתורה, כלום יצה"ר יש בכם. שם דף פט.

רלג לעיל ריש אות ו' עה"פ ויתנצלו את עדיים" שהם הכתרים שקבלו כשאמרו "נעשה ונשמע", וביאר רבנו שם שהם אור התפילין שנטלו מישראל וכשניתנו למשה קרן עור פניו.

רלד ונראה שזה שאומרת התורה מה ה' שואל מעמך כי אם ליראה. ושואלת הגמ' (ברכות לג:) אטו יראה מילתא זותרתא היא וכו', ותרצו אין לגבי משה היא דבר קטן. וקשה מה תרצו עדיין לכלל ישראל זה לא דבר קטן. וביאר הבעש"ט (פ' עקב אות יא) שהכוונה אין לגבי משה דהיינו מי שהוא לגבי משה דהיינו שמתקרב אליו וירא ממנו (כמו שדרשו "את" לרבות ת"ח) עי"ו בנקל יזכו ליראה מה. ויראה היא הבושה כנ"ל מנדרים כ. והיא אור התפילין כנ"ל.

רלה עיין אור החיים כאן שמבאר שעל כן לא ידע משה כי קרן עור פניו כי כל זמן שהיו הלוחות בידו סבר שהאור הוא מהן ולא ממנו.

וצ"ע כיצד יתכן שישראל זכו לתפילין בנעשה ונשמע שאמרו בסיון לפני מתן תורה, ומשה רבנו זכה בהם רק אחרי ד' חודשים ב"י תשרי כשירד עם הלוחות השניות?
ועוד דלעיל (תחילת אות ו) אמר שמשנה רבנו קבל את האורות שניטלו מבני ישראל אחרי החטא. שהיה ביז סיון וא"כ מה נוסף לו מהלוחות?

ונראה שבודאי מה שקבלו ישראל בודאי קבל גם משה רבנו ואפשר שעוד קודם. ועוד קבל גם מהלוחות עצמן כשחידד שכלו בלימוד עם הקב"ה ארבעים יום, ונוסף לזה קבל את האורות של ישראל. אבל אותם קבל משה רבנו אחרי שירד עם לוחות שניות, כי עד יום כפור כמעט לא היה משה עם בני ישראל, שהרי מיד כשחטאו עלה ב"י תמוז למ' יום לבקש מחילה, ובכט אב שוב עלה וירד ב"י כ"ו. ורק אז אפשר שהתקיים ויקח משה את האהל שרמוז בוזה כנ"ל שלקח את האורות שניטלו מישראל. ובזוהר הנ"ל שהסיבה שיצא מהמחנה כיון שניטלו האורות מישראל. נמצא שלכל הפחות עברו מאה עשרים יום מהחטא עד שניטלו האורות מישראל וניתנו למשה רבנו. נמצא שמשנה רבנו קיבל ג' פעמים את אור התפילין תחילה עם כל ישראל ושוב מהלוחות השניות (וי"א גם מהראשונות) ושוב שנטל את האורות של כל ישראל. אלא שאורות ראשונים היו בלא כלים לכן מישראל נאבדו לגמרי ונשאר רק רושם שעל ידו כבר זכו שחוקק בהם מדת הבושה כמבואר ביבמות עט. ונחלש זהמת הנחש כמבואר בשבת קמו. והכוונה ביחס לגויים.

ועיקר מה שמשנה רבנו זכה באור התפילין בשכל הנקנה היה ע"י הלוחות כאמור ומה שקיבל את האורות של ישראל מסתמא לא הי' הלצורך עצמו אלא לצורך עם ישראל שמי שחפץ בהם יתקרב לצדיק ויקבל ממנו.
ומשה זכה לקירון אורילו/רלו) פנים [רלח] מאור הלוחות, רלט) לוחות השניות/רמ, כמ"ש (שמות לד (כט)/רמא) "ויהי ברדת משה מהר סיני ושני לחת העדת ביד משה וכו' כי קרן עור פניו וכו' כי הלוחות הם המוחין בעצמן דהיינו עשרת הדברות החקוקים בלוחות שהן תמצית כל התורה הם בחי' אור הלוחות, כי ע"י חידוד השכל בתורה נתחדדו המוחין/רמב, ונתוסף בו הכרה ומתבייש ביותר. והלוחות הם שרש

החת"ס כאן כתב שלא ידע כי הלוחות האירו מאור פניו של משה רבנו. ואפשר שגם רבנו יודה לזה כי אור הלוחות הכוונה לתורה שלמד רבנו בכתיבתן, אבל האבנים עצמם אפשר שהאירו אור חוזר מפני משה.

רלו גם בדפ"ר ותולד - לקירון אור, ומתולד - לקירון עור (כלשון הפסוק כי קרן עור)

רלו) מה שנקט אור מבואר לעיל שהכוונה לאור התפילין ועיין תיקון נה. היא שמלתו לעורו דא משכא דתפילין והיינו וילבישם כתנות עור ומבואר בבראשית רבה כ' יב שבתורתו של ר"מ כתיב כתנות אור וא"כ אפשר שהכי נמי קרן אור פניו של משה דהיינו כתנות אור כנ"ל בתיקונים דהיינו אור התפילין הבוקע בעור נעשה בחי' אור.

רלז) עיין שיש"ק ח"ה סימן סט שכשרבינו אמר הענין שקרן עור פני משה אמר זאת בהתלהבות עצומה עד שכיסה פניו באיזה מטפחת כדי שלא יראו את פניו המאירים והלוהטים.

רלט) שמות רבה פרשה מז פסקה ו' - ומשה לא ידע כי קרן עור פניו ומהיכן נטל משה קרני ההוד רבנו אמרי מן המערה שנא' והיה בעבור כבודי ר' ברכיה הכהן בשם רבי שמואל אמר הלוחות היו ארכו ו' טפחים ורחבו ו' והיה משה אחזו בטפחיים והשכינה בטפחיים וטפחיים באמצע ומשם נטל משה קרני ההוד ר' יהודה בר נחמן בשם רשב"ל אומר עד שהיה כותב בקולמוס נשתייר קימצא והעבירו על ראשו וממנו נעשו לו קרני ההוד שנא' ומשה לא ידע כי קרן עור פניו:

רמ) כמבואר בשפתי חכמים שם שבלוחות שניות זכה לקרני הוד יותר מבלוחות ראשונות. ולפי רבנו זה מבואר נפלא כי לאור התפילין זוכים ע"י בושה דייקא בבחי' ארז נפל במקומינו, לכן דייקא ע"י שבלוחות ראשונות אמר לו הקב"ה רד כי שיחת עמך הבייזון הזה עורר אותו לתשובה שעל ידה זכה לאור תפילין גדול יותר.

צ"ע עיין דברים רבה ג' יב שקרן עור פני משה רבנו מזיו לוחות הראשונות. זה לשונו שם - רבי שמואל בר נחמן אמר מן הלוחות נטל משה זיו הפנים עם שנתנו לו הלוחות מכפים לכפים משם נטל זיו הפנים כיון שעשו ישראל אותו מעשה נטלן ושיברן אמר לו הקב"ה כשסדרת לישראל נתתי לך שכרך זיו הפנים ועכשיו שברת את הלוחות.

רמא) שמות פרק לד (כח) ויהי שם עם ידוד ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל ומים לא שתה ויקתב על הלחת את דברי הברית עשרת הדבריים: (כט) ויהי ברדת משה מהר סיני ושני לחת העדת ביד משה ברדתו מן הקרן ומשה לא ידע כי קרן עור פניו בדרו אתו: (ל) וירא אהרן וכל בני ישראל את משה ונהגה קרן עור פניו ויראו מגשת אליו:

מלבים - (כט) ויהי ברדת, שעור הכתוב ויהי ברדת משה מהר סיני וירא אהרן, ומ"ש ושני לוחות הוא מאמר מוסגר, ונתן טעם מדוע לא ידע משה כי קרן עור פניו, מפני ששני לוחות העדות היו ביד משה וחשב שהאור הנוצץ ומוזהר הוא מן הלוחות, ולא ידע שהוא מן פניו, ויש דעה לחז"ל שקבל קרני הוד מן הלוחות, וע"כ כל עוד שהיו בידו חשב שהאור הוא אור הלוחות, ובאר ג"כ שהקירון כבר היה בדברו אתו, שמזיו השכינה ואורה נאצל להאיר פניו, כמ"ש (תהלים ד) נטה עלינו אור פניך ה', רק שגם אז לא הרגיש כי האור הזה היה לפני אור ה' כאור הנר לפני אור החמה, ובוה קיים לו מ"ש וראה כל העם אשר אתה בקרבו [שכוון על דור המדבר] את מעשה ה' כי נורא הוא אשר אני עושה עמך דוקא וכי ע"כ יראו מגשת אליו, כי אור זה היה מטיל אימה ופחד על לבושי חומר, כאשר יפחדו הנביאים בעת הנבואה בראותם המלאך המנבא אותם, כמו שהיה בדניאל, עד שהוצרך המלאך לחזקו לבל יירא, וכן לא יכלו לגשת אליו עד שקראם.....

רמב) צ"ע לעיל ביאר שקרן אור פני משה ע"י ויקח את האהל שהם האורות שניטלו מישראל וניתנו לו. ואילו כאן מבאר שקרן מאור הלוחות ע"י שחידד שכלו בלימוד תורה ארבעים יום כשקבל את הלוחות השניות.

ובאמת גם כאן צ"ע שהתחיל מחגירת זינא עילאה דהיינו תפילין לכל ישראל וממשיך במשה שקרן עור פניו מהלוחות. כי באמת מה שקבלו ישראל ניטל מהם וניתן למשה רבנו כנ"ל.

התורה, ונקראים י"ו [רמ"ג] הרמוז בשש עשרה הנ"ל, יוד ע"ש עשרת הדברות, וארכן ואו ורחבן ואו [רמ"ד] רמ"ה דהיינו שהתנא במה שאמר שי"ו קרונות שעברו על הארו הנ"ל רמז לאור עשרת הדברות החקוק בלוחות,

והצדיק נקרא ארו בלבנון (רמ"ו), וזה שספר התנא בשבחו של הצדיק שהיה צדיק בדורו/רמ"ז צדיק הדור, ונפל במקומו דהיינו שנפל ממדרגת השגתו למדרגת השגותינו, כי בוודאי מדרגת רמ"ח **התנא דהיינו התנא שלמדרגתו נפל הצדיק היתה גם כן גדולה כידוע שהתנאים היו בעלי מדרגות והשגות נוראות/רמ"ט, אבל לפי ערך הצדיק/ר"י היתה נפילה.**

ומה שסיפר התנא ועברו הוא לשון התגלות, כמ"ש (שמות יב/רמ"א) וְעָבַר ה' לנגוף את מצרים, ותרגום אונקלוס ואתגלי. דהיינו שע"י עסק התורה התגלו לצדיק השגות אלוקות בגדולת הבורא יותר מקודם שנפל והתבייש מאד בהשגתו הקודמת ועי"ז זכה לקירון פנים דהיינו אור התפילין, והיינו י"ו קרונות על חודו, היינו ע"י חידוד שכלו [ויב] וחידוש שכלו שקבל ע"י התורה שנקרא י"ו כנ"ל שהיא בחי' עשרת הדברות על ו' טפחים של הלוחות, עי"ז נתגלה הקרונות היינו קירון עור הפנים, היינו בושה בחי' תפילין.

גם הקב"ה נקרא מקומו של עולם כמבואר במדרש [בבראשית רבה טח ט] רמ"ז כי הוא מקומו של עולם/רמ"י ואין העולם מקומו, וזה פרוש שהארו דהיינו הצדיק נפל במקומו, כי השגות אלוקות הן בחי' השגה

ונראה כי תחילה היה הכוונה שכל ישראל יזכו לאור התפילין תמיד ע"י שפסקה זומת הנחש מהם בשבאו להר סיני, ובחטא העגל איבדו מעלה זו אבל יכולים לקבל זאת ממשה רבנו ועל כן משה רבנו קיבל אותן אורות שניטלו מישראל, אמנם בפועל קיבל זאת בהר סיני ע"י הלוחות השניות.

רמ"ג לעיל תורה לד אות ו'

רמ"ד בבא בתרא דף יד.

רמ"ה בבא בתרא דף יד. – והלוחות ארכן ששה ורחבן ששה ועינין שלשה.

רמ"ו כמ"ש צדיק כתמו יפוח כארו בלבנון ישגה [תהלים צב י]

רמ"ז במהדורת תשכט עשה פטיק אחרי שבחו של הצדיק (וכך נשאר בכל המהדורות) ולפ"ז רוצה לומר בכלליות שסיפר בשבחו של הצדיק ומתחיל בפרטיות לספר שהיה צדיק בדורו שנפל וכו' משמע לאו דווקא הצדיק הגדול שבדורו, אבל מוהרנ"ת לא עשה שם פטיק ולפ"ז רוצה לומר שהתנא סיפר בשבח צדיק שהיה צדיק בדורו משמע שהיה צדיק מכל הצדיקים שבדורו וכן משמע לעיל שכתב שהמדרגה שאליה שנפל גם היא מדרגה גדולה לערך שאר הצדיקים.

רמ"ח מתורלו - מדרגת

רמ"ט עיין תורה נו שתורתם היתה מן השמים בבחי' דברי אלקים חיים. וגם ידוע שדור התנאים הוא הדור שהיה אחרי תקופת הנביאים ומבואר בר' צדוק (צדקת הצדיק צג) שהיו בבחי' חכם עדיף מנביא. עיין גמ' בבא בתרא יב: ופרש"י ושיטה מקובצת שם ודרשות הר"ן דרוש יב שכפשוטו זוכה להשגות גדולות יותר. ואע"פ שרבי ישמעאל בן סתריאל היה בסוף תקופת התנאים שהרי העיד לפני רבי ורבי כידוע חתם המשנה בסוף תקופת התנאים. אבל עדותו אפשר שהיתה על צדיק מדור קדום ואפילו אם צדיק בדורו הרי היה עדיין תנא.

ר"י כנ"ל נראה שרמו על עצמו ועיין חיי מוהר"ן אות רמז שאמר על עצמו חדוש כמוני עדין לא היה בעולם. עוד שם סימן שפא אם רשבי" היה שומע תורתו היה גם כן חדוש גם אז. ובשבחי הר"ן שמעולם לא עמד על מדרגה אחת, רק תיכף השתוקק למדרגה העליונה ממנה. ועיין שיש"ק ח"א סימן שטו שרבי יודל ז"ל תלמיד רבנו אמר על רבינו שאם היה בימי התנאים היה גם כן חדוש, עי"ש. שעל זה אמר שמי שלא מאמין בזה מדוע בא אלי.

רמ"א שמות פרק יב (כג) וְעָבַר יְדוּד לְנֶגְף אֶת מִצְרַיִם וְרָאָה אֶת הַיָּם עַל הַמִּשְׁקוֹף וְעַל שְׁמֵי הַמְּזוּזוֹת וַפִּסַּח יְדוּד עַל הַפֶּתַח וְלֹא יָתֵן הַמִּשְׁחָת לְבֹא אֶל בְּתִיכֶם לְנֶגְף:

תרגום אונקלוס (כג) ויתגלי יי לממחי ית מצרים ויחזי ית דמא על שקפא ועל תרין ספיא ויחוס יי על תרעא ולא ישבוק לחבלא למיעל לבתיכון לממחי:

רמ"ב חזו לשון חידוד השכל כך פי' מהרש"א שם

רמ"ג מדרש רבה בראשית פרשה טח פסקה ט – ויפגע במקום ר"ה בשם ר' אמי אמר מפני מה מכנין שמו של הקב"ה וקוראין אותו מקום שהוא מקומו של עולם ואין עולמו מקומו מן מה דכתיב (שמות לג) הנה מקום אתי הוי הקב"ה מקומו של עולם ואין עולמו מקומו א"ר יצחק כתיב (דברים לג) מעונה אלהי קדם אין אנו יודעים אם הקב"ה מעונו של עולמו ואם עולמו מעונו מן מה דכתיב (תהלים צ) ה' מעון אתה הוי הקב"ה מעונו של עולמו ואין עולמו מעונו א"ר אבא בר יודן לגבור שהוא רוכב על הסוס וכליו משופעים אילך ואילך הסוס טפילה לרוכב ואין הרוכב טפילה לסוס שנאמר (חבקוק ג) כי תרכב על סוסך.

רמ"ד בפשטות הוא מקומו של עולם הכוונה לסוד החלל הפנוי שבו נבראו העולמות וכמבואר בתחילת עץ חיים שראשית הבריאה היתה שהקב"ה צמצם את אורו האין סוף לצדדים כדי שיהיה מקום לבריאת העולמות. והדבר צ"ע כיון שמדובר קודם בריאת העולמות דהיינו מעל הזמן והמקום איך שייך לומר שם מקום וצדדים והתפנות מצד לצד. אלא מוכרח שהכל רומז למושגים רחניים מופשטים. וההגדרה ששמעתי בזה מהר"צ"ח היא שהמקום כאן פירושו שנתן מקום לומר שהוא לא קיים, דהיינו שהמקום הוא בחי' אפשרות שניתן מקום שתתקבל סברא כזו לומר שהוא ית' לא נמצא, וזה המקום לעולמות דהיינו זו האפשרות שניתן להעלים אותו, כי העולמות הן בעצמן

במקומו של עולם, ובהשגה זו, נפל הצדיק מהשגתו הגבוהה, למקום השגת התנא, דהיינו **שנפל להשגות אלקות/רנ"ה** **לפי השגתינו/רנ"ו**. **הגם שגם השגתינו גדולה** שהרי המספר היה תנא, **אבל לפי ערכו של הצדיק הנ"ל**, אזי השגתינו דהיינו השגת תנא **הוא ליה נפילה, ששב בתשובה**, על הנפילה להשגה נמוכה כזו כהשגתינו **ומתבייש בהשגתינו** /רנ"ז;

כעת יבאר רבינו כיצד סוד התפילין הנ"ל רמוז בתיבת בראשית. עפ"י המבואר בתיקוני הזוהר. ומביא ראייה משתי מקומות בתיקונים שצרוף בראשית רומז לאור התפילין, ירא בשת וראשי בת. וצ"ע מה רוצה ללמדנו בזה. ואולי לפי המבואר שאור התפילין הוא אור הבינה עילאה בחי' אז תבין יראת ה'. ובינה שם בראשית מאמר סתום, שהוא שרש לכל המאמרות, שהן בחי' עשרת הדברות, שהן שרש התורה כנ"ל, בחי' יו', שהן הלוחות, שמהם קבלו משה ובני ישראל את קרון הפנים, שהוא אור התפילין כנ"ל.

וז"פ מה שכתוב בתקוני הזוהר, בתיקון ז' /רנ"ח **בראשית אותיות ירא בשת** [רנ"ט], רמז **כי היראה הוא הבושה** כנ"ל באות ה' מהגמ' בנדרים כ, נמצא שבראשית רומז לתפילין שהם בחי' יראה ובושה. עוד כתוב בתיקון ד' /רס"ו **תמן ראשית** רס"א בתקוני הזוהר הגרסא תמן ראשי **תמן בת**, דהיינו שבראשית אותיות ראשי בת, רמז לג' אבות והבת שהיא השכינה, כי ראשי רומז לאבות, כמו שכתוב **אלה ראשי בית אבותם** [שמות ו' יד] /רס"ב כי אב הוא ראש בית, והאבות היו ג', רמז לג' גוונין שבעין, **היינו תלת גוונין דעינא, בת עין** [רס"ג], נמצא שבראשית רומז לתפילין, כי הן אותיות ראשי בת, רומז לעין, ועין רמז **מקום התפילין**, כמו שכתוב **ולטוטפות בין עיניך** [רס"ד] /רס"ה. נמצא בג' מקומות מאיר התפילין של ראש. בתורה כתוב בין העינים, ועיקר הארתו במצח כנ"ל ששם מתגלה הבושה. ומקום הנחתן בפועל הוא מעל המצח במקום שמוחו של תינוק רופס.

ותלת גוונין רס"ו **ובת עין הם** ביחד ד' גוונין, רמז **לארבע פרשיות** שבתפילין של ראש: טעם שרבנו מדבר רק מתפילין של ראש ולא גם של יד. נתבאר לעיל בכוונות, שתפילין של יד הן כנגד הנוק', ונתבאר לעיל שלזכות לאור של תפילין, הכוונה שז"א יזכה לבחי' קירון הפנים, שזה תפילין של ראש, לזה צריך תחילה להניח של יד, לכן תחילה מתקנים את הדבור, ומעלים אותו לזרוע של ז"א כנ"ל, וזה תפילין של יד, ורק אז, ז"א מתקנא במלכות ומתעורר בתשובה מדבורי האמת הנ"ל, דהיינו תיקון הדבור, ואזי ע"י תשובה זוכה למוחין, ומתבייש בהשגתו הראשונה, והוא אור התפילין, שהוא סימן לדבקות.

העלמת התגלותו ית'. וזה הכוונה שהוא מקומו של עולם שאע"פ שצמצם עצמו מהעולם הוא נשאר מקום העולם ורק נתן מקום לומר שאינו.

רנ"ה לפי האמור לעיל בהגדרת המושג מקומו של עולם, צ"ע איך אפשר לומר שמקום הוא השגות אלוקות הרי המקום הוא בדיוק ההפך דהיינו האפשרות לומר שאינו קיים, ואילו השגות הן להשיג עד כמה הוא דייקא נמצא מאד, דהיינו עיקר ההשגות הן ההתגברות על בחי' המקום הנ"ל. ונראה לומר שאדרבה לכן נקרא מקום כי עיקר ההשגה היא להשיג שגם במקום העולמות שמשם כביכול צמצם עצמו שם דייקא הו אמקומו של עולם, כי הוא זה שנתן בעולמות מקום לומר שהוא נעלם משם.

ואולי גם אפ"ל כי עיקר השגתו היא להשיג שאינו משיג כמבואר בתורה פג תנינא שזו עיקר החכמה, לכן נקרא רחוק, כמ"ש אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני, נמצא עיקר ההשגה היא להשיג שהוא המקום של ההעלמה, דהיינו שההעלמה היא דייקא ההשגה בגדולתו, בבחי' תכלית הידיעה שלא נדע. .

רנ"ו דהיינו שרבינו דורש במקומו כמו במקום שלנו דהיינו שרומז לשני דברים אחד שבמקום רומז שנפל בבחי' השגות אלוקות ושלנו רומז שאחרי הנפילה הוא במדרגתנו.

רנ"ז עפ"י הנ"ל שהכוונה ליחס בין צדיק הדור לשאר צדיקים שבדור, נראה לבאר כי כל צדיק הדור הוא כלפי הדור גבוה מעל גבוה שהרי בכוחו לתקן את דורו והכלל שתיקון שייך רק על ידי מדרגה שעדין לא נפגמה ביחס לדורו.

רנ"ח תיקוני זהר דף כד. תקונא שביעאה: בראשית, יר"א בש"ת,

רנ"ט תיקון ז' בדף כד.

רס"א תיקוני זהר תיקון ד' דף יח: – תלת גוונין עינא אינון תלת אבהן, דאתמר בהו אלה ראשי בית אבותם, בת עין דאיהי דקיקא זעירא, דא שכנתא דאשתתפת באבהן, ועלה אתמר שמרני כאישון בת עין, וכלא ברזא דבראשית, תמן ראש"י תמן ב"ת:

רס"ב בתשכט – תמן ראשי (כלשון התיקונים)

רס"ג שמות פרק ו (יד) אֵלֶּה רְאִישֵׁי בֵּית אֲבֹתֶם בְּנֵי רְאוּבֵן בְּכֹר יִשְׂרָאֵל חֲנוּךְ וּפְלֹאֵז חֶצְרֹן וְכַרְמֵי אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת רְאוּבֵן:

רס"ג * תיקון ד' בדף יח:

רס"ד שמות יג טו, דברים ו ח'

רס"ה שמות פרק יג (טז) וְהָיָה לְאוֹת עַל יְדְכָה וּלְטוֹטְפוֹת בֵּין עֵינֶיךָ כִּי בְּחֶזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ יְדוֹד מִמִּצְרָיִם:

רס"ו גם בדפ"ר גוונין ובת, ומתצו – גוונין דעינא ובת

ועתה יבאר רבינו כיצד סוד התפילין הנ"ל רמוז בפסוק בישעיהו, אם תשוב משבת רגלך וכו'. ומבאר שכמו ש"ע לימוד תורה בלילה ובעניות ובדחקות התורה מכניע את הקץ כל בשר בזמן שלטונו, כך ע"י שבממשיכים קדושת שבת לימי החול מבטלין מהם אחיות הקץ כל בשר, ואזי נמשך חוט של חסד ביום השבת והדבור יוצר בשיר ושבח. (פל"ח אות ו' יס"ו)

ז"פ (ישעיה נח/יט"ו) אם תשיב משבת רגליך עשות חפצין ביום קדשי, רמוז

לתפילין שהם בחי' בושה שזוכים על ידי תיקון הדיבור **כי שבת בחי' בושה** [יט"ו/יט"ו] (שבת אותיות בשת) כי בשבת עולה המלכות עד אצילות דהיינו שברוחניות אנו אצלו, לכן יום השבת מסוגל להשיג יותר הכרת הבורא/רע"א, שע"ז ירא ומתבייש ממנו ית' כנ"ל, דהיינו אור התפילין כנ"ל. ולכן לא מניחין תפילין בשבת, כמבואר במדרש הטעם כי שניהם נקראים אות/רע"ב, דהיינו שהבושה שזוכים ע"י תפילין זוכים ע"י השבת על כן אין צורך בתפילין.

רגלך זה בחי' דיבור, **כי בתחלה צריך לתקן הדיבור, הנקרא רגל** להעלות אותו לשרשו כנ"ל בסוף אות ד'. **ואין תתקן הדבור, זה ע"י בחי' עשות חפצין ביום קדשי.** כי זוהמת הנחש שהטיל בחוה **גרם ל"ט קללות** עשר לנחש ועשר לאדם ועשר לחוה ותשע לארץ [תיקון סד דף צה:]/רע"ג אע"פ שבפשוט לא נענש האדם אלא בעשר וחיה בעשר, אבל לכל אחד מהם היה בחינת פגם, שנמשך מכל הל"ט כולם/רע"ג, וזה התבטא ב**ל"ט מלאכות**/רע"ה שמחמת זוהמת הנחש נתקלל האדם בזעת תאכל לחם, שהיא קללת

יט"ו **פרפראות לחכמה** – אות ו' – עשות חפצין ביום קדשי וכו' (ישעיה נ"ח) לכאורה אין לו שייכות כל כך למה שמבואר למעלה, שתיקון הדיבור הוא על ידי לימוד התורה בעניות ובדחקות, וכאן מבאר דבר חדש שהתיקון הוא על ידי שממשיכין מקדושת שבת על ימי החול. אך באמת שניהם עולים בקנה אחד, כי כמו שעל ידי שלומדין תורה (שהיא בחינת שלימות כל התיקונים הנ"ל) בעניות ודחקות שהוא בחינת לילה שאז שלטונות דקץ כל בשר וכו', על ידי זה דייקא מכניעין טרא דקץ כל בשר תחת הדיבור של הקדושה, ואז נתתקן הדיבור בשלימות וזוכה לכל הנ"ל כמו כן בימי החול שאז שולט זוהמת הנחש קץ כל בשר, ואז דייקא בשזוכה להמשיך קדושת שבת, על ידי זה דייקא נדחה זוהמת הנחש וכו', ונתתקן הדיבור וזוכה לתשובה ולבושה שהיא בחינת תפילין בחינת קדושת שבת ומחמת זה בעצמו שבת לאו זמן תפילין הוא, כי הוא בעצמו אות כמו שאמרו רבותינו ז"ל (עירובין צ"ו), כי תפילין הם סימן על דביקות כנ"ל באות א', היינו אם הוא דבוק בהשם יתברך כל כך עד שהבושה והיראה נגלתה על פניו, ובשבת אין צריכין לזה כי קדושת שבת בעצמו גורם לזה, כי שבת הוא בחינת תיקון הדיבור וביטול זוהמת הנחש קץ כל בשר, והוא בחינת מוחין בחינת תשובה בחינת יראה בחינת בושה בחינת תפילין כנ"ל:

יט"ו **ישעיה פרק נח (יג) אם תשיב משבת רגלך עשות חפצין ביום קדשי ונקראת לשבת ענג לקדוש ידוד מכבד וכבדתו מעשות דרביך ממציא חפצך ודבר דבר:**

רסט פרי עץ חיים שער שבת פ"ג. ומשנת חסידים מסכת יום שישי פ"ז אות א'

י"ג **פרי עץ חיים** – שער השבת – פרק ג – שבת אותיות בשת, כי ראוי לאדם להתבושש מקדושת שבת.

משנת חסידים – מסכת יום השישי – פ"ז אות א' – ומאחר שכבר קרא הפרשה ועבר מהיום עד שעה חמישית יש יכולת לקבל במורא ובשת פנים תוספת שבת שהם אותיות בשת דמתחילת שעה חמישית מתחלת קדושת שבת להתגלות כי בסופה מתחיל עלית העולמות

י"ג **עיון לק"ה** ערובי תחומין ה' יז – כי בשבת עולים כל העולמות למעלה ממדרגתן, וכל צמצום וצמצום של כל עולם וכל דרגא, הכל נתעלה ונתרחב במעלות גדולות ואין צריכין לאתערותא דלתתא שהאדם ימשיך רוחניות אלקותו לתוך צמצומים, כי אז נתגלה אלקותו בהתגלות גדול על ידי אתערותא דלעילא לבד, כמובא בפתחים שזה מעלת קדושת שבת, שעליות העולמות שצריכין להעלותם בחול על ידי מעשה התחנות על ידי קריאת שמע ותפלה, אבל בשבת עולים מאליהם בעליות גדולות יותר ויותר בלי אתערותא דלתתא כלל, כי בשבת נתגלה אלקותו מעין עולם הבא, כמו שיתגלה אלקותו לעתיד בלי צמצומים של עכשו, כמו שכתוב, ולא יבנה עוד מוֹרֵיך. ועל פן אז הוא רק שביטה וניחא ואין בו שום בריאה ומלאכה, ועקר הוא מה שבשבת עולין הרגלין שהיו נאחזין בהם הקלפות בששת ימי המעשה ובשבת עולין מן הקלפות בבחינת אם תשיב משבת רגלך וכו', ועל פן אז בשבת האמונה בשלמות פמוכא בדברי רבנו ז"ל פמה פעמים ששבת הוא בחינת אמונה וכנ"ל, ועל פן אז בשבת אין שום טלטול ונסיעה:

י"ג **ילקוט שמעוני** על התורה רמז רכב – רבי יצחק אומר הואיל ושבת קרויה אות ותפילין קרויין אות לא יתן אות בתוך אות, או יתן אות בתוך אות אמרת לא תדחה שבת שהיא קרויה אות וברית לתפילין שאין קרויין אות וברית אלא אות בלבד, ר' עזריה אומר הואיל ושבת קרויה אות ותפילין קרויין אות לא יתן אות בתוך אות, או יתן אות בתוך אות, אמרת לא תדחה שבת שחייבין עליה כרת ומיתת בית דין לתפילין שאין חייבין עליהן לא כרת ולא מיתת בית דין.

י"ג **תקונא שתין וארבע** [דף צה:] עשר לוטיא לייט לחוייא בגין דגרים דאתפרש שכינתא דאיהי עשיראה מבעלה ועשר לאדם ועשר לחוה ותשעה לארעא דחבאת לצדיק דאיהו תשיעאה כלהו חאבו לעשיראה וארעא לצדיק.

י"ג **כנראה** מצד הכלל שברוחניות כל בחי' כלולה מכל הבחינות.

י"ג **עיון תורה** יא אות ד וזה: "משכן משכן" שתי פעמים שתי פעמים ל"ט, כי ל"ט מלאכות גמרינן ממשכן (שבת מט:). ומי ששומר את בריתו, אף – על – פי שהוא עושה הל"ט מלאכות הם בבחינת מלאכת המשכן, היינו משכן בבנינה, בחינת ל"ט אורות; אף מי שפוגם בברית המלאכות שלו הם בבחינת משכן בהרבה, בבחינת ל"ט מלקות (תקון מח), בחינת (דברים כה): "אך פעמים יבנו ולא יוסיף", היינו בחינת פגם הברית, שהוא בחינת תוספות כנ"ל:

ועיון תורה נו אות ט ויש נחש, שעל ידה בא עצבות רוח (ה). היינו בחינת ל"ט מלאכות, שהיא זוהמת הנחש.

ועיון תורה קנט אף בשמגיע לבני אדם שאינם בשרים, אזי נעשה הפך מזה, שנעשה אצלו מאלו התורות ל"ט מלאכות, שמגיע לו אדרבא חשק גמריך והתעוררות חדש ליגיעות וטרירות ועבודת העולם הזה, שהוא ההפך ממש מט"ל תורה הינו ל"ט מלאכות שהוא בחינת (בראשית ג): "בזעת אפך תאכל לחם"; וזה הוא בחינת ימין ושמאל שיש בהתורה כנ"ל, היינו בשמגיע לאדם כשר נעשה מזה טל תורה כנ"ל, הינו

ההכרח בהשתדלות על הפרנסה. וצריך כל אדם להמשיך קדושת שבת לקדש ימי החול/רע"ו כי שבת מורה שלא ההשתדלות עיקר, אלא אדרבה השביתה מהשתדלות בשבת באמונה שהקב"ה הוא המפרנס, היא הברכה וההצלחה של ההשתדלות של ימי החול, כדאיתא במכילתא [רע"ז] על הפסוק **זכור את יום השבת** [שמות כ ח] דרשו שם **זכריהו מאחד בשבת** דהיינו שמתחילת השבוע כל ימי החול צריך לזכור את השבת, כדי לזכור שלא ההשתדלות עיקר, כי לא בכוחו יגבר איש, אלא קדושת השבת שהיא האמונה שהקב"ה הוא המפרנס, היא העיקר וממילא ינהיג את השתדלותו באמונה ולא יותר מהמוכרח/רע"ח. ולפי הקדושה שמקדש ימי החול בקדושת השבת כנ"ל, כן נדחה זוהמת הנחש קץ כל בשר, שהוא בחי' רוח סערה פגם הדיבור כנ"ל, ועי"ז ע"י שמקדש את החול בקדושת שבת כנ"ל עולה הדיבור לשרשו ונתקן רע"ט, כי פגם הדיבור נובע מזוהמת הנחש המסית את האדם לגשמיות והשתדלות הפרנסה ולאווה ממון, ושבת אמונה היא הפך הזוהמה הזו, נמצא כדי להעלות את הדבור מראשו לשרשו בזרוע ז"א לשרש שלהבת הגבורות, שזה הפך הרוח סערה של ימי החול שבהם האדם רץ אחר תאוותו, לזה צריך את קדושת השבת, שרק על ידה מתגבר על סערת ימי החול, ועוצר לדבר להקב"ה דבורים בהתעוררות דבורי אמת מלבו.

וזה פי' המשך הפסוק הנ"ל אם תשיב משבת רגלך עשות חפצך ביום קדשי, כי **עשות חפצך** פירושו כשאתה עושה חפצך, היינו בימי החול, אזי יזכור את **ביום קדשי** פירוש ידמה כאלו עכשיו יום קדשי, היינו שתמשיך מקדושת שבת על ימי החול, ותקדישם רע"ד והיינו תרים אותם מל"ט מלאכות שהם זוהמת הנחש, המסית/רע"א ומדיח, והדבור פגום כנ"ל:

עתה יבאר רבינו כיצד רמזו הענין במאמר של התנא רבי יוסי

וזה שלמדנו עד כאן כיצד זוכים לאור התפילין, רמזו בגמרא (חגיגה דף יב ע"ב) **תניא ר' יוסי אומר אוי להם לבריות רואים מעלת ופגם הדבור ואינם יודעים מה רואים**, עד

בחינת ימין ולהפך נעשה ל"ט מלאכות זה הוא בחינת שמאל, כי בלמוד התורה העולה להשכינה נעשה מהימין ושמאל מאש וממים, שפע רוחניות ופע גשמיות, ובה הלמוד שאינו יכול לעלות אל השכינה כנ"ל ונתפזר באויר כנ"ל, נעשה מהימין ושמאל מהאש וממים. טל, או ל"ט מלאכות, לפי מהות המקבלים, כנ"ל:

רע"ו עיין תורה ב תניא אות ו' ועי"ז שממשיכין קדושה של שבת לששת ימי החול, עי"ז נתגלה האחדות הפשוט יתברך. כי בששת ימי החול הם פעולות משתנות, שבכל יום נברא פעולה משנה, וזה פנגד השכל האנושי, להבין זאת בשכל האנושי, שפעולות משתנות יהיו נמשכין מאחד הפשוט יתברך ויתעלה, כי בשכל האנושי אי אפשר להבין זאת. רק ע"י שבת שאנו זוכין, שנתן לנו השם יתברך מתנה גדולה, כמו שאמר רבותינו, וזכרונם לברכה (שבת י'): 'מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבט שמה', עי"ז נתגלה אחדות הפשוט. כי שבת מורה על אמונת היחוד, שאנו מאמינים, שכל הפעולות משתנות נמשכין מאחד הפשוט יתברך, שברא כלם בששת ימי החול ושבט בשבת. נמצא שעל ידי שבת נתגלה אחדות הפשוט יתברך.

רע"ז מכילתא דרבי ישמעאל יתרו – מסכתא דבחדש פרשה ז' ד"ה זכור ושמור ועיין גם ביצה טו. דרשה עה"פ (יתרו כ' ז') זכור את יום השבת. רע"ח עוד אולי אפשר לקשר לכאן כיון תחילת הכל בתקון הדבור עיין תורה ב' תניא שמבואר שם שלשון הקדש ושבט הן דבר אחד נמצא ע"י שמירת הדבור גם בימי החול ממשיך אליהן קדושת שבת.

רע"ט עיין תורה ב' תניא אות ו' והו' ושלמות הדבור הוא בחינת לשון הקדש, כי כל לשונות העמים הם חסרים, ואין להם שלמות, כי נקראין לשון עלגים (ישעיה ל"ב), ואין שלמות רק ללשון – הקדש. ולשון – הקדש הוא מקשר לשבת, בבחינת (שם נ"ח): 'ודבר דבר' שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חל' (שבת ק"ג). בבחינת (במדבר ו'): 'כזה תברכו' 'בלשון הקדש' (סוטה ל"ח) שבלשון הקדש נכלל ברכה וקדושה, כי הלשון הקדש מקשר לשבת, שנאמר בו ברכה וקדושה, כמו שכתוב (בראשית ב'): 'ויברך ויקדש' וכו'. וע"כ ע"י שלשון הקדש מקשר לשבת, ע"כ ע"י שלמות הדבור שהוא בחינת לשון הקדש, עי"ז ממשיכין השמחה של שבת לששת ימי החול:

רע"פ תקדישם – הלשון צ"ע ונ"ל שהוא מלשון להקדיש דהיינו כמו שמקדישים דבר חול לגבוה, דהיינו מבדילים ומרימים אותו מהחול את הקודש.

רע"ק כמבואר בסנהדרין כט (הובא בפרש"י בראשית ג' יד) שזה הטעם שהקב"ה לא שאל את הנחש מדוע החטיא את חוה אלא מיד העניש אותו כיון שאין מלמדים זכות על המסית ומדיח לע"ז.

רע"ק חגיגה דף יב: תניא רבי יוסי אומר אוי להם לבריות שרואות (את השמים מעליהם) ואינן יודעות מה רואות (שיש שבעה רקיעין), עומדות (על רקע) ואין יודעות על מה הן עומדות (שהיא על עמודים העומדים על מים וכו'), הארץ על מה עומדת? על העמודים, שנאמר "המרגז ארץ ממקומה ועמודיה יתפלצון", עמודים על המים, שנאמר "לרוקע הארץ על המים", מים על ההרים, שנאמר "על ההרים יעמדו מים", הרים ברוח, שנאמר "כי הנה יוצר הרים ובורא רוח", רוח בסערה, שנאמר "רוח סערה עושה דברו", סערה תלויה בזרועו של הקדוש ברוך הוא, שנאמר "ומתחת זרועות עולם". וחכמים אומרים על שנים עשר עמודים עומדת, שנאמר "יצב גבולות עמים למספר בני ישראל. ויש אומרים שבעה עמודים, שנאמר "חצבה עמודיה שבעה". רבי אלעזר בן שמוע אומר על עמוד אחד וצדיק שמו, שנאמר "וצדיק יסוד עולם".

ועיין שם מהרש"א ששואל וכי משום שאינם יודעים כל זה יהיה אוי להם? ומתוך שהכל מרמז על עבודת ה' וכח הבחירה דברים שהעולם עומד עליהם עי"ש.

(עוד עי"ש ביאור יפה של הבן יהודיע על העמוד אחד שעליו עומד העולם דהיינו אותיות שאחרי עולם הן פזמן דהיינו שיר והלל להש"י)

כמה מזיק דבור פגום, וכמה תיקון יש בדבור קדוש. כמ"ש "תולה ארץ על בלימה" (איוב כו ז'), ודרשו חז"ל/רפ"ג על מי שבוים את פיו, ואמרו יכול אף בדברי תורה תלמוד לומר צדק תדברון.

ומבאר התנא מה מסתתר מאחרי מה שרואים **הארץ** שאנו רואים רומות לאור התפילין והיא **עומדת על עמודים**,

כי הארץ היינו בינה שנקראת **ארץ החיים** [רפ"ג] כי ארץ היא המלכות וארץ החיים היא המלכות העליונה בינה, בחי' עוה"ב, **שממנה תוצאות התפילין** דהיינו שבינה היא שרש הארת התפילין כנ"ל באמצע אות ה' בשם הקדמת התיקונים שתפילין הם אמא על ברא וזה פירוש אז תבין יראת ה'. כי תפילין היינו הכרת הבורא שמביא לבושה ויראה כנ"ל והכרת הבורא היא ע"י תשובה, ובינה עולם התשובה, ושם בחי' השגות אלוקות בחי' עוה"ב.

והתפלה נקרא עמוד/רפ"ג, ע"ש על שם הכתוב (תהלים קו) **ויעמוד פינחס** ויפלל" מכאן שתפילה היא בעמידה לפניו ית':

ועמודים, דהיינו בחי' תפילה, עומדים על המים.

על המים היינו על הלב כי התפלה תלויה בכוונת הלב, והלב מכונה מים כמו שכתוב (איכה ב')/רפ"ג **שפכי כמים לבך נוכח פני ה'** דהיינו כי עצם התפילה היא בחי' דעת ועמידה הפך המים, אבל הקרקע לעמידה הזו היא דווקא הביטול שבתפילה, להיות ניגר כמים כלפי הש"י:

ומים דהיינו בחי' שפכי כמים לבך נוכח פני ה'/רפ"ג, דהיינו האפשרות להתפלל כראוי בבחי' שיוצא הדבור בשיר ושבח והלל להקב"ה כנ"ל באות ד' זה עומד **על ההרים**,

הרים זו בחי' תורה שלומדים בעניות ובדחקות בחי' לילה, **שעל ידה** דהיינו בבקר **נתעורר חסד אברהם** שמדתו חסד ובחי' בקר, כי ע"י לימוד תורה בלילה זוכה בבקר לחוט של חסד, שעל ידו שולחו המה וחמוריהם דהיינו כל הסט"א וקץ כל בשר היונק מאחר הדברים ואוחז בדבור דקדושה, כנ"ל אות ד'.

ומבאר רבנו מדוע הרים זה בחי' תורה, **כי ההרים זו תורה שהוא מרום** כמו ה'/רפ"ג, **כמ"ש** (משלי ח')/רפ"ט **בי** דהיינו ע"י התורה **מלכים ימלוכו** פשוטו של מקרא שרק ע"י קיום התורה תתקיים מלכותם של המלכים. וחז"ל דרשו/ר"א מאן מלכי רבנן, דהיינו שע"י התורה נעשה התלמיד חכם מורם מעם:

^{רפ"ג} חולין דף פט. – ואמר רבא ואיתימא רבי יוחנן אין העולם מתקיים אלא בשביל משה ואהרן כתיב הכא ונחנו מה וכתוב התם תולה ארץ על בלימה. אמר רבי אילעא אין העולם מתקיים אלא בשביל מי שבוים את עצמו בשעת מריבה שנאמר תולה ארץ על בלימה. רבי אבהו אמר מי שמשים עצמו כמי שאינו שנאמר ומתחת זרועות עולם. אמר רבי יצחק מאי דכתיב האמנם אלם צדק תדברון מישרים תשפטו בני אדם מה אומנותו של אדם בעולם הזה ישים עצמו כאלם יכול אף לדברי תורה תלמוד לומר צדק תדברון יכול יגיס דעתו ת"ל מישרים תשפטו בני אדם.

^{רפ"ד} עין ליקוטי תורה קהלת פ"י לקוטי הש"ס ואלה המלכים קהלת יעקב ערך ארץ מגלה עמוקות אופן קף

^{רפ"ה} כמבואר באבות (א' ב') על ג' דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמ"ח, ועבודה היינו תפלה, שהיא חיבור אליו ית' (בחי' נפתולי אלקים נפתלתי בחי' צמיד פתיל כמבואר בתורה פד תנינא) חיבור בחי' דעת בחי' עומד על דעתו.

^{רפ"ו} איכה פרק ב' (יט) קומי רני בליל (ובלילה) לראש אשמרות שפכי כמים לבך נוכח פני אדני שאי אליו כפך על נפש עוללך העטופים בך עב פראש קל חוצות:

תרגום יונתן – (יט) קומי כנשתא דישאל שדריא בגלותא עסוקי במשנה בליליא ארום שכינתא דיי שריא לקבלך ובפתגמי אורייתא כשירו שפרפרא שריא היך מיא עקמומית ליביך והדרי בתויבתא וצלאי בבית כנשתא כל קביל אפי יי טולי לותיה בצלו ידך על נפשת עולמך דצחין בכפנא בריש כל מחוזין:

תורה תמימה – (יט) קומי רני בלילה וגו'. תנא ר' חייא, כל העוסק בתורה בלילה שכינה כנגדו, שנאמר קומי רוני בלילה לראש אשמרות שפכי כמים לבך נוכח פני ה' <עב> |תמיד ס"פ ד'.

תורה תמימה <ביאורים> <עב> דתפלה קבועה הלא ליתא בראש אשמורת, ולכן קאי אתורה דלא איברא לילה אלא לגירסא:

^{רפ"ז} עיין פרפראות לחכמה – אות ח' – שם, כמו שכתוב שפכי כמים לבך וכו' עיין איכה ב' קומי רוני בלילה וכו' שפכי כמים לבך וכו' ותרגומו קומי וכו' עסוקי במשנה בליליא וכו' ובפתגמי אורייתא וכו' שדיאו היך מיא עקמימיות לבך והדרי בתויבתא וצלאי וכו' מכון לענינינו:

^{רפ"ח} אע"פ שגם התפלה מרוממת כחז"ל עה"פ כרום זולות שהיא מדברים שברומו של עולם אלא שהעולם מזולזל בה. וצ"ל שהר רומז לדבר המרומם בגלוי ואילו התפלה מרוממת בסתר

^{רפ"ט} משלי פרק ח' (טו) בי מלכים ימלוכו ורזנים יחזקו צדק:

מצודות דוד (טו) בי מלכים ימלוכו – על ידי תתקיים מלכותם אם יתנהגו במשפט התורה. יחזקו צדק – על ידי עשו חוקים צודקים וישרים: ^{רצ} עיין גיטין סב. – אמר להו (גניבא לרב הונא ורב חסדא) שלמא עלייכו מלכי שלמא עלייכו מלכי. אמרו ליה מנא לך דרבנן איקרו מלכים? אמר להו דכתיב (משלי ח-טו) בי מלכים ימלוכו וגו'.

ומבאר מדוע הרים בחי' חוט של חסד הנ"ל, כי גם אברהם איש החסד נקרא הר, כמו שכתוב שהמלאך שהציל את לוט אמר לו (בראשית יט) ההרה המלט [רצ"א] ורצ"ב ואמרו במדרש שהכוונה שימלט אל אברהם אבינו היושב הר. נמצא שאחרי הדוחק בחי' לילה שהוא שליטת הקץ כל בשר בחי' אש וגפרית שניתך על סדום ועמורה, אז נמלטים אל אברהם בחי' חוט של חסד, כי אצלו בחי' הבקר אור והאנשים דהיינו מארי דדינן שולחו, ואז יוצא בשיר ושבח והלל להקב"ה בלא מונע. כמבואר באות ד':

והרים דהיינו התורה שעל ידה חוט של חסד, עומדים על הרוח, היינו שהתורה הנ"ל עומדת על רוח פיו של הקב"ה, היינו בחי' דיבור הוא כח הדבור שלנו.

דהיינו שהלימוד תורה בלילה כנ"ל שעל ידו זוכים לחוט של חסד כנ"ל עומד על רוח פיו של הקב"ה שהוא כח הדבור שניתן בנו כמ"ש ויפח באפיו רוח חיים והתרגום רוח ממללא, והנופח את עצמו נופח. נמצא כח הדבור שלנו הוא רוח פיו של הקב"ה/רצ"ג, ובלעדיו לא היינו יכולים ללמוד תורה בבחי' מוציאהם בפה, ועי"ז להעלות את הדבור לשרשו כנ"ל **שע"י התורת חסד/רצ"ד** שלומדים בלילה כנ"ל **נתעלה הדיבור כנ"ל, כמו שכתוב שכבי עד הבקר** שבונו אמר לרות שהיא בחי' המלכות פה דהיינו הדיבור, שתמתין עד הבקר שיעבור זמן שליטת הקץ כל בשר, ואז ימשך עליה החסד ואז והאנשים שולחו ואז יוצא הדבור בשיר ושבח להקב"ה, ובשלהבת הגבורות מתגלה בדבורו האמת שבלבו ועולה לשרשו בזרוע הקב"ה, בחי' תפילין של יד כנ"ל אות ד' ה'.

נמצא שההרים דהיינו תורת חסד עומד על כח הדבור שהוא רוח פיו של הקב"ה:

ורוח פיו של קב"ה דהיינו הדבור שלנו עומד על סערה, (רוח סערה הקליפה טמאה ביותר מהג' קליפות טמאות רוח סערה ענן גדול ואשת מתלקחת ביחזקאל א' ד'. וצ"ע אע"פ שידוע ש' קליפות אין להם תקנה וקליפת נגה הרביעית אפשר לברר אותה להעלותה לקדושה. כאן משמע שתיקון הדבור הוא לקשור את קליפת רוח סערה לקדושה. וצ"ע. ואולי יש להבדיל בין להעלות לקדושה ממש שזה קלפת נגה, לבין רק לקשור אותה לקדושה דהיינו את הרוח סערה)

היינו שבחי' קץ כל בשר הוא בחי' אחר הדברים, הוא לפתח חטאת רובץ, כי הוא יונק מאחורי הדיבור הפגום שלנו, ונעשה רוח סערה כנ"ל נמצא שהמציאות ההתחלתית של הדבור הוא רוח סערה/רצ"ה ואע"פ שהוא רוח ממללא שנפח בנו הקב"ה מרוח פיו, אבל אצלנו לפתח חטאת רובץ, ומיד יונק הס"א מפגם הדבור ונתהפך לרוח סערה קליפה טמאה ביותר מכל הקליפות, עד שכל הצרות של האדם באות ממנה כנ"ל. לכן לדבר דבור קדוש היא עבודה קשה, ומשמע שיש שני דינים כי קץ כל בשר הוא קליפה שצריך לגרשה ואז הרוח סערה אפשר לקשור אותו לקדושה ועל ידו לדבר דבור קדוש בבחי' רוח סערה עושה דבור. נמצא רוח פיו שהוא הדבור הקדוש עומד על רוח סערה קליפה טמאה, כי א"א לדבר דבור קדוש בלי הרוח סערה (וכנ"ל שכל דבור בעולם הוא רוח פיו ושם אדני-י גמט' סה וכו' אותיות כ"א כלולה מעשר גמט' רע, דהיינו רוח סה-רע דהיינו רוח סערה) אלא רק אפשר לרתום ולאסור את הרוח סערה לשמש את הדבור הקדוש בבחי' רוח סערה עושה דבור:

וסערה דהיינו קליפת רוח סערה, וקץ כל בשר הרוכב עליה, עומד **על זרועו של הקב"ה,** ואם תשאל למד הקב"ה מעמיד את הסערה שהיא הס"א על זרועו, על זה מתרץ כי הבריות צריכין לקץ כל

רצ"א * כובא בפאריש"י שם עפ"י בראשית רבה נ' יא [ועי"ש שהמדרש מביא לזה ראייה מהפסוק בשי"ש ב' מדלג על ההרים וכתוב במיכה ו' שמעו הרים. ועיין מי הנחל שציון לתרגום על איוב יד יח ואולם הר נופל. גם עיין מדרש בראשית רבתי וירא כ' א' ד"ה ר' אבין]

רצ"ב **צ"ע מה בכך** שאברהם נקרא הר לענין שלנו. ונראה שכיון שקשה אם הרים היא התורה חסר כאן שלב שהרי התפילה אינה מכח התורה לבד אלא מכח החוט של חסד שנמשך על הלומד תורה מתוך הדחק לכן מבאר רבינו שבהרים רמזו גם התורה וגם החוט של חסד שנמשך בבקר על הלומד תורה.

רצ"ג **וכנ"ל** שהוא כח אלוקי ולא טכני, כי אע"פ שגם תוכי מדבר אבל זה עניין טכני בלבד שרוח עולה מהארה לגרון ומרעיד את מיתרי הקול וחמש מוצאות הפה מחתך הקול לדבור, וכמו שאדם מזיז ידו בלא מחשבה אלא הרצון בעצמו מניע אבריו כרצונו הכי נמי היה לכאורה ראוי שגם הדבור יהיה כן ובאמת אינו כן, והראייה מאדם שנברא ע"י ספר היצירה לפי מה שידוע בעולם שאת אבריו מניע כמו כל אדם אבל דבור אין לו. (ובאמת מסביר צ"ל אפשר ללמדו לדבר כמו תוכי). וכנ"ל בשם טל אורות שהדבור הוא כח אלוקי. ומשמע אפילו דבור של גוי. שהרי ויפח באפיו נאמר על אדם הראשון. ממנו יצאו כולם.

רצ"ד **חז"ל דרשו** בגמ' שתורת חסד היא שלומד על מנת ללמד. אבל כאן נראה שהכוונה שלומד בלילה להכרית את הקץ כל בשר בזמן שליטתו, כדי לזכות בבקר לחוט של חסד, שעל ידו יסתלק הקץ כל בשר ויצא הדבור בשיר ושבח להקב"ה.

ואולי גם כמבואר בתורה ה' אות ה' שהתגברות היא בכח מדת החסד לכן תורה שלומד מתוך התגברות על מניעות נקראת תורת חסד בחי' תורה בכח. וכח הוא חסד כמ"ש יש אל ידי ושם א-ל הוא בחסד כמ"ש חסד אל כל היום.

רצ"ה **וכמו ששמעתי** מהריצ"ח לעניין עבירה. שאמרו באבות (ד' ב') (ב) **עין עזאי** אומר, **הוי רץ למצוה קלה** (כב"חמונה). ובורח מן העבירה. נמצא שהמציאות שלנו היא בעברה, ומיד כשאנו עומדים על דעתנו צריך לתת לב לברוח ממנה. והכי נמי הדיבור הוא מציאות של רוח סערה ומיד כשאדם עומד על דעתו צריך לחשוב כיצד ראשית כל לבלום את פיו בבחי' סור מרע וכיצד לקשור את הרוח סערה הזאת למלכות פה הקדושה בבחי' אסרי לגפן עירו בחי' רוח סערה עושה דבור. כנ"ל באות ב.

בשר, כמו שכתוב [רצ"ן] **והנה טוב מאוד דא מ"ה מלאך המוות** {ב"ר פ"ט} [רצ"ן] כי ע"י שמעניש את הרשעים יראים מפניו ית' יראת העונש. ועוד כי לא יתכן שכר שלם אלא על מעשינו שנובעים מתוך בחירה, ולא תיתכן בחירה אלא כשעומדים לעיני הבוחר שני צדדים הנראים שוים, וזה תפקיד הסט"א להעמיד בפני האדם עולם שלם של שקר ורע הנראה ומתדמה בדיוק כמו האמת והשקר/רצ"ח, **והשתלשלותם של הרע מגבורות עילאין** ששם בשרשו הוא גבורות קדושות, על כן אומר המדרש **כי הוא טוב מאד** לכן יש לו שרש בקדושה עליונה מאד בשרש הדינים שבבינה עילאה. **וזהו שסערה בזרוע, כי זרוע, הכוונה היד שיש בה ה' אצבעות כנ"ל אות ג', אלו חמשה גבורות קדושות בבינה עילאה, שמשם חיותו של הקץ כל בשר דהיינו סט"א/רצ"ט הנ"ל, עד זמן בלע המות לנצח [ש] פי' שבעולם הנצח שהוא עולם הבא שם לא יהיה מציאות של מות שהוא הסט"א וקץ כל בשר העושה קץ לכל דבר כנ"ל:**

ונמצא כל העולם עומד על קץ כל בשר הנ"ל שחוקר אחר חובות בני אדם לעשות תכלית וכליון לכל דבר ולעורר ולהלשין ולקטרג וכו' כנ"ל אות ג'. כי בלעדיו לא הייתה בחירה וממילא גם לא שכר, וממילא לא היה צורך בכל העוה"ז שכל מהותו הסתרת האמת ע"י הקץ כל בשר.

נמצא שכל העולם עומד על הסט"א שהיא המוות, שחיותה מהדינין הקדושים ששרשם בבינה עילאה. ודייקא ממנה גם נמשכים החיים לעולם כי היא תוצאות התפילין כנ"ל שעל ידם זוכים לחיים/שא. נמצא שבינה ממנה נמשך הכרת הבורא וממנה חיות להסתרת ה'.

ועתה חוזר רבינו לבאר את הפסוק שבו פתח את התורה ובו רמוזה התורה שלנו

מִרְפַּבַּת פְּרָעָה וְחִילוֹ יָרָה בָּיָם וּמִבְּחַר שְׁלֹשִׁי טְבָעוּ בָּיָם סוּף: (שמות טו ד')

דהיינו שבפסוק שבו מסופר על הכנעת פרעה הסופית, בו דייקא מבואר סוד תיקון הדבור/שב.

וזה פי' מרכבות פרעה וחילו, פרעה היינו בחי' תפילין, כמובא בזהר (ויגש דף רי ע"א)/שג' **שפרעה היא אמא דכל נהירין אתפרען ואתגליין מינה פי' פרעה רומז לאמא (עלאה, בינה) שכל האורות מתגלים ממנה, וכנ"ל שבינה ארץ החיים שממנה תוצאות התפילין, וכנ"ל אמצע אות ה' תפילין היא אמא על ברא.**

ותפילין נקרא מרכבות, כמו שכתוב (דברים לג) רוכב שמים שרומז לבינה [ש"ן] שממנה אור התפילין כנ"ל והיא בחי' רוכב על שמים שהוא זעיר אנפין/ש"ן כנ"ל אמא על ברא. **ושמים, הם בחי' אש ומים, בחי' גוונים** כנ"ל באות ה' שע"כ תפילין נקראים פאר כי ההתפארות היא ע"י רבוי הגוונים ע"ש וגם זה בחי' בושה שמשנתה פניו לכמה גוונים, **כי תפילין הם נהרין מאימא עלאה** שהיא הבינה :

רצ"ן בראשית א' לא

רצ"ן פסקא י' דא מלאך המות, ועיין גם פסקא ה' ו' ולעיל תורה י' אות ג' וע"ה שער לז סוף פ"ב

רצ"ן **כידוע טעם** לבריאת העולם כדי להטיב לברואיו שתתגלה מדת טובו ית' וכידוע מתנת חינוך מעורר בושה אצל המקבל כמבואר בגמ' שבת קד למד ד' פונה מהג' ע"ש ובחז"ל מכונה נחמא דכסופא (לחם של בושה) לכן כדי שההטבה תיחיה שלימה ברא הקב"ה עולם שבו יש בחירה שע"ז שייך שכר לבוחר בטוב. (ואע"פ שאין יחס כלל בין הבחירה לשכר שזה בעולם של גבול וכליון ואילו השכר נצחי אעפ"כ ההטבה שם היא באיזה יחס לנצחון של האדם את יצרו בעולם הזה)

רצ"ן **כמבואר בתורה יב תנינא** שחיות הקליפות הטמאות מבראשית מאמר סתום שהוא בבינה עילאה שם דינין מתערין דהיינו שרש הדנים שם הם קדושים ורק כשיורדים בהשתלשלות למטה נעשים רע והסתרה.

ש' ישעיהו כה ח', בלע ענין השחתה (מצודת ציון)

שא **מנחות דף מו.** ואמר ריש לקיש כל המניח תפילין מאריך ימים שנאמר ה' עליהם יחיו ולכל בהן חיי רוחי ותחלימני והחייני:

שב **אולי אפ"ל** עפ"י החיד"א חומת אנך חבקוק א' ויחזקאל לב ובכסא דוד דרוש יא לשבת הגדול, כי פרעה הוא קין הוא הנחש ואחיותו בבינה עילאה שרש כל האורות של התפילין, שעל ידם תיקון הדבור, ממילא הכנעתו היא התגלות כל האורות האלה.

שג' **זהר ויגש דף רי.** – תא תזי זל וכלא מש"כ בית פרעה, דא הוא סימנין ל'עילא זהו סימן למעלה על הכינה, ב"תא ד'אתפרעו ואתגליין מניה כל נהורין וכל בוצינין שיהא בית שמש נפרעו ונתגלו ונראו כל האורות של החסדים וכל הגרות של הגבורות שהיו נעלמים בה, כל מה ד'היה סתים מתמן אתגלי וכל מה שהיה סתום ונעלם משם נתגלה, ועל כן נקראת הכינה בית פרעה שהוא לשון פריעה וגלוי כמו כי פרעה האהן.

שר **כמבואר באור נערב לרמ"ק ח"ז** (הביאור בזה כי שמים הם זעיר שמקבל את המוחין מבינה לכן נקרא שבינה רוכב על זעיר וכנ"ל באות ה' תפילין בחי' אמא על ברא.

שה **נראה שהכוונה לנה"י דאמא שנעשים חב"ד לזעיר.**

וע"י מה תזכה לבחי' תפילין, על ידי **ירה בים**. כי **ירה**, הם הגבורות (ש"י) דהיינו זרועו של הקב"ה דהיינו לחמש אצבעות שביד שמאל שהם חמש גבורות כנ"ל אות ג'.
בים, הוא בחי' דיבור שכל הנחלים הולכים אליו,

וזה ירה בים דהיינו שאת הים שהוא הדבור תעלה אל ירה דהיינו לשרש הגבורות כשתקשר ותעלה את הדיבור לשרשה כנ"ל:

וע"י מה תוכל להעלות את הדיבור לשרשה, ע"י לימוד התורה בלילה שהוא זמן שליטת הקץ כל בשר וע"י שלומד תורה בזמן שליטתו מתגבר עליו, וכנ"ל שע"י לימוד הזה נמשך חוט של חסד, ואז הבוקר אור וכו' מכח ההתגברות בלילה אזי בבקר מסתלקים ממנו הקץ כל בשר האורב אחר הדברים לינק מהם, ואז הדבור ש"י עולה, ונעשה בת אברהם תיקון הדבור ע"י תורת חסד כנ"ל, כמו שאמרו (ב"ב יו:)/ש"י בת היתה לו לאברהם ובכל [ש"י] שמה. רוצה לומר שרמזו בזה שאברם אבינו זכה לתקן מדת

המלכות בחי' דבור בחי' ים, וזהו **בים גי' בכל**.

וזה ומבחר שלישי טובעו בים,

כי התורה נקרא אורייתא תליתאי (שבת פ"ח.) ש"י שיש בה תורה נביאים כתובים, לכן רמזה במילה שלישי,

ומבחר דא אברהם כמו שכתוב (נחמיה ט) /ש"י אשר בחרת באברם/ ש"י. ולפ"ז פירש"י צ"ל פירוש הפסוק הוא, שע"י התורה בלילה ומתוך דוחק, שעל ידה נתעורר מדת אברהם, על ידה נתתקן הדיבור, ע"י שבבקר נמשך חוט של חסד ואזי והנשים שולחו כנ"ל באות ד' וקץ כל בשר יטבע בנוקבא דתהומא רבא פי' יטבע בנוקב התהום הגדול/ש"י.

ש"י פי' ירה עם הכולל גי' גבורה

ש"י מתרצו - הדיבור

ש"י בבא בתרא דף טז: - כתנאי וה' ברך את אברהם בכל מאי בכל רבי מאיר אומר שלא היתה לו בת רבי יהודה אומר שהיתה לו בת אחרים אומרים בת היתה לו לאברהם ובכל שמה.

ש"י בראשית כד א' - וה' ברך את אברהם בכל.

ש"י שבת דף פח. דרש ההוא גלילאה עליה דרב חסדא בריך רחמנא דיהב אורייתא תליתאי לעם תליתאי על ידי תליתאי ביום תליתאי בירחא תליתאי. פרש"י - אורייתא תליתאי - תורה נביאים וכתובים, לעם תליתאי כהנים לויים וישראלים: על יד תליתאי - משה תליתאי לבטן, מרים אהרן ומשה: ביום תליתאי - לפרישה:

ש"י נחמיה פרק ט (ז) אַתָּה הוּא יְהוָה הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר בָּחַרְתָּ בְּאַבְרָם וְהוֹצֵאתוּ מֵאֲרָם כְּשֵׁדִים וְשָׂמְתָּ שְׁמוֹ אַבְרָהָם:

ש"י עיין ספר דרך ה' - ח"ב פ"ד - בענין ישראל ואומות העולם - ... והיה הזמן הזה מאד ר"ר עד זמן הפלגה. והנה כל אותו הזמן לא חדלו צדיקים דורשים האמת לרבים, כגון, חנוך מתושלח שם ועבר, ומוהירים אותם שיתקנו את עצמם. וכיון שנתמלא סאתם של הבריות, בזמן הפלגה, שפט במדת משפטו ית' היות ראוי שיגמר זמן ההשתדלות השרשי, ויהיה קצם של הדברים, שיקבע מה שראוי ליקבע בבחינת השרשים, לפי מה שכבר נתגלגל ונהיה עד עת הקץ ההוא. ואז השגיח ית"ש על כל בני האדם, וראה כל המדריגות שהיה ראוי שיקבעו בהם האנשים ההם כפי מעשיהם, וקבעם בהם בבחינתם השרשיית כמ"ש. והנה כפי מה שהונחו הם, כן נגזר עליהם שיהיו מוציאים התולדות, כפי מה שכבר שוער שהיה ראוי לשרש ההוא. ונמצאו כלם מינים קבועים בעולם, כל אחד בחוקו וטבעו, ככל שאר המינים שבבריות, וניתן להם להוציא תולדותיהם בחקם ובחינתם ככל שאר המינים. ואמנם נמצאו כלם לפי המשפט העליון, ראויים לישראל במדריגת האנושית השפלה שהגיעו לה אדח"ר ותולדותיו מפני החטא, ולא גבוהים מזה כלל. ואברהם לבדו נבחר במעשיו ונתעלה, ונקבע להיות אילן מעולה ויקר, כפי מציאות האנושית במדריגתו העליונה, וניתן לו להוציא ענפיו כפי חקו. ואז נתחלק העולם לע' אומות, כל אחד מהם במדריגה ידועה, אבל כלם בבחינה האנושית בשפלותו, וישראל בבחינת האנושיות בעליו. והנה אחר הענין הזה נסתם שער השרשים, והתחיל הגלגול וההנהגה בענפים, כל אחד לפי ענינו. ונמצא שאע"פ שלכאורה נראה ענינינו עתה וענין הקודמים שוה, באמת איננו כך. אלא עד הפלגה היה הזמן שרשי האנושיות, ונתגלגלו הדברים בבחינה זו. וכשהגיע קץ זמן זה, נקבע הדבר כפי המשפט, והתחיל זמן אחר שהוא זמן הענפים, שעודנו בו עתה:

ש"י בדפ"ר פ"ר, ובתשכ"ט - פירוש

ש"י עיין חסד לאברהם מעין א נהר כה - והנה ענין זה יהיה כי לצד צפון של מחיצות הללו יש נקב אחד שהוא פתח אחד לצד הקליפות, וזה הנקב הוא סמוך לפתח היכל לבנת הספיר, ודרך אותו נקב הוא התפשטות אותה הקליפה בא"י בלילה, אשר אז ניתן רשות להתפשט אבל לא כולה וז"ל הלילה, ונקב זה נקרא נוקבא דתהומא רבא, ודרך אותו נקב הוא דחיית הרשעים אל בין הקליפות, ודרך אותו הנקב הוא כניסת כל הרשעים לגיהנם, וכל הנדחה ממקום הקדוש ידחה דרך אותו נקב, ועל אותו נקב התפלל דוד המלך ע"ה באמרו ואל תאטר עלי באר פיה, שח"ו כשידחה איזה רשע דרך אותו נקב ונסתם פיו עליו והוא יורד לגיהנם לבין הקליפות נוח לו שלא נברא, והוא נמשך בהם והם שולטים עליו עד יתרצה כשכיר יומו, ולנקב זה נאמר באר צרה נכריה, גם נאמר עליו אדם עשוק בדם נפש עד בור ינוס בל יתמוכו בו, וזהו גיהנם הרוחני היורד מדרגה אחר מדריגה עד למטה, ואותו נקב הוא נסתם ביום נפתח בלילות עד חצות לילה, ואותו פתח הוא התפשטות החיצונים בא"י בלילה ולא כולם, אלא אותן הידועים לשלוט בלילה וכמ"ש במקומו, ולכן בלילה נוטה עשן המערכה אל צפון למזון החיצונים, בסוד הפסוק בבקר יאכל עד ולערב יחלק שלל, ועל אותו נקב אמר הכתוב מצפון תפתח הרעה, והנה בשעת חרבן בית

וזו כוונת רבינו שרומז הפסוק **טובעו בים סוף**, כי ים רומז לדיבור שהוא בחי' ים שכל הנחלים הולכים לתוכו כנ"ל אות ב'.

סוף הוא בחי' קץ של בשר שעושה קץ וסוף לכל בשר כנ"ל אות ב', **שהוא דבוק בים הדיבור**, הוא **יטבע בנוקבא דתהומא רבא**, ע"י **בקר דאברהם** חוט של חסד **שנתעורר ע"י התורה** בלילה ובעניות ודוחק, ואז יצא הדבור בשיר ושבח והלל להקב"ה **כנ"ל** אות ד' :

(זאת התורה היא סוד כוונות תפילין שטו/שטז), כמבואר שם בתוך דברי התורה הזאת, וכנרשם מן הצד בהג"ה איך כל כוונות תפילין כלולים ש"י שם, והדברים מובנים למשכילים, ועדיין צריכין ביאור רחב לבאר הדבר היטב, ואם יהי' אלקים עמדי, יתבאר הדבר במ"א בעזרה"י:
ודע ששמעתי מפיו הק', שחשב כמה וכמה תורות, ואמר שכולם הם סוד כוונות תפילין, דהיינו התורה בחצוצרות וקול שופר ש"ח, ואנכי ה' אלקיך ש"ט, וקרא את יהושע וכו' ש"ב והתורה מי האיש החפץ חיים ש"כא ואתם תהיו לי ממלכת כהנים ש"בא אשרי העם זרקא ש"ג, והתורה הזאת מרכבות פרעה וכו', ועוד כמה וכמה תורות גדולות שאיני זוכר עתה לפורטם. ואמר שכולם הם סוד כוונות תפילין. אשרי הזוכה להשיגם):

עד כאן ביאור חברותא לתורה לה

המקדש נפתח הפרצה מרובה מאותו נקב וכל הגוים פרצו פירצה בעו"ה מכל סביבותינו, ואח"כ סתם השי"ת פרצה הגדולה ונשאר כמות שהיתה בראשונה:

שטו חיי מוהר"ן שסב

שטו חיי מוהר"ן - אות שסב - (כג) התורות והמאמרים שבספרי הקדושים הם כלליות, וכל מה שאתה ממשיך בהם אתה מוצא בהם טעם נפלא וחדש ומתוק לחך ומאיר עינים מאד, ויש בהם עמקות גדול בדרך פשט ובדרך סוד ונסתר. כי כל התורות יש בהם סודות נסתרים ונפלאים ונוראים מאד מאד. ואי אפשר לבאר זאת: גם בכל מאמר יש פגנות של מצוות, שכל מאמר שיהי' לאיזה פגנות המבארים בכתבים ב"עץ חיים" ופרי עץ חיים. כגון התורה של מי האיש החפץ חיים (בלקוטי א' סימן ל"ג) יש בו סוד פגנת לולב אף על פי שלא נזכר בו דבר ממצוות לולב, וכן בקרב עלי מרעים" במדמה לי שיש בו פגנת קדוש (עין לקמן סימן שפז). וכיוצא בזה שארי המאמרים. ושמעתי מפיו הקדוש שאמר, שרצה לעשות פרוש על העץ חיים, אף פרוש פשוט אינו נצרך, רק צריכין לומר תורה שיהיו פרוש, וכבר אמרתי כמה תורות השכיכים לעץ חיים. גם שמעתי בשמו שאמר, שזה סמוך גמר העץ חיים ורצה שהוא בלוי מוסר. וכן במה תורות יש בהספר, כגון "מרכבות פרעה" (בלקוטי א', סימן ד). "אשרי העם זרקא" (שם, סימן לה) ועוד כמה תורות שאמר באותן העתים, וכלם הם סוד פגנות תפילין. ובפרט התורות שנכתבו בלשוננו הקדושה בעצמו אמר שיכולים לדקדק בהם כמו במקרא, כי יש שם פגנות הרבה כי לפעמים הוא חוזר וכופל הדברים שנדמה שהוא ללא צורך, ובאמת יש שם לדקדק בזה כי יש שם פגנה גדולה. גם אמר שהתורות שנכתבו בלשוננו הקדושה בעצמו מסגל כי הוא כלליות. ועקר הוא המוסר וההנהגות טובות ועצות טובות היוצא מהם מכל מאמר ומאמר, מלבד הנסתרות שיש בהם וכו' וכו' כנ"ל ואי אפשר לבאר יותר בכתב כי אם כל חד כפום מה דמשער בלבה:

ש"י מתרצו - כלולין

שיח תורה ה'

שיט תורה ד'

שכ תורה ו'

שכא תורה לג

שכב תורה לה, ותורה טו, עיין לק"ה תפלין ג', ועיין חיי מוהר"ן סימן תקי, ולפ"ז שאפשר שהן כט תורות שנאמרו בשנת תקסב ותקסג.

שכג תורה לה

